

UNGES KRIMINELLE ADFÆRD PÅ NETTET

RAPPORT UDARBEJDET FOR DET KRIMINALPRÆVENTIVE RÅD

JAKOB DEMANT

KATHRINE ELMOSE JØRGENSEN

SIDSEL KIRSTINE HARDER

SOCIOLOGISK INSTITUT, KØBENHAVNS UNIVERSITET

KONTAKT:

JD@SOC.KU.DK

INDHOLDSFORTEGNELSE

Unge Kriminelle Adfærd på Nettet	1
<i>Rapport udarbejdet for Det Kriminalpræventive Råd</i>	1
<i>Jakob Demant</i>	1
<i>Kathrine Elmose Jørgensen</i>	1
<i>Sidsel Kirstine Harder</i>	1
<i>Sociologisk Institut, Københavns Universitet</i>	1
<i>Kontakt: jd@soc.ku.dk</i>	1
Indholdsfortegnelse	2
1. Introduktion og baggrund	5
<i>1.1 Medvirkende og samarbejdspartnere</i>	6
2. Læsevejledning	7
3. Data	8
<i>3.1 Ungeprofilundersøgelsen</i>	8
<i>3.1.1 Repræsentativitet</i>	9
<i>3.2 Kvalitative data: Interviews</i>	9
<i>3.2.1 Sampling</i>	9
<i>3.2.2 Interviewformer</i>	10
<i>3.3 Kvalitative data: Netnografi</i>	10
<i>3.3.1 Lurking (passiv observation)</i>	10
<i>3.4 Etiske overvejelser</i>	11
<i>3.4.1 Informeret samtykke og anonymisering</i>	11
<i>3.4.2 Alder</i>	11
<i>3.5 Datapræsentation</i>	11
<i>3.5.4 Aktivitet</i>	14
<i>3.5.5 Køn og alder</i>	14
<i>3.6 Ekspertinterviews (10 i alt)</i>	14
<i>3.7 Analysestrategi</i>	14
<i>3.8 Opsamling</i>	15
4. Review af litteratur om online og offliner interventioner rettet mod unges risiko- og kriminelle adfærd	16
<i>4.1 Søgestrategi</i>	16
<i>4.2 Online interventioner rettet mod online adfærd</i>	18
<i>4.2.1 Lodtrækningsforsøg af e-mail-båren intervention</i>	18
<i>4.2.2 Analyser af online mobning med interventionsdiskussioner</i>	18
<i>4.3 Online interventioner rettet mod offline adfærd</i>	19
<i>4.3.1 Oversigt over sammenfattende studier (meta-analyser)</i>	19
<i>4.3.2 Effekt af online interventioner rettet mod offline adfærd</i>	20
<i>4.3.2.1 Interventioner med ingen til lille effekt</i>	21
<i>4.3.2.2 Interventioner med usikker til moderat effekt</i>	21
<i>4.3.2.3 Interventioner med nogen til stor effekt</i>	22
<i>4.3.3 Personaliseret normativ feedback (PNF)</i>	22
<i>4.3.4 Online støttegrupper med aktiviteter</i>	22
<i>4.3.5 Online støttegruppe med oplysning og/eller diskussionsfora</i>	23
<i>4.4 Offline interventioner rettet mod online adfærd</i>	24
<i>4.4.1 Effektmålinger af interventioner</i>	24

4.4.2 Undersøgelser med diskussioner af interventioner	26
4.5 Opsummering på litteraturreview	26
5. Kvantitativ analyse baseret på tal fra Ungeprofilundersøgelsen	27
<i>Deskriptiv analyse</i>	27
5.1 Parametrisk analyse	28
5.2.1 Sammenhæng mellem online og offline kriminalitetsformer	28
5.2.2 Online kriminalitetsformer og livsstilsbaseret risikoadfærd	31
5.2.3 Overlap mellem at være offer/gerningsperson:	33
5.2.3.1 Overlap i forhold til billeddeling:	34
5.2.3.2 Overlap i forhold til svindel på nettet:	34
5.2.4 Sammenhæng mellem kriminalitetsformer og trivsel	35
5.2.5 Sammenhæng mellem selvkontrol og online og offline kriminalitetsformer	36
5.2.6 Sammenhæng mellem kriminalitetsform, køn og uddannelsesbaggrund	38
5.3 Opsummering	39
6. Online kriminalitetsformer, som udøves af unge danskere	40
6.1 Ulovlig billeddeling	40
6.1.1 Organiseret deling af digitale, intime billeder uden samtykke	40
6.1.2 Hverdaglig deling af digitale, intime billeder uden samtykke	41
6.1.3 Netnografiske observationer	42
6.1.4 Anerkendelse og objektivering	43
6.1.5 Opsamling på ulovlig billeddeling	44
6.2 Køb og salg af stoffer	44
6.2.1 Netnografiske observationer	45
6.2.2 At praktisere stofhandel på nettet	45
6.2.3 Oplæring i markedslogik	46
6.2.4 Nettets betydning – online vs. offline	47
6.2.5 En udsat gruppe	47
6.2.6 Motivationer og gevinster	48
6.2.7 Forfalsket medicin	48
6.2.8 Opsamling på køb og salg af stoffer	48
6.3 Pirateri og ulovlig downloading	49
6.3.1 Veje ind – fædrene spiller en stor rolle	49
6.3.2 Opfyldelse af et simpelt behov	50
6.3.3 Tunge downloadere	50
6.3.4 Opsamling	51
6.4 Hacking og DDoS-angreb	51
6.4.1 Netnografisk analyse:	51
6.4.2 Veje ind	52
6.4.3 To slags hackere: White hat og black hat	52
6.4.4 Sociale, personlige og materielle gevinster	53
6.4.5 Opsamling:	54
6.5 Svindel på nettet	54
6.5.1 Netnografisk analyse	54
6.5.2 Hvilke former for svindel praktiseres?	55
6.5.3 Veje ind og oplæring	55
6.5.4 Penge som drivkraft og kollektiv aktivitet	56
6.5.5 Nettets rolle: Det er nemt	56
6.5.6 Opsamling - svindel på nettet	57
6.6 Shitposting, cybermobning og digital chikane	57

6.6.1 Netnografisk analyse:	57
6.6.2 Indgang til og udkom af shitpostergrupper	58
6.6.3 Shitpostergrupper som fællesskab	59
6.6.4 Opsamling shitposting	61
7. Veje ind i kriminalitet og forskellige grader af det digitale betydning	62
7.1 Forskellige måder at blive placeret i det kriminelle miljø på – grænsen mellem lovligt og ulovligt	62
7.2 Netværk og nøglepersoner	64
7.3 Forældres roller	65
7.4 Læreres roller	66
7.5 Følelsesmæssige dynamikker	67
7.6 Hvordan udfører de unge kriminelle handlinger online?	69
7.7 Opsamling på veje ind i digital kriminalitet	69
8. Veje ud af digitale, kriminelle miljøer	71
8.1 Konsekvenser og risikovurderinger:	71
8.2 Alder:	71
8.3 Afgørende, personlige figurer:	72
8.4 Specifikke hændelser:	72
8.5 De, der ikke har forladt kriminalitet	73
8.6 De som aldrig eller sjældent når at entre	73
8.7 Opsamling på veje ud af kriminalitet	74
9. Online kulturer og risikoopfattelser	75
9.1 Internettet og de sociale medier	75
9.2 Modkultur	75
9.3 Forskellige offer-opfattelser	77
9.4 Køn og mandlig dominans i de digitale kriminalitetskulturer	78
9.5 Kriminalitetsopfattelse og neutralisering	79
9.6 Opsamling – online kulturer og risikoopfattelser	80
10. Kampagner – råd og ønsker fra de unge	81
10.1 Hvorfor ikke kampagner?	81
10.2 Kampagner mellem konsekvens og sjov	82
10.3 Kampagner specifikt i forhold til ulovlig billeddeling	84
11. Hvad siger eksperterne?	86
12. Konklusion	88
13. Referencer	91
14. Slutnoter	101

1. INTRODUKTION OG BAGGRUND

I løbet af de seneste år er der sket en intensivning i unges digitale risiko- og kriminelle adfærd. Nye online kriminalitetsformer som ulovlig deling af intimt visuelt materiale, hacking samt køb og salg af stoffer via internettet er kommet til (Arffmann 2016; Cooper et al. 2016). En stor del af den eksisterende forskning har fokuseret på konsekvenserne af disse adfærdsformer for de personer, som aktiviteterne går ud over og primært i en international kontekst (Powell 2010; Ringrose et al. 2013). Undersøgelser blandt de personer, som udfører aktiviteterne, og forskning som beskæftiger sig med de tilknyttede problematikker er imidlertid sparsomme (Hundley & Shyles 2010:431). Forskning peger på, at unge har større tilbøjelighed til at involvere sig i risikoadfærd, for eksempel at lyve, i den digitale frem for den analoge verden, og at grænsen for hvad, der er etisk forsvarligt, forskydes i en online kontekst (Calvert 2002). Anden forskning fremhæver, at der er sket et fald i unges empati i løbet af 00'erne, hvilket blandt andet forklares ud fra den personlige brug af sociale medier samt en reduktion i de analoge sociale interaktioner (Konrath et al. 2011). Der er ofte en glidende overgang mellem lovlig og ulovlig digital adfærd. Derfor er det vigtigt at undersøge digital risiko- og kriminel adfærd både blandt unge, som udøver disse aktiviteter og blandt unge, som blot begår sig i digitale risikomiljøer.

Med projekt UKAN (Unge Kriminelle Adfærd på Nettet) har vi ønsket at opnå viden om, hvordan de forskellige digitale kriminalitetsformer udføres, og hvad der driver de unge, som gør det. Det har vi undersøgt via både kvantitative spørgeskemadata, kvalitative enkeltinterviews med personer, som udøver forskellige former for online risiko- og kriminel adfærd, netnografiske feltstudier af de fora på internettet, hvor aktiviteterne finder sted og ved hjælp af ekspertinterviews med SSP-konsulenter og andre eksperter, som har et grundigt kendskab til unges kriminelle adfærd og risikoadfærd på nettet. Undersøgelsen, som danner baggrund for rapporten, er således en bred empirisk, eksplorativ undersøgelse, der både medtager gerningspersoner, ikke-gerningspersoner og risiko-unges oplevelser og perspektiver. Begrebet "gerningspersoner" dækker i denne rapport over personer, som har udført en kriminel handling via nettet eller de sociale medier, men det er ikke et kriterie, at de har været sigtet eller dømt. "Ikke-gerningspersoner" dækker personer, som ikke har begået noget kriminelt på nettet. "Risiko-unge" dækker unge, som er eller har været involveret i aktiviteter som online mobning, shitpostingⁱ eller chikane og dermed har det, vi kalder, en digital risikoadfærd. De færdes inden for de samme online miljøer som nogle kriminelle, og potentielt er de i risiko for at glide ind i kriminelle aktiviteter.

Undersøgelsen har haft et bredt sigte og på grund af varierende datamateriale inden for hver kriminalitetsform, vil ikke alle områder være lige dybt beskrevet. I rapportens afsluttende dele lægger vi derfor også op til måder, hvorpå man bør arbejde med at skabe yderligere viden.

Ved hjælp af kvantitative data giver rapporten overblik over antal unge, som er involveret i forskellige former for digital kriminalitet samt analyser af sammenhængen mellem online kriminalitet, offline kriminalitet og en række baggrunds-, personlige- og situationelle faktorer. På baggrund af vores kvalitative data har vi kunnet identificere fem overordnede former for online kriminalitet. Det drejer sig om 1) ulovlig billeddeling, 2) køb og salg af stoffer, 3) pirateri og ulovlig downloading, 4) hacking og DDoS-angrebⁱⁱ samt 5) svindel på nettet. Vi har derudover identificeret risikoformen 'shitposting, cybermobning og digital chikane' på baggrund af vores kvalitative data. Gennem den kvalitative analyse (netnografiske feltstudier og kvalitative interviews) forsøger rapporten at besvare, hvordan unge mellem 14 og 25 år udfører og engagerer sig i de forskellige kriminalitetsformer, hvad der driver dem, og hvad der får nogle af dem til at forlade de kriminelle miljøer igen.

Undersøgelsen er jf. dens brede og eksplorative karakter ikke styret af meget entydige forskningsspørgsmål, og overordnet har undersøgelsen været drevet af spørgsmålene 1) hvilke studier er der lavet af forebyggelses- og interventionsindsatser rettet mod unges digitale og ikke-digitale kriminelle adfærd og risikoadfærd? 2) Hvilke kvantitative prævalensrater eksisterer der i forhold til unges digitale kriminelle adfærd? Og 3) Hvilke digitale kriminalitetsformer praktiseres af unge danskere? Og hvordan og hvorfor gør de det? Disse spørgsmål vil blive besvaret i nærværende rapport.

1.1 MEDVIRKENDE OG SAMARBEJDSPARTNERE

Projektet ledes af lektor Jakob Demant. Videnskabelig assistent Kathrine Elmoose Jørgensen og ph.d.-studerende Sidsel Harder, Sociologisk Institut, Københavns Universitet har varetaget dataindsamling og analyse i samarbejde med Demant. Herudover har sociologistuderende Thea Louise Stoustrup, Martine Bech Diederichsen, Benjamin Schou Ilsøe, Ida Langendorf Nielsen, Lasse Baggesen og Julie Johanne Vittet Bentzen bistået dataindsamlingen, og Andreas Løppenthin har gennemført og beskrevet litteratursøgning som grundlag for rapportens review (kapitel 4).

Sociologisk Institut, Københavns Universitet har foretaget undersøgelsen for Det Kriminalpræventive Råd, som har finansieret undersøgelsen. Undersøgelsen er lavet på baggrund af en specificeret opgave fra Det Kriminalpræventive Råd og skal derfor forstås som en indtægtsdækket virksomhed og ikke et fuldt uafhængigt forskningsprodukt. Dataindsamlingen blev påbegyndt i november 2017, og undersøgelsen blev afsluttet 30. april 2018.

2. LÆSEVEJLEDNING

Rapporten er opbygget således, at vi i kapitel 3 præsenterer metoder og datamateriale. Først præsenteres Ungeprofilundersøgelsen, som danner baggrund for rapportens kvantitative analyse, herefter præsenteres kvalitative data og de metoder, samplingsstrategier samt interview- og observationsformer. Datapræsentationen leder videre mod en beskrivelse af analyseforløbet og den strategi, vi har benyttet i processen fra data til analyse. Selve rapportens indhold falder i tre hoveddele; 1) en analyse af den eksisterende forebyggelseslitteratur baseret på et litteraturstudie, 2) en kvantitativ analyse baseret på Ungeprofilundersøgelsesdata og 3) en kvalitativ analyse baseret på kvalitative interviews og netnografiske observationer. Kapitel 4 udgør et litteraturreview af den eksisterende forskning inden for interventionsområdet. I reviewet fokuseres der på online interventioner rettet mod digital og ikke-digital risikoadfærd samt på effekten af disse. Vi har dog også inkluderet en sektion om offline interventioner (fx klasserumsbaserede) i forhold til forandring af online risikoadfærd. Kapitel 5 består af den kvantitative analysedel og har en deskriptiv og en parametrisk del. Sidstnævnte indebærer regressionsanalyser af sammenhænge mellem forskellige kriminalitetsformer og en række øvrige faktorer. Den kvalitative analyse præsenteres i kapitel 6. Første del består af en overvejende deskriptiv del, hvor de forskellige kriminalitetsformer forklares, herunder hvordan aktiviteterne udføres og hvad, der driver de unge imod dem. Anden del af analysen går på tværs af de forskellige kriminalitetsformer og analyserer forskellige veje ind i kriminalitet samt hvad, der driver de unge på tværs af de forskellige kriminalitetsformer (kapitel 7) og hvad der henholdsvis får de unge til at blive i og træde ud af de kriminelle aktiviteter (kapitel 8). I kapitel 9 diskuterer vi de unges online kulturer og risikoopfattelser herunder digitale modkulturer og forskelle i kriminalitetsopfattelser på tværs af de forskellige kriminalitetsformer. Herefter diskuterer vi i kapitel 10 på baggrund af vores kvalitative data, hvilke ønsker unge har til kampagner og forebyggelse, hvorefter indsigter, viden og gode råd fra de 10 eksperter, vi har interviewet, præsenteres i kapitel 11. Afslutningsvis opsummeres rapportens konklusioner.

3. DATA

I følgende afsnit præsenteres først det kvantitative data, som består af tal fra Ungeprofilundersøgelsen 2016, og dernæst præsenterer vi sampling og interviewmetode for de kvalitative interviews samt de netnografiske feltstudier. Herefter diskuterer vi etiske dilemmaer, og slutteligt følger en præsentation af det kvalitative data.

3.1 UNGEPROFILUNDERSØGELSEN

Det kvantitative data består af tal fra Ungeprofilundersøgelsen indsamlet i 2016. Ungeprofilundersøgelsen er blevet gennemført i 2015, 2016 og 2017. I 2016 gennemførtes undersøgelsen som en spørgeskemaundersøgelse i 41 kommuner på tværs af landet. Vores analyser er baseret på anonyme besvarelser fra ca. 49.000 unge mellem 12 og 25 år, som er i uddannelse (enten folkeskole eller ungdomsuddannelse). Der eksisterer ikke oplysninger om, hvilke unge en given kommune har valgt at inddrage i undersøgelsen fra 2016. Det er ikke muligt at vurdere det indsamlede data op imod populationstal på årgangsniveau, og dermed kan en lav svarprocent være udtryk for, at en kommune kun har spurgt 1.g-klasser, og er ikke et udtryk for, at kommunens unge ikke har svaret.

Nedenstående tabel viser, hvordan svarprocenten varierer i de kommuner (antal angivet i parentes), hvor denne er 10 procent eller højere.

Tabel 1:

10. klasse (15 kommuner)	STX og HF (15 kommuner)	HHX og HTX (9 kommuner)
17,9-66,7	22,9-90,3	14,0-99,7

Tabel 1 viser variationen i svarprocent for forskellige uddannelsesinstitutioner i de kommuner, hvor svarprocenten er 10 procent eller derover.

Der er i undersøgelsen anvendt tre spørgeskemaer. Ét målrettet udskolings elever, der går i 7.-9. klasse. Ét målrettet unge i aldersgruppen 15-25 år, det vil sige unge i 10. klasse, unge på ungdomsuddannelser, unge på videregående uddannelser samt unge, der står uden for uddannelse og/eller arbejdsmarked. Det tredje spørgeskema henvendte sig udelukkende til unge, der står uden for uddannelse og/eller arbejdsmarked og denne undersøgelse blev afviklet i perioden 1. december 2016 til 31. marts 2017. Unge uden for uddannelse er svagt repræsenteret i undersøgelsen, hvorfor Ungeprofilundersøgelsen i høj grad skal ses som en undersøgelse af unge i uddannelse, og vi har derved kun valgt at medtage besvarelser fra unge i uddannelse. Det vil altså sige, at

det data, som benyttes i denne rapport består af besvarelser på de to førstnævnte spørgeskemaer.

Spørgsmålene er udvalgt af partnerskabet bag Ungeprofilundersøgelsen med fokus på, at besvarelserne skal kunne anvendes til det praktiske forebyggende arbejde i kommunerne samt til forskning (se videre om undersøgelsen her: <https://www.ungeprofilen.dk/Public/Information.aspx>).

Så vidt muligt er der anvendt validerede spørgsmål, som er internationalt sammenlignelige med andre lignende undersøgelser. Spørgsmålene er pilottestet på målgruppen, der bl.a. har deltaget i fokusgruppeinterviews, og her har givet deres tilbagemeldinger på forståelse og relevans. I 2016-undersøgelsen er der kun begrænsede data om digital kriminalitet. Det forventes, at dataindsamlingen i 2018 vil kunne bidrage med langt mere præcise og detaljerede analyser, idet en udbygget spørgeramme om digital adfærd og kriminalitet er under udarbejdelse.

3.1.1 REPRÆSENTATIVITET

Ungeprofilundersøgelsen er ikke repræsentativ for hele landet, hvilket skyldes forskelle i besvarelsesprocenter. Forskerne i Ungeprofilpartnerskabet kan se, at på de delområder i Pilotundersøgelsen 2015, hvor svarprocenterne er tilstrækkelige, ligner tallene de resultater, man har fra mere repræsentative undersøgelser, hvilket understøtter, at Ungeprofilundersøgelsen er en solid datakilde i denne rapport.

3.2 KVALITATIVE DATA: INTERVIEWS

Vi har interviewet i alt 34 unge mennesker i alderen 14-25 år. Med den kvalitative metode har vi fået mulighed for at få dybdegående indblik i de unges oplevelser med digital kriminalitet, herunder hvordan de udfører aktiviteterne og hvad, der driver dem både ind i og ud af kriminelle miljøer og risikomiljøer.

3.2.1 SAMPLING

Vi har benyttet to samplingsstrategier: en online og en offline. Vi har rekrutteret online ved at skrive opslag med information om projektet og efterlysning af interviewdeltagere på forskellige åbne og lukkede Facebook-grupper. Vi har både henvendt os på grupper med specifikke interesser som stofhandel, hælervarersalg og hackingaktiviteter samt bredere ungdomsgrupper, hvor der shitpostes, diskuteres forskellige emner, deles skoleopgaver og live-streames fra hverdagslige situationer. Vi har derudover henvendt os via hackerfora på nettet, via sider for organiseret billeddeling samt via Redditⁱⁱⁱ. Vi har desuden rekrutteret informanter bredt via mobilapplikationen Tinder^{iv}. Den offline rekrutteringsstrategi er gået igennem vores SSP-netværk, som har formidlet kontakten mellem os og unge, som de vurderede, befandt sig inden for målgruppen. Vi har desuden holdt oplæg om projektet, efterspurgt og rekrutteret interviewdeltagere via en ungdomsuddannelse og en erhvervsskole.

Vi har derudover foretaget 10 ekspertinterviews med professionelle, som beskæftiger sig med unge, kriminalitet og digitalisering i større eller mindre grad samt desuden har indsigt i forebyggelse på området. Forud for udvælgelsen af eksperter, har vi lavet af-søgning for at finde frem til de mest relevante eksperter.

3.2.2 INTERVIEWFORMER

Vi har benyttet os af forskellige interviewformer alt efter hvad, der har været praktisk muligt, og ud fra hvad den enkelte informant har ønsket. Vi har således foretaget fysiske ansigt-til-ansigt interviews på caféer, universitetet og erhvervsskolen, telefon- og skypeinterviews samt online-baserede, skriftlige interviews via e-mail, Messenger-funktionen på Facebook og den krypterede chat-applikation Wickr^v.

3.3 KVALITATIVE DATA: NETNOGRAFI

Foruden de kvalitative interviews har vi lavet netnografiske feltstudier af de online sider, hvorigennem vi har rekrutteret informanter, og hvor en del af de kriminelle aktiviteter finder sted. Netnografi kan overordnet defineres som *“participant-observational research based in online fieldwork. It uses computer-mediated communications as a source of data to arrive at the ethnographic understanding and representation of a cultural or communal phenomenon”* (Kozinets 2010:60). Det vil altså sige en online etnografi, hvor formålet har været at få viden om, hvilke interaktioner og adfærdsformer, der karakteriserer risiko- og kriminel adfærd samt om, hvordan unge selv forholder sig til aktiviteten online (Holt 2010; Garcia et al. 2009). Det har derved været muligt at opnå en detaljeret forståelse af, hvad det er for fora, unge mennesker færdes inden for på nettet, når de udfører digital risikoadfærd eller kriminalitet. Data består af screenshots og beskrivelser af interaktionerne (Hine 2014).

Vi har lavet netnografiske observationer på sider for ulovlig deling af intime billeder og videoer, herunder volaer og discords^{vi}, samt på Reddit-grupper og en række forskellige Facebook-grupper.

3.3.1 LURKING (PASSIV OBSERVATION)

Vi har benyttet os af den observationsstrategi, der kaldes 'lurking' (luren), hvilket vil sige, at vi ikke har informeret brugerne om vores observerende tilstedeværelse på siderne (med mindre vi har skrevet specifikke rekrutteringsopslag) og dermed har vi ikke deltaget aktivt i deres interaktioner ved at kommentere opslag eller kommentarer eller udtrykke reaktioner på dem (Sanders 2005:71; Steinmetz 2012:32). Siderne kan forstås som åbne og semi-åbne og altså som offentligt tilgængelige, hvorfor vi er i tråd med god forskningsetik trods, at vi ikke søger samtykke til at observere brugerne (British Society of Criminology 2015; Eysenbach & Till 2013).

3.4 ETISKE OVERVEJELSER

3.4.1 INFORMERET SAMTYKKE OG ANONYMISERING

Alle informanter har modtaget et gavekort på 150 kr. som tak for deres deltagelse. Alle informationer, som kan tilbageføres til vores informanter, er fuldt anonymiseret. Deltagerne er blevet informeret om formålet med deres deltagelse og om projektet forud for hvert interview, og de har alle givet samtykke til at blive citeret og indgå i rapporten. I og med at interviewene med gerningspersonerne og risiko-unge har en sensitiv karakter, har vi givet deltagerne mulighed for at trække sig under interviewet, såfremt der fremkom emner, som de ikke havde lyst til at svare på, eller hvis de ikke ønskede at fortsætte interviewet. Det har dog ikke været tilfældet.

3.4.2 ALDER

I undersøgelsen har vi været interesserede i at tale med personer i aldersgruppen 13-25 år, det vil altså også sige personer under 18 år, hvilket rejser nogle etiske dilemmaer. I Danmark findes der ikke entydige retningslinjer for, hvornår man bør søge informeret samtykke fra forældre eller andre værger ved interview med personer under 18 år. I denne undersøgelse har vi valgt at søge informeret samtykke fra forældre eller andre værger, hvis informanterne var 13-14 år. Denne gruppe er så unge, at de måske ikke har erfaringer med at tale med fremmede mennesker om bl.a. oplevelser med ud-sathed på nettet, og det kan derfor være nødvendigt, at voksne personer, som kender de potentielle informanter, kan hjælpe dem med at træffe den beslutning (vedrørende deltagelse eller ej), som er bedst for informanterne. Har informanterne været 15 år eller derover, har det imidlertid været vores vurdering, at det måtte være op til informanterne selv, om de ønskede at deltage i et interview eller ej. Dermed læner vi os op af den dominerende praksis, som erkender unge mennesker som kvalificerede til at tage egne valg under den forudsætning, at forskningsteamet strækker sig langt for at gøre projektets fokus og indhold forståeligt for dem (jf. Heath et al. 2013).

3.5 DATAPRÆSENTATION

Nedenfor følger en oversigt og præsentation af de personer, vi har interviewet, deres køn, alder og beskrivelse af de aktiviteter, de har været involveret i. Alle navne er fiktive for at bevare informanternes anonymitet.

3.5.1 Ikke-gerningspersoner

Navn:	Køn:	Alder:	Aktivitet:
Sandra	Pige	14 år	Ikke-gerningsperson
Elisa	Pige	22 år	Ikke- gerningsperson, offer for billeddeling

3.5.2 Risiko-unge

Navn:	Køn:	Alder:	Aktivitet:
Morten	Dreng	25 år	Shitposter
Kalle	Dreng	15 år	Shitposter
Anne	Pige	15 år	Er blevet kontaktet af personer, der har forsøgt at lokke hende til at begå ulovlige handlinger på nettet. Offer for internetsvindel. Medlem af shitpost-grupper.
Martin	Dreng	17 år	Shitposter

3.5.3 Gerningspersoner

Navn:	Køn:	Alder:	Aktivitet:
Silas	Dreng	23 år	Billeddeling
Matti	Dreng	15 år	Hacking og piratkopiering
Andreas	Dreng	17 år	Download
Iben	Pige	19 år	Download
Emma	Pige	19 år	Download
Ida	Pige	18 år	Billeddeling
Nikolaj	Dreng	20 år	Hacking, bedrageri/svindel, lidt billeddeling, køb og salg af stoffer
Noah	Dreng	17 år	Hacking, bedrageri/svindel, billeddeling, køb og salg af stoffer, download, digital mobning, shitposting
Oliver	Dreng	18 år	Stofkøb
Alfred	Dreng	21 år	Stofkøb

Sebastian	Dreng	15 år	Stofhandel, shitposting
Gert	Ej oplyst	19 år	Download og meget hacking
Adam	Dreng	21 år	Download
Johan	Dreng	21 år	Stofsalg, handel med hælervarer, shitposting
Daniel	Dreng	19 år	Download
Liva	Pige	18 år	Download
Freja	Pige	14 år*	Download
Emil	Dreng	17 år	Download, shitposting
Victoria	Pige	20 år	Stofhandel og svindel med seksuelle ydelser
Valdemar	Dreng	19 år	Video/billeddeling, shitposting
Thor	Dreng	25 år	Stofhandel
Marcus	Dreng	23 år	Hacking (DDoS) og download
Tommy	Dreng	21 år	Download
Louis	Dreng	19 år	Stofsalg og svindel med kreditkort
Aske	Mand	23 år	Hacking
Bo	Mand	23 år	Hacking
Søren	Mand	25 år	Billeddeling, stofkøb, download
Theresa	Pige	23 år	Download

**Alder enten angivet højere på profil eller først angivet i slutningen af interviewet, der er derfor ikke indhentet informeret samtykke fra forældre.*

Vi har i alt foretaget 34 interviews med unge, som fordeler sig inden for følgende kategorier:

3.5.4 AKTIVITET

Ikke-gerningspersoner: 2 piger (begge var ofre for digital kriminalitet)

Gerningspersoner: 28 (7 piger, 20 drenge, 1 køn ej oplyst), (Download: 14, hacking: 7, billed-/videodeling: 6, stofkøb og -salg: 10, pirateri: 1, bedrageri og hælervarer: 5)

Risiko-unge: 4 (3 drenge, 1 pige) (shitpostere)

3.5.5 KØN OG ALDER

Drenge: 23 (15 år: 3, 17 år: 3, 18 år: 1, 19 år: 3, 20 år: 1, 21 år: 4, 23 år: 5, 25 år: 3).

Gennemsnitsalder: 20 år

Piger: 10 (14 år: 2, 15 år: 1, 18 år: 2, 19 år: 2, 20 år: 1, 22 år: 1, 23 år: 1). Gennemsnitsalder: 18,2 år

Køn ej oplyst: 1 (19 år)

I alt 9 under 18 år og 25 på 18 eller derover.

3.6 EKSPERTINTERVIEWS (10 I ALT)

Følgende eksperter har deltaget i ekspertinterviews og bidraget til at skabe viden om unges online kriminalitet: Søren Schultz, lektor, CBS; Peter Kofod, Internetaktivist; Lina Sjögren, Red Barnet; Morten Wøldike, Sex & Samfund; Jonas Ravn, Center for digital pædagogik; Michael Lund, Nordic Content Protection; Rasmus Friis, SSP Vejle; Kristian Kilt, SSP Skanderborg; Rune Schmidt, SSP Gladsaxe; Niels Gøttler, politiassistent, SSP Silkeborg

3.7 ANALYSESTRATEGI

Vi har analyseret vores kvantitative og kvalitative data uafhængigt af hinanden, hvorfor de også udgør hver deres analysedel. Vi har benyttet os af deskriptiv statistik og regressionsanalyser i den kvantitative analyse.

Efter udførelsen af de kvalitative interviews er disse blevet transskriberet, anonymiseret og herefter tematisk kodet på tværs af materialet ud fra følgende undersøgelses-spørgsmål:

- Hvilke former for digital kriminalitet er de unge involveret i?
- Hvordan udfører de unge de kriminelle aktiviteter?
- Hvad driver de unge til at engagere sig i de forskellige kriminalitetsformer?
- Hvordan kommer unge mennesker ind i kriminalitet?
- Hvordan kommer unge mennesker ud af kriminalitet?
- Hvad afholder ikke-gerningspersoner og risiko-unge fra at begå kriminalitet?

Grundet undersøgelsens eksplorative karakter, foretog vi indledningsvist en induktiv kodning (Harboe 2006; Järvinen & Mik-Meyer 2017). Vores analyser er derved knyttet til vores fund, og temaerne fremkommet efterhånden som vores data er blevet læst, genlæst, kodet, re-kodet og bearbejdet (Kofoed & Larsen 2016). Det teoretiske bidrag er altså fremkommet i løbet af databearbejdningen. Vi har derved lagt os op af den mertonske forskningstradition, *theory of the middle range*, som er en videnskabelig position, der har de empiriske fund som sit udgangspunkt og centrale fokus (Boudon 1991).

3.8 OPSAMLING

I dette afsnit har vi præsenteret de data, som rapporten bygger på både i form af tal og ord. Rapporten har haft et bredt og eksplorativt dataudvalg som ved hjælp af mange forskellige metodiske greb giver et indblik i forskellige former for digital kriminalitet og risikoadfærd hos unge. Det kvantitative materiale stammer fra Ungeprofilundersøgelsen, og det kvalitative materiale er indhentet dels via netnografiske observationer og dels gennem kvalitative interviews med unge om deres oplevelser og erfaringer med digital kriminalitet og risikoadfærd. Selvom datamaterialet er stort og spænder vidt, er der imidlertid ikke tale om en repræsentativ sampling af informanter.

Inden vi analyserer vores data, præsenterer vi i følgende kapitel et review over den eksisterende litteratur inden for interventionsområdet. Alle interventioner har haft til formål at forsøge at reducere unges kriminelle adfærd eller risikoadfærd – i en online eller offline kontekst. Vi gennemgår både studier, som fokuserer på online og offline interventioner, men fokus er primært rettet mod de online interventioner.

4. REVIEW AF LITTERATUR OM ONLINE OG OFFLINER INTERVENTIONER RETTET MOD UNGES RISIKO- OG KRIMINELLE ADFÆRD

Både på politisk-, organisations-, institutions- og aktivistniveau har man forsøgt at modvirke og forebygge digital kriminel- og risikoadfærd. En stor del af interventionsforsøgene består i rådgivning, kampagner, oplysning og undervisning, heraf en række, som formidles filmisk samt personlige initiativer, som primært beror på at kontakte forældre/værger til krænkere. I en online kontekst er der forsøgt intervenseret ved at lukke online sider og grupper (bl.a. foretaget af Facebook) med den umiddelbare implikation, at aktiviteten har flyttet sig til andre platforme eller nye grupper, en såkaldt displacement effekt (jf. Clarke 1995). Der er ikke lavet videnskabeligt-baserede og/eller testede interventionsindsatser i forhold til digital, online kriminalitet. Ej heller har vi været i stand til at identificere publicerede resultater af procesevalueringer. Denne rapport vil derfor ikke gennemgå de mangeartede danske forebyggelsesindsatser. I følgende litteraturreview gennemgår vi international videnskabelig litteratur om online og offline interventioner overfor unges risikoadfærd. Der inddrages således kun studier, der er fagfællebedømt og publiceret i anerkendte videnskabelige tidskrifter. Det primære formål er at kortlægge viden om interventioner i forhold til online risikoadfærd. Der er dog meget begrænset litteratur på dette emne, og derfor er der også inddraget litteratur om online interventioner i forhold til offline risikoadfærd. Her er der generelt gode erfaringer med særligt personaliseret normativ feedback (PNF) i forhold til unges alkoholforbrug, men også brug af blandt andet Facebookgrupper til at oplyse om risici og engagere unge i øvelser, spil og diskussioner, der kan mindske deres risikoadfærd. Det er dog usikkert om online interventioner kan have længerevarende effekt overfor unges risikoadfærd.

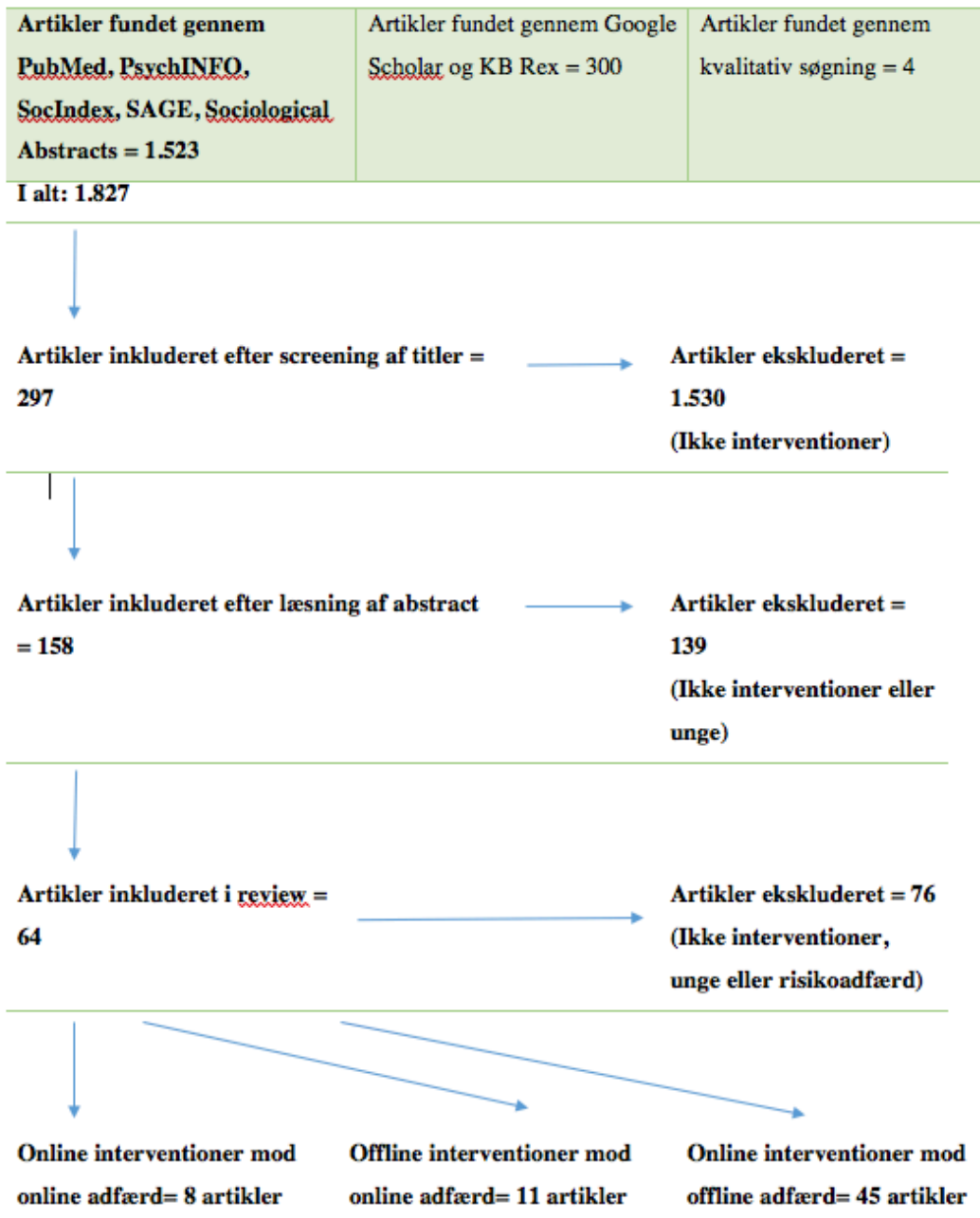
4.1 SØGESTRATEGI

Følgende databaser er blevet systematisk benyttet i litteratursøgningen: PubMed, PsychINFO, SocIndex, SAGE (tidsskrifter, der omhandler kriminologi og ungdomsstudier) og Sociological Abstracts. I disse databaser er der foretaget søgning på alle kombinationer af begreber, der relaterer sig til digitale eller sociale medier (SNS, Social Media, Twitter, Facebook, Instagram, Digital, Online, Cyber, Web, Internet), begreber, der relaterer sig til unge (Youth*, Adolescent*, Girl*, Boy*, Student*, Pupil*), begreber, der relaterer sig til risikoadfærd (Risk*, Crime*, Criminal*, Drug*, Alcohol, Narcotics, Sexting, Cyberbullying, Harrasment) samt intervention eller forebyggelse. Samlet set gav de fem databaser 1.522 resultater. Alle titler blev screenet for relevans, hvilket resulterede i 278 artikler. Herefter blev samme søgestreng anvendt i KB Rex og Google Scholar og de første 150 resultater i begge databaser blev screenet. Dette resulterede i, at 14 titler yderligere blev udvalgt. Yderligere 4 artikler blev udvalgt igennem kvalitativ søgning. Samlet set blev 296 artikler udvalgt til abstract screening, hvoraf 157 blev udvalgt til gennemlæsning. Heraf blev 64 artikler udvalgt til at indgå i reviewet og inddelt i

tre kategorier: Online interventioner mod online adfærd, online interventioner mod offline adfærd samt offline interventioner mod online adfærd. Nedenstående model viser udvælgelsesproceduren.

Model 1:

Tabel 1: Udvalgelse af artikler

Model 1 er en visuel oversigt over udvælgelsen af artikler, som indgår i reviewet.

4.2 ONLINE INTERVENTIONER RETTET MOD ONLINE ADFÆRD

Otte artikler identificeret igennem litteratursøgning beskæftiger sig med online interventioner rettet mod online adfærd. En artikel er en randomized controlled trial (lodtrækningsforsøg) af en e-mail-intervention rettet mod unges risikoadfærd på MySpace i 2009, mens de resterende syv er undersøgelser, der diskuterer mulige interventioner (Moreno et al. 2009; Dillon & Bushman 2015; Machackova et al. 2016; Olenik-Shemesh et al. 2017; Sticca et al. 2013; Patterson et al. 2016; Slonje et al. 2013; Davis et al. 2015).

4.2.1 LODTRÆKNINGSFORSØG AF E-MAIL-BÅREN INTERVENTION

Megan Moreno og hendes kollegaer foretog i 2009 en pilotundersøgelse af effekten af en e-mail-båren intervention imod online risikoadfærd gennem et lodtrækningsforsøgsstudie (Moreno et al. 2009). Forskerne identificerede unge, der offentligt delte oplysninger om seksuel adfærd eller rusmiddelbrug på deres egen MySpace-profil (Moreno et al. 2009:36). Interventionen bestod i en besked sendt til de unge via MySpace fra "Dr. Meg", en autoritetsfigur, der var tiltænkt at være tillidsvækkende og ikke truende (Moreno et al. 2009:37). Beskeden gjorde de unge opmærksomme på, at de delte intimt indhold offentligt, forklarede risici forbundet med det og henviste til forskellige online ressourcer om sikker sex (Moreno et al. 2009:36). I en opfølgning tre måneder efter interventionen var odds 1,9 gange højere for at have foretaget reducerede risici på sin MySpace-profil for interventionsgruppen imod en gruppe, der ikke havde modtaget nogen interventions-e-mail. Odds for at have fjernet reference til seksuel adfærd var 4,2 gange højere for interventionsgruppen (Moreno et al. 2009:38). Moreno og kollegaer konkluderer, at en e-mail-båren intervention kan være effektiv i forhold til at reducere unges offentlige beskrivelser af seksuel risikoadfærd på sociale medier, særligt blandt unge piger. Interventionen havde ikke succes med at reducere online reference til rusmiddelbrug. Forskerne peger på stærke normer omkring rusmiddelbrug i målgruppen og interventions-e-mailens fokus på seksuel risikoadfærd som mulige forklaringer (Moreno et al. 2009:39).

4.2.2 ANALYSER AF ONLINE MOBNING MED INTERVENTIONSDISKUSSIONER

Ud af de syv artikler, der behandler online mobning og diskuterer mulige interventioner, fokuserer fem på bystanderes rolle (Dillon & Bushman 2015; Machackova et al. 2016; Olenik-Shemesh et al. 2017; Sticca & Perren 2013; Patterson et al. 2016). Bystanders defineres som de personer, der ikke er direkte involveret i den kriminelle aktivitet, men som ved at være til stede (online) kan vælge at gribe ind. I Dillon & Bushmans forsøg intervererede kun omkring 10 % af deltagerne direkte over for den, der foretog online mobning, men sandsynligheden for at intervenere direkte var 4,62 gange højere, hvis deltagerne bemærkede, at der foregik online mobning (Dillon & Bushman 2015:146). Forskerne opfordrer derfor interventionsindsatser til at fokusere på at få bystandere til at opdage, at de faktisk er vidner til online mobning (Dillon & Bushman 2015:149). Machackova og kollegaer konkluderer, at interventionsindsatser skal fokusere på at involvere bystandere til online mobning ved at opfordre ofre til at

søge hjælp hos kammerater (dvs. mulige bystandere), og peger på, at bystanderes manglende intervention oftest skyldes mangel på information og problemer med at vurdere situationens alvor (Machackova et al 2016:801). Gennem en surveyundersøgelse finder Olenik-Shemesh, Heilman og Eden at de bystandere, der intervenerer direkte typisk er ældre, mindre ensomme og oplever social støtte fra nære relationer (Olenik-Shemesh et al. 2017:41). Forfatterne opfordrer derfor interventioner til at fokusere på at gøre særligt denne gruppe bystandere opmærksomme på, hvordan de kan hjælpe deres kammerater (Olenik-Shemesh et al. 2017:42f). Med andre ord så peger forskningen på, at man skal aktivere de mere ressourcestærke unge til at gribe ind. Videre opfordrer Sticca & Perren ligeledes interventioner til at træne bystandere til at intervenere over for online mobning og gør opmærksom på, at den store potentielle mængde af bystandere også udgør en potentielt stor gruppe, der kan hjælpe ofre for online mobning (Sticca & Perren 2013:748). Patterson og kollegaer peger på manglen på voksne autoriteter på nettet som en af årsagerne til, at bystandere ikke blander sig, og opfordrer derfor til uddannelse af stærke unge til cyber-ledere, der kan intervenere (Patterson et al. 2016:65). Ligeledes peger Slonje, Smith og Frisén på interventionsprogrammer, der uddanner Cybermentorer med gode erfaringer (Slonje et al 2012:31). Davis og kollegaer har analyseret et online fællesskab for ofre for både online og offline mobning (Davis et al. 2015). Det online fællesskab tilbød mobbeofrene en mulighed for at dele oplevelser, følelser og copingstrategier (Davis et al. 2015:358;371).

4.3 ONLINE INTERVENTIONER RETTET MOD OFFLINE ADFÆRD

45 artikler behandler online interventioner rettet mod offline adfærd. Heraf er 11 såkaldte meta-analyser, der sammenfatter resultaterne på tværs af andre studier, en enkelt er en diskuterende analyse, mens de resterende 33 er lodtrækningsforsøgs-studier, kvasi-eksperimenter eller kvalitative undersøgelser. Først følger en kort oversigt over de artikler, der baserer sig på meta-analyser.

4.3.1 OVERSIGT OVER SAMMENFATTENDE STUDIER (META-ANALYSER)

Syv meta-analyser og den diskuterende analyse beskæftiger sig med brug af sociale eller digitale medier i forhold til unges sundhed, særligt i relation til sex (Capurro et al. 2014; Dunne et. al 2014; Garrett et al. 2016; Guse et al. 2012; Jones & Salazar 2016; Jones et al. 2014; Park & Calamaro 2013; Yonker et al. 2015; Eysenbach et al. 2011). Overordnet set peger reviewene på, at online interventioner er effektfulde, og at den primære styrke ligger i at kunne nå ud til målgrupper, der traditionelt kan være svære at ramme. Dette fokus på "hard to reach"-populationer gør disse analyser særligt væsentlige for indeværende rapport og dens målgruppe. Meta-analysen foretaget af Eysenbach og kollegaer peger på, at online interventioner kan ændre risikoadfærd forbundet med sundhed, særligt gennem information om konsekvenser, ved at hjælpe deltagere til at sætte mål for ændringer samt personaliseret normativ feedback (Eysenbach et al. 2011). Dette genfindes i flere af meta-analyserne, hvor der også findes positive effekter af interventioner, der involverer peer-ledere (Garrett et al. 2016; Guse 2012;

Dunne et al. 2014). Flere peger på lave økonomiske omkostninger (det vil sige skalerbarhed) ved online interventioner som en fordel. Ydermere finder Eysenbach og kollegaer ikke forskel i effekt mellem online og offline interventioner (Eysenbach et al. 2011). I flere meta-analyser peges der på, at passiv brug af sociale eller digitale medier, fx i form af oplysningskampagner ikke udnytter potentialet i online interventioner og har begrænset effekt i forhold til adfærd, der ofte er sværere at påvirke end viden (Capurro et al. 2014; Garrett et al. 2016; Jones et al. 2014; Yonker et al. 2015). Man peger med andre ord på, at mere informationskampagne-orienterede tiltag er svage. Denne pointe kommer vi tilbage til. Videre peger Capurro og kollegaer på, at foranderligheden og den hurtige udvikling af sociale og digitale medier gør det svært at akkumulere viden om effekten af online interventioner (Capurro et al. 2014:9)

Chan & Holosko har undersøgt brug af online diskussionsgrupper og personaliserede beskeder som interventioner i forhold til socialt arbejde og fundet positive resultater, særligt med hensyn til standardisering og kontrol af interventionen (Chan & Kolosko 2015). Ridout peger på personaliseret normativ feedback som den mest effektive online interventionsform i forhold til alkoholforbrug, men fremhæver dog, at online interventioner generelt er mindre effektive end offline interventioner (Ridout 2016). Rose og kollegaer finder, at digitale interventioner kan være effektive i forhold til at ændre vaner om kost og fysisk aktivitet blandt unge, men at de sjældent har langvarig effekt (Rose et al. 2017).¹

4.3.2 EFFEKT AF ONLINE INTERVENTIONER RETTET MOD OFFLINE ADFÆRD

Ud af 33 artikler, der undersøger effekten af online interventioner rettet mod offline adfærd finder tre studier lille til ingen effekt, fem konkluderer, at effekten er moderat til usikker, mens 25 finder nogen til stor effekt af interventionen. Den mest almindelige interventionsform er støttegrupper på sociale medier eller andre hjemmesider. 8 af disse indeholder elementer, der direkte aktiverer deltagerne, mens 10 i højere grad har karakter af oplysningskampagner eller diskussionsfora. Herefter følger interventioner, der gør brug af personaliseret normativ feedback. Se tabel 1 i appendix for oversigt.

Næsten halvdelen af interventionerne har benyttet sig af Facebook, og her har langt størstedelen haft nogen til stor effekt (se tabel 1 i appendix). Alle fem interventioner, der benyttede sig af et online program til PNF havde nogen til stor effekt, ligesom der også er gode erfaringer med online platforme oprettet til lejligheden. Tabel 2 i appendix viser effektgrad i forhold til hvilket medie, interventionen er leveret på. I det følgende vil interventionerne blive gennemgået i forhold til deres effektgrad.

¹Udover de nævnte interventionsstudier er vi stødt på Lim samt Patton og kollegaer, som har foretaget kvalitative undersøgelser af socialarbejders brug af Facebook til at overvåge og bedre forstå unge med risiko- eller kriminel adfærd, som de arbejder med i henholdsvis Singapore og Chicago (Lim 2017; Patton et al. 2016). Studiet er vigtigt, fordi det peger på, at digital kvalificering af de professionelle arbejde også kan have betydning.

4.3.2.1 INTERVENTIONER MED INGEN TIL LILLE EFFEKT

Kun tre studier finder ingen til lille effekt (Wang et al. 2015; Cavallo et al. 2012; Palfai et al. 2012). Tabel 3 i appendix viser type af intervention fordelt på medier.

Wang og kollegaer har gennem et lodtrækningsforsøg-studie undersøgt, hvorledes en Facebookgruppe kunne forbedre effekten af en intervention rettet mod fysisk aktivitet (Wang et al. 2015). Forfatterne konkluderer, at Facebookgruppen ikke øgede effekten, og peger på, at online interventioner ikke kan stå alene (Wang et al. 2015:11). Cavallo og kollegaer finder heller ingen effekt i deres studie baseret på lodtrækningsforsøg af effekten af en online oplysnings- og støttegruppe i forhold til fysisk aktivitet (Cavallo et al. 2012). Forskerne peger på, at interventioner vil være mere succesfulde, hvis deltagerne i forvejen interagerer meget på Facebook, og forklarer en del af deres interventions ineffektivitet med, at oplevelsen af støtte fra online interaktioner er mindre end i ansigt-til-ansigt relationer (Cavallo et al. 2012:531). Palfai og kollegaer har gennemført et lodtrækningsforsøg-studie af en PNF-intervention via e-mail imod overdrevent alkoholforbrug blandt universitetsstuderende (Palfai et al. 2012). Forskerne finder intet signifikant fald i voldsomme drukepisoder umiddelbart efter interventionen, og ved opfølgningen fem måneder efter var effekten forsvundet på alle parametre (Palfai et al. 2012:82). Et videre arbejde imod tilrettelæggelse af interventioner bør også forholde sig til disse nulfund, da de kan være med til at sikre, vi kan styre uden om uproduktive indsatser. De indsatser, vi ser her, retter sig imod fysiske aktiviteter og sundhed, hvor vi må forvente, at der er etableret nogle stærke rutinerede aktiviteter, der således er vanskelige at afbøje. En hypotese for hvorfor effekterne er fraværende kunne således være, at man sætter ind, når handlingerne er stabiliseret til en praksis.

4.3.2.2 INTERVENTIONER MED USIKKER TIL MODERAT EFFEKT

Fem interventioner finder usikker til moderat effekt. To interventioner er online støttegrupper med aktiviteter, to baserer sig på støttegrupper med oplysning og diskussion, mens det sidste interventionsstudie drejer sig om spil og opgaver (Pumper et al. 2015; West et al. 2016; Balsa et al. 2014; Merchant et al. 2014; Irwin et al. 2016). Tabel 4 i appendix viser type af intervention fordelt på medier.

Pumper og kollegaer samt West og kollegaer har undersøgt interventioner, der har benyttet sig af online støttegrupper med tilknyttede aktiviteter, rettet mod henholdsvis fysisk aktivitet og overvægt (Pumper et al. 2015; West et al. 2016). Begge artikler peger på, at deltagerne oplevede støttegrupperne som en succes. I Pumper og kollegaers studie pegede deltagerne på, at de følte sig motiverede af gruppernes struktur med anerkendelser og præmier, dog var de fleste deltagere passive og mange savnede mere struktureret interaktion (Pumper et al. 2015:100f). Hos West og kollegaer havde interventionen ikke succes med sit primære mål om væggtab, men øgede dog deltagerens opmærksomhed på problematikken, hvilket får forskerne til at pege på interventionens potentiale for at øge deltagerens væggtab på længere sigt (West et al. 2016:8). Balsa og kollegaer samt Merchant og kollegaer har begge undersøgt interventioner i form af online støttegrupper med oplysningskampagner og diskussionsfora

(Balsa et al. 2014; Merchant et al. 2014). Begge studier peger på, at denne type interventioner kan være effektive, men at deltagelsesgraden i deres studier var lav (og dermed den statistiske sikkerhed af studierne). Irwin og kollegaer har gennem et lodtrækningsforsøg-studie fundet, at et onlinebaseret spil og opgaveløsningsprogram ikke havde signifikant effekt i forhold til at øge deltagerne fysiske aktivitet, men at det nedbrød traditionelle barrierer i forhold til team-building-interventioner og øgede deltagerne oplevelse af sammenhold (Irwin et al. 2016).

4.3.2.3 INTERVENTIONER MED NOGEN TIL STOR EFFEKT

25 artikler finder, at interventioner har nogen til stor effekt. Inden for denne gruppe gør over halvdelen af interventionerne brug af online støttegrupper med aktiviteter eller PNF. Tabel 5 i appendix viser de forskellige typer af interventioner fordelt på medier.

4.3.3 PERSONALISERET NORMATIV FEEDBACK (PNF)

Interventioner, der benytter sig af PNF søger at påvirke deltagerne adfærd ved at sammenligne deres opfattelse af hvad, der er normalt i den gruppe, de er en del af, med hvad gruppen synes. Dette gøres typisk ved at foretage en surveyundersøgelse i en bestemt gruppe og derefter give målrettet feedback til deltagere med risikoadfærd ved at sammenligne deres adfærd med gennemsnittet. I Danmark har denne tilgang været anvendt i stor udstrækning. Tilgangen er i en dansk sammenhæng ofte beskrevet som kampanjer baseret på flertalsforståelser eller social pejling (se Balvig, Holberg og Sørensen 2005).

Otte ud af ni af de interventioner, der benyttede sig af PNF havde nogen til stor effekt (Alfonso 2015; Boyle et al. 2017; Collins et al. 2014; Kypri et al. 2013; Mason et al. 2014; Ridout & Campbell 2014; Dumas et al. 2016). Det er her værd at bemærke at den eneste PNF-intervention, der ikke var succesfuld, også var den eneste, der leverede feedback via e-mail (Palfai et al. 2012). Fem studier benyttede sig af et online program specifikt designet til PNF (Alfonso 2015; Boyle et al. 2017; Collins et al. 2014; Dumas et al. 2016; Kypri et al. 2013). Mason og kollegaer samt Schluter og kollegaer brugte SMS-beskeder, mens Ridout & Campbell benyttede sig af Facebook (Mason et al. 2014; Schluter et al. 2015; Ridout & Campbell 2014). Det er også værd at bemærke, at otte ud af de ni PNF-interventioner inkluderet i dette review var rettet mod alkoholindtag.

4.3.4 ONLINE STØTTEGRUPPER MED AKTIVITETER

Interventioner i denne kategori er karakteriseret ved, at de benytter sig af online grupper på Facebook eller andre hjemmesider, der tilbyder et element af socialt netværk. Samtidig bliver deltagerne direkte aktiveret gennem øvelser, konkurrencer eller opgaver. Seks ud af otte interventioner, der benyttede sig af online støttegrupper med aktiviteter havde nogen til stor effekt. I Danmark arbejder fx CIBS (Center for Information

og Boblestudier, Københavns Universitet) med udvikling af online spil, der tilsigter online adfærdsændringer samt at øge bevidstheden om uheldige online adfærdsmønstre som bystandereffekter og flertalsmisforståelser. Disse er dog ikke effekttestet.

Studier af Ramo og kollegaer samt Haines-Saah og kollegaer har beskæftiget sig med interventioner imod rygning (Haines-Saah et al. 2015; Ramo et al. 2015). Ramo og kollegaer har gennem en mindre pilotundersøgelse fundet, at interventioner via Facebook kan være menings- og effektfulde i forhold til unge og rygestop. Interventionen indebar, udover et oplysningselement, at deltagerne havde mulighed for at chatte med en læge og deltage i et online kognitiv adfærdsterapi-forløb. Interventionen havde faldende effekt ved opfølgning efter 12 måneder (Ramo et al. 2015). Haines-Saah og kollegaer har gennem en kvalitativ undersøgelse også peget på brugbarheden og potentialet i at bruge online interventioner til at engagere til reducere af rygning eller rygestop (Haines-Saah et al. 2015:12). Interventionen baserede sig på en Facebookgruppe, hvor deltagerne blev motiveret af konkurrencer og udfordringer til at uploade billeder, der symboliserede deres rygestop (Haines-Saah et al. 2015:4).

Forrest og Brunner samt Jingwen og kollegaer har beskæftiget sig med interventioner rettet mod fysisk aktivitet (Forrest & Brunner 2017; Jingwen et al. 2015). Forrest og Brunner har foretaget en kvalitativ undersøgelse af en intervention baseret på et online teambuilding-program og en Facebook-støttegruppe (Forrest & Brunner 2017). Forskerne peger på, at interventionen forbedrede deltagernes fysik og øgede sammenholdet omkring fysisk aktivitet (Forrest & Brunner 2017:200f) Jingwen og kollegaer har gennem et lodtrækningsforsøg peget på en positiv effekt af en intervention baseret på sociale medier, hvor deltagerne kunne organisere deres træning, sætte mål samt anonymt sammenligne sig med andre (Jingwen et al. 2015:655).

Napolitano og kollegaer samt Nikolaou og kollegaer har gennem lodtrækningsforsøg fundet positive effekter af interventioner rettet mod vægttab (Napolitano et al. 2013; Nikolaou et al. 2015). Napolitano og kollegaer har foretaget en pilotundersøgelse af en intervention baseret på en Facebookgruppe, hvor deltagerne havde adgang til oplysningsmateriale, kunne sætte mål, få tips til selvmonitorering, få kontakt til en støtteperson samt modtage personlig feedback (Napolitano et al. 2013:26). Forskerne peger på, at kombinationen af en Facebook-støttegruppe og personlig feedback kan være lige så effektivt som offline interventioner (Napolitano et al. 2013:29). Interventionen i Nikolaou og kollegaers studie fokuserede i højere grad på undervisning og bestod af 19 ugentlige øvelsesmoduler uploadet på undervisningsportalen Moodle (Nikolaou et al. 2015:2380).

4.3.5 ONLINE STØTTEGRUPPE MED OPLYSNING OG/ELLER DISKUSSIONSFORA

Interventioner i denne kategori benytter sig af online fora eller grupper til at dele oplysninger eller få deltagere til at diskutere det, der intervereres mod, med hinanden. I lighed med kategorien ovenfor er der altså tale om interventioner, der gør sociale dyna-

mikker mellem deltagerne til en del af interventionen. I denne model er det diskussionsfora og ikke aktiviteter, som støttegrupperne suppleres af. I disse interventioner bliver deltagerne typisk ikke direkte aktiveret. Seks ud af ti interventioner havde stor til nogen effekt. Ud af disse seks interventioner benyttede fem sig af Facebook som interventionsmedie.

I en intervention evalueret af Kousoulis og kollegaer blev skoleelever, der havde fået en præsentation om farer ved rygning, opfordret til at dele et af præsentationens budskaber på Facebook (Kousoulis et al. 2016). George og kollegaer fandt igennem et lodtrækningsforsøg-studie af Facebookgrupper med videoopslag og tips til copingstrategier, at online interventioner mod stress blandt universitetsstuderende kan være effektfulde (George et al. 2013). Rote og kollegaer har fundet positive effekter af en intervention rettet mod at øge fysisk aktivitet blandt deltagerne (Rote et al. 2015). Forskerne peger på personlige motiverende beskeder, mindre Facebookgrupper, og at interventionen var samlet på ét sted (Facebook), som årsager til, at interventionen havde succes, i modsætning til interventionen foretaget af Cavallo og kollegaer (Rote et al. 2015:23; Cavallo et al. 2012).

Tre studier beskæftiger sig med seksuel sundhed (Bull et al. 2012; Hong et al. 2016; Jones et al. 2012). Bull og kollegaer foretog et lodtrækningsforsøg-studie af en Facebookside med oplysning om kondombrug og fandt, at interventionen havde succes med at mindske faldet i kondombrug blandt deltagere i op til to måneder. Efter seks måneder var effekten dog aftaget (Bull et al. 2012:471). Jones og kollegaer har gennem et kvasi-eksperiment også undersøgt en Facebook-intervention og har gode resultater (Jones et al. 2012:116). Hong og kollegaer fandt igennem et kvasi-eksperiment, at en Youtube-video, som deltagerne selv skulle tilgå på deres telefon, hjalp eleverne med at fastholde koncentrationen omkring seksualundervisning, noget der ellers har vist sig udfordrende (Hong et al. 2016).

I det følgende gennemgår vi studier, som beskæftiger sig med offline interventioner rettet mod reducere af online risikoadfærd.

4.4 OFFLINE INTERVENTIONER RETTET MOD ONLINE ADFÆRD

Ud af de 11 artikler, der behandler offline interventioner rettet mod online adfærd er syv effektmålinger af interventioner, mens de resterende fire er undersøgelser af online mobning eller anden online risikoadfærd med diskussioner af interventioner. Se tabel 6 i appendix for oversigtsskema.

4.4.1 EFFEKTMÅLINGER AF INTERVENTIONER

Artikler af Camelford & Ebrahim samt Garaigordobil & Martines-Valderrey omhandler interventioner rettet mod at reducere onlinemobning (Camelford & Ebrahim 2016; Garaigordobil & Martines-Valderrey 2015). Begge studier er normbaserede interventioner

foretaget på skoler. Interventionen i Camelford & Ebrahims studier bestod af to 85-minutters workshops, der blandt andet inkluderede forskellige rollespil, diskussioner samt en Youtube-video om online mobning (Camelford & Ebrahim 2016:462ff). Forfatterne har ikke foretaget systematiske effektmålinger, men konkluderer, at de elever, der deltog var engagerede i øvelserne, og at interventionen var et godt værktøj til at nedbryde barrierer mellem lærere og elever (Camelford & Ebrahim 2016:467). Garaigordobil & Martines-Valderrey har gennem en kvasi-eksperiment fundet en meget positiv effekt af et interventionsprogram, der bestod af 19 ugentlige undervisningstimer med fokus på at få elever til at identificere online mobning, forstå konsekvenser, udvise empati samt udvikle copingstrategier (Garaigordobil & Martines-Valderrey 2015:48f). Khurana og kollegaer har gennem en surveyundersøgelse også beskæftiget sig med online mobning (Khurana 2015 et al.). De har undersøgt effekten af forældremonitorering i form af i hvor høj grad, børnene oplevede, at deres forældre var opmærksomme på, hvad de lavede i deres fritid og i skolen (Khurana et al. 2015:1041). Forskerne peger på, at forældremonitorering har en stærk beskyttende effekt mod online mobning, og at effekten herfra overgår forældrerestriktioner af børnenes internetbrug (Khurana et al. 2015:1042).

Ortega-Ruiz og hans kollegaer har gennem et lodtrækningsforsøg-studie undersøgt effekten af en tre måneders skoleintervention mod online risikoadfærd og online mobning (Ortega-Ruiz et al. 2012). Interventionen bestod af otte workshops med elever, der tog udgangspunkt i en case og søgte at ruske op i elevernes forestillinger om brug af internettet, samt to undervisningstimer med lærere og en enkelt med forældre (Ortega-Ruiz et al. 2012:305f). Forskerne fandt, at interventionen reducerede elevernes oplevelse af at have kontrol over information, de deler på nettet, samt skabte et signifikant faldt i internetafhængighed og online mobning (Ortega-Ruiz et al. 2012:308). Vanderhoven og kollegaer samt Schilder og kollegaer har begge undersøgt effekten af en kortvarig skoleintervention over for skoleelevers bevidsthed om online risici og deres risikoadfærd baseret på oplæg om risici, to-og-to øvelser samt klassesdiskussioner (Vanderhoven et al. 2014; Schilder et al. 2015). Gennem henholdsvis et kvasi-eksperiment og et lodtrækningsforsøg-studie finder begge studier, at interventionen har stor effekt i forhold til elevernes bevidsthed om risici, mens den havde begrænset eller ingen effekt i forhold til risikoadfærd (Vanderhoven et al. 2014:10; Schilder et al. 2015:295).

Lee og kollegaer har gennem en surveyundersøgelse suppleret med interviews set på forskellige interventionsmetoder i forhold til unges smartphoneafhængighed (Lee et al 2016). For yngre drenge reducerede mobilabonnementer med begrænset data risikoen for smartphoneafhængighed, mens aktiv forældremonitorering havde en reducerende effekt for yngre piger (Lee et al. 2016:1530). For ældre børn viste det sig, at restriktioner fra forældre øgede risikoen for smartphoneafhængighed, mens skolebaserede interventioner var ineffektive i alle aldersgrupper (Lee et al. 2016:1532).

4.4.2 UNDERSØGELSER MED DISKUSSIONER AF INTERVENTIONER

Lazuras, Barkoukis og Tsorbatzoudis samt Kokkinos og kollegaer har undersøgt online mobning og diskuteret interventioner (Lazuras et al. 2017; Kokkinos et al. 2016). Lazuras og kollegaer peger på, at ofre for traditionel mobning er i større fare for at blive ofre for online mobning, og at interventioner mod mobning også skal være opmærksomme på den online dimension, og peger yderligere på den rolle, som online bystandere kan spille (Lazuras et al. 2017:100). På baggrund af deres undersøgelse, argumenterer Kokkinos og kollegaer for, at interventioner mod online mobning bør fokusere på at få forældre og lærere til at yde støtte og engagere sig i unges online liv på en åben og demokratisk måde (Kokkinos 2016:451).

Mara Morelli og hendes kollegaer har gennem en surveyundersøgelse fundet, at der for unge, der drikker alkohol, er en sammenhæng mellem at se online porno og sexting, og peger således på, at interventioner overfor sexting og online porno må tage alkoholforbrug i betragtning (Morelli 2017:119)

Choi og kollegaer finder en sammenhæng mellem smartphoneafhængighed og online risikoadfærd i form af forbrug af online porno, online chikane og sexting, og opfordrer derfor interventioner mod online risikoadfærd til at fokusere på smartphoneafhængighed som en medierende faktor (Choi et al. 2017:830).

4.5 OPSUMMERING PÅ LITTERATURREVIEW

Viden om online interventioner mod online adfærd er begrænset. En del undersøgelser beskæftiger sig med online mobning, og her er det særligt bystanderes potentielle intervention, der fokuseres på. Disse undersøgelser drejer sig imidlertid ikke direkte om interventioner, men drøfter blot deres potentiale som intervention. Kun Moreno og kollegaer har direkte testet en online intervention rettet mod risikoadfærd på nettet (Moreno et al. 2009). Der er langt flere studier af effekten og/eller betydningen af en online intervention foretaget imod offline adfærd. Disse former for interventioner kan også kvalificere, hvordan der kan interveneres effektivt imod online risikoadfærd. 25 af de 33 interventioner identificeret igennem dette review har nogen til stor effekt, mens kun tre finder en usikker eller lille effekt. Umiddelbart tyder dette på, at der er gode erfaringer med online interventioner rettet mod offline adfærd, selvom der er en risiko for, at det primært er studier med positive resultater, der publiceres. Der er begrænset viden om offline interventioner mod unges online risikoadfærd. Noget forskning peger dog på positive erfaringer med længerevarende skoleinterventioner og forældres inkluderende/ikke-restriktive monitorering. Korte interventioner, der i mindre grad søgte at involvere eleverne, havde begrænset effekt. Gennemgangen af litteraturen om online og offline interventioner rettet mod online risikoadfærd har vist, at der er meget begrænsede erfaringer med at bruge sociale og digitale medier i interventionsstrategier overfor unges online risikoadfærd.

5. KVANTITATIV ANALYSE BASERET PÅ TAL FRA UNGEPROFILUNDERSØGELSEN

I dette kapitel analyserer vi vores kvantitative materiale. Først præsenteres den deskriptive analyse, som angiver prævalensraterne for forskellige former for online kriminalitet blandt unge. Herefter følger en parametriske analyse, hvor vi analyserer sammenhængen mellem online og offline kriminalitetsformer, mellem online kriminalitetsformer og risikoadfærd, overlappet mellem at være offer og at være gerningsperson, sammenhængen mellem forskellige kriminalitetsformer og trivsel, mellem selvkontrol og online og offline kriminalitet samt mellem kriminalitetsformer, køn og uddannelsesbaggrund. Afsnittet afsluttes med en opsummering på de kvantitative fund.

DESKRIPTIV ANALYSE

De deskriptive tal er baseret på besvarelser fra ca. 49.000 danske unge fra 7. klasse og op samt ungdomsuddannelse. Analyserne viser følgende (se samlet oversigt, tabel 7 i appendix):

Billeddeling:

13 % har sendt et nøgenbillede/video af dem selv, heraf 13 % piger og 12 % drenge. 5 % har sendt et nøgenbillede/video af andre uden deres samtykke, heraf 2 % piger og 9 % drenge. Der er med andre ord 5 procent, der har begået denne form for kriminalitet. I forhold til ofrene kan vi se, at 3 % har oplevet, at andre har sendt et nøgenbillede/video af dem uden samtykke (3 % piger, 3 % drenge). En større gruppe på 7 % har oplevet, at andre har sendt et nøgenbillede/video af dem (6 % piger, 9 % drenge), hvor der har været samtykke. Overordnet kan vi altså konkludere, at sexting (at sende nøgenbillede/video af en selv) er en ganske udbredt del af mange unges hverdagsliv. Vi kan også se, at hvor der er flere piger end drenge, der selv sender nøgenbilleder, så er det at sende billeder af andre uden sammentykke en kriminel aktivitet, der primært er knyttet til de unge mænd.

Hash og andre illegale stoffer:

18 % har prøvet at ryge hash (heraf 15 % piger og 22 % drenge) og af de 18 % har 98 % købt hash diverse steder, 3 % har købt hash via sociale medier og 1 % har købt via kryptomarkedene.^{vii} 2 % af alle har solgt hash eller stoffer (heraf 1 % piger og 4 % drenge). 5 % af alle har prøvet andre stoffer end hash. 1,3 % af de personer, som går i folkeskole har prøvet andre stoffer end hash. Heraf køber 90 %, altså af de personer, der har svaret, at de har prøvet andre stoffer end hash og går i folkeskole, stoffer diverse steder, mens 13 % køber stoffer via sociale medier og 13 % køber via kryptomarkedene. Handlen med andre stoffer end hash (kokain, MDMA, amfetamin, LSD mv.) er således langt mere digitaliseret end handlen med hash. Der vil formentlig stadig være den største volumen inden for digital hashhandel, idet prævalensen af hashbrugere er langt større end for brugere af andre stoffer end hash (vi kan ikke beregne dette, da vi ikke har tal på mængden af forbruget).

Svindet og hacking:

1 % har svindlet med handel på internettet (heraf 1 % piger og 2 % drenge). 5 % har lavet hacking, cracking^{viii} eller DDoS-angreb (heraf 1 % piger og 9 % drenge). 3 % har svindlet med deres forældres betalingskort (heraf 1 % piger og 4 % drenge) og 1 % har svindlet med andres betalingskort (heraf 0 % piger og 1 % drenge). Vi hæfter os ved, at 5 %, som har bedrevet en form for hacking, cracking eller DDoS-angreb, er et ganske højt tal. Der er med andre ord tale om en udbredelse, der er på højde med at sende nøgenbilleder af andre uden samtykke.

I det følgende afsnit præsenteres resultaterne af de kvantitative, parametriske analyser, der beskriver sammenhænge mellem adfærd og en række andre forhold. Det vil sige analyser, som bygger på modeller over forskellige sammenhænge. Vi bevæger os væk fra det rent deskriptive niveau og forsøger at identificere sammenhænge mellem digital kriminalitet og en række forklarende variable. Vi anvender en logistisk regressionsmodel til at bestemme estimaterne af en given handling. Den handling, som vi ønsker at estimere sandsynligheden for, er online kriminalitet. Men i nogle modeller ser vi både på offline og online kriminalitet, og i den sidste model (model 6) ser vi på de forskellige former for online og offline kriminalitet. Udover den primære afhængige variabel (den adfærd, vi ønsker at forklare) så arbejder vi med forskellige uafhængige eller forklarende variable. Vi beskriver modellerne særskilt i den rækkefølge, de optræder.

Vi præsenterer en række modeller, der samlet forsøger at komme tættere på en forklaring af online kriminalitet. Modellerne er udvalgt ud fra en interesse i at beskrive vores generelle undersøgelsesspørgsmål og bidrager med forskellige indsigter; overlap mellem online og offline kriminalitet; sammenhæng mellem online kriminalitet og risikofaktorer; sammenhæng mellem online kriminalitet og trivsel, sammenhæng mellem online kriminalitet og selvkontrol samt slutteligt sammenhængen mellem forskellige former for online og offline kriminalitet, køn, alder og uddannelsesbaggrund.

5.1 PARAMETRISK ANALYSE

5.2.1 SAMMENHÆNG MELLEM ONLINE OG OFFLINE KRIMINALITETSFORMER

Online og offline kriminalitet udgør to forskellige kriminalitetsformer, hvor den online understøttes af det digitale i en eller anden grad, eksisterer den offline kriminalitet udelukkende i den fysiske verden. Som vi senere påpeger i kapitel 9, kan den online og den offline verden (den kriminelle interaktionsorden) dog ikke adskilles fuldstændig. På trods af det mener vi alligevel at kunne rubricere visse kriminalitetsformer som online og andre som offline. I forbindelse med undersøgelser, der påpeger et fald i unges offline kriminalitet, har flere gisnet om, hvorvidt faldet i offline kriminalitetsrater kan hænge sammen med, at unge at begyndt at lave mere online kriminalitet i stedet (Pedersen 2017; Hvilsom & Mosekjær 2017). Om det er tilfældet, undersøges og afgøres ikke her, men det understreger vigtigheden i at undersøge forskellige sammenhænge mellem online og offline kriminalitet, hvilket vi gør i dette afsnit.

Når der fremover henvises til online kriminalitetsformer, henvises der til en samlet variabel bestående af følgende online kriminalitetsformer:

- Svindlet med handel over nettet
- Hacket, cracket eller lavet DDoS-angreb
- Delt intimt billede eller video af andre uden samtykke

Når der fremover henvises til offline kriminalitetsformer, henvises der til en samlet variabel bestående af følgende offline kriminalitetsformer:

- Stjålet penge/tøj fra andre end forældre
- Stjålet varer i eller uden for butik
- Lavet graffiti uden tilladelse

Tabel 2:

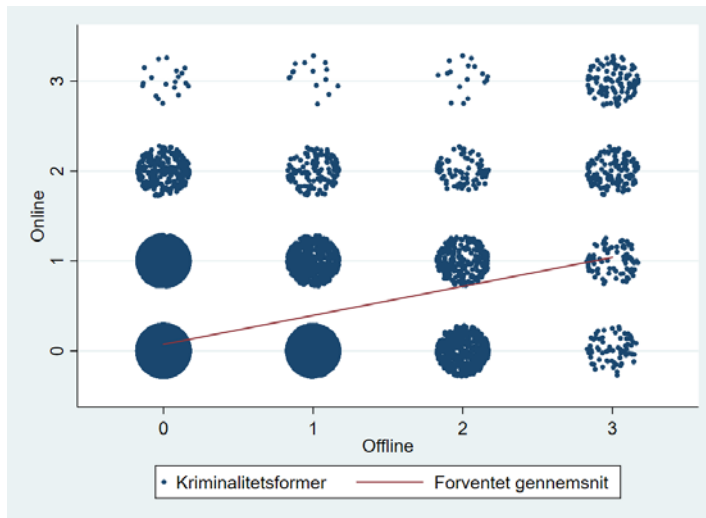
Offline kriminalitetsformer	Online kriminalitetsformer
0	0,08
1	0,27
2	0,53
3	1,69

Tabel 2 viser det gennemsnitlige antal begåede online kriminalitetsformer betinget på antal begåede offline kriminalitetsformer.

Af tabel 2 fremgår det, at dem, der gennemsnitligt begår mange former for offline kriminalitet, også gennemsnitligt begår mange former for online kriminalitet. Folk, der begår flere offline kriminalitetsformer begår altså også flere online kriminalitetsformer. Der er stor forskel på dem, der slet ikke laver offline kriminalitet og dem, der laver meget offline kriminalitet i forhold til, hvor meget online kriminalitet, de laver. Gennemsnitligt har en person begået 0,11 online kriminalitetsformer og 0,13 offline kriminalitetsformer, hvilket altså vil sige, at prævalensraten er lidt større for offline end for online kriminalitet. Således er der stadig lidt flere unge, der begår offline kriminalitet. Det er væsentligt at pointere, at det naturligvis ikke er praktisk muligt at begå eksempelvis

en halv (0,5) kriminalitetsform, men da der er tale om et gennemsnitligt antal, vurderer vi, at det er meningsfuldt at angive forholdet ud fra denne notation. Nedenstående figur (figur 1) visualiserer sammenhængen mellem gennemsnitligt begåede antal online og offline kriminalitetsformer samt det forventede gennemsnitlige antal begåede online kriminalitetsformer afhængig af offline kriminalitetsformer baseret på en lineær regression.

Figur 1:

Figur 1 viser sammenhængen mellem gennemsnitligt begåede antal online og offline kriminalitetsformer. De store blå cirkler angiver antal offline og online kriminalitetsformer med tilsvarende observationer (små blå cirkler), som fordeler sig herindenfor. Den røde linje angiver det forventede gennemsnitlige antal begåede online kriminalitetsformer afhængig af offline kriminalitetsformer baseret på en lineær regression.

Nedenfor følger en regressionsanalyse af forholdet mellem gennemsnitligt antal offline kriminalitetsformer begået og gennemsnitligt antal online kriminalitetsformer begået.

Model 1:

	(1)
	Online kriminalitet
Offline kriminalitet	0.322***
Constant	0.0720***
Observations	49373
R^2	0.141

Std.fejl clustered

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Model 1 viser koefficienterne for sammenhængen mellem antal offline kriminalitetsformer og antal online kriminalitetsformer, som en person har begået.

Ifølge regressionen ses det altså, at for hver offline kriminalitetsform en person begår, begår vedkommende i gennemsnit 0,3 flere online kriminalitetsformer. Begår en person to offline kriminalitetsformer, begår vedkommende i gennemsnit 0,6 flere online kriminalitetsformer. Der er altså en positiv signifikant sammenhæng.

5.2.2 ONLINE KRIMINALITETSFORMER OG LIVSSTILSBASERET RISIKOADFÆRD

I den næste analyse ser vi på den stærkt belyste sammenhæng, der ofte er mellem forskellige former for kriminel adfærd og anden risikoadfærd. Justitsministeriets Forskningskontor (Jørgensen m.fl. 2012) har lavet et omfattende litteraturstudie og sammenfatning, og ellers kan Socialstyrelsens oversigt danne en god ramme for yderligere indsigt i denne sammenhæng (Socialstyrelsen 2018). Det er derfor også interessant at undersøge, hvorvidt der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem forskellige online kriminalitetsformer og risikoadfærd. Vi har her valgt at undersøge risikoadfærd i form af livsstil, her beskrevet igennem fuldskab (6 gange eller flere i løbet af de sidste 30 dage), rygning hver dag og usikker sex.

Model 2:

	(1)
	Online kriminalitet
0 gange fuld	0
1-5 gange fuld	0.0417***
6 eller flere gange fuld	0.281***
Nej, ryger ikke	0
Ja ryger, men ikke hver dag	0.0514***
Ja ryger, hver dag	0.0761***
Sikker sex	0.00497
Usikker sex	0.135***
Constant	0.0778***
Observations	48749
R^2	0.031

Std. fejl clustered

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Model 2 viser koefficienterne for sammenhængen mellem begået online kriminalitet og forskellige former for risikoadfærd.

Overordnet ses det, at risikoadfærd øger antallet af online kriminalitetsformer, som en person gennemsnitligt begår. Den risikoadfærd med størst indflydelse er fuldskab 6 gange eller flere inden for de sidste 30 dage, som øger det gennemsnitlige antal begåede kriminalitetsformer med 0,28 (i forhold til referencen, som er 0 gange fuld). Usikker sex øger antallet af begåede online kriminalitetsformer med 0,14 og rygning hver dag øger med 0,08 kriminalitetsformer. Den værste kombination er altså at dyrke usikker sex, ofte at være fuld og at ryge hver dag. Samlet summer denne livsstil dog til under 1, så de personer har stadig i gennemsnit begået under én online kriminalitetsform. Man kan dermed også se, at vi i vores model stadig mangler en del faktorer for at kunne forklare, om man begår online kriminalitet.

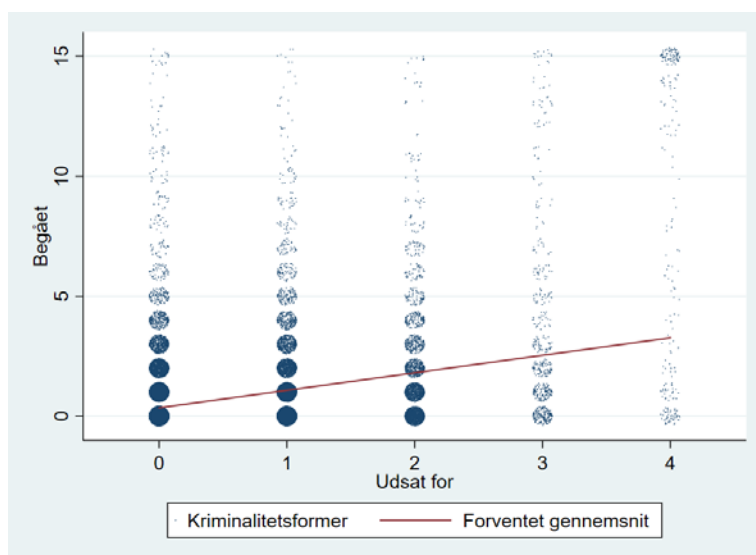
Det er vigtigt at understrege, at vi ud fra det kvantitative data ikke ved noget om kausaliteten mellem risikofaktorerne og den begåede kriminalitet, det vil sige, om kriminaliteten rent faktisk begås i de risikofyldte situationer, før eller efter. Her kan den kvalitative analyse, som følger senere, give os mere viden om relationen mellem det situationelle (konkrete sociale omstændigheder) og handlingen. Derudover kan der være tredje variable, som er påvirket af fx køn. At der er en positiv signifikant sammenhæng er dog væsentligt at holde sig for øje i forsøget på at identificere risikosituationer blandt unge, som kan have forbindelse til udøvelsen af digitale, kriminelle handlinger.

5.2.3 OVERLAP MELLEM AT VÆRE OFFER/GERNINGSPERSON:

Foruden de risikosituationer man som gerningsperson, kan være involveret i, er det interessant at undersøge, hvorvidt, der er en tendens til, at gerningspersoner også selv er ofre og på den måde også færdes i kriminelle miljøer som ofre. I det følgende har vi derfor undersøgt overlappet mellem at være gerningsperson og at være offer samlet for både online og offline kriminalitet samt specifikt i forhold til billeddeling og svindel på internettet.

Nedenfor ses en visualisering af gennemsnitligt antal online og offline kriminalitetsformer begået afhængig af antal online og offline kriminalitetsformer, en person gennemsnitligt har været udsat for (det vil sige den samlede kriminalitetsbelastning, man har været udsat for).

Figur 2:

Figur 2 viser sammenhængen mellem det antal kriminalitetsformer, en person i gennemsnit har begået og mellem det antal kriminalitetsformer, en person i gennemsnit har været udsat for. Den røde linje angiver det forventede gennemsnit baseret på en lineær regression.

Jo flere former for kriminalitet en person har været udsat for, des flere kriminalitetsformer har en person i gennemsnit begået. Der er altså et tæt overlap mellem at være offer og at være gerningsperson hvad angår både online og offline kriminalitetsformer. Se tabel 8 i appendix for koefficienterne for regressionsanalysen af overlappet.

5.2.3.1 OVERLAP I FORHOLD TIL BILLEDELING:

Tabel 3:

Offer (har fået delt billede uden samtykke)	Gerningsperson (har delt billede af andre uden samtykke)
Nej	4 %
Ja	30 %
Ved ikke	20 %

Tabel 3 viser andel af unge, som er hhv. offer eller ikke-offer, der også er gerningspersoner.

Blandt dem, der ikke er ofre, er 4 % gerningspersoner, blandt dem, der er ofre, er 30 % gerningspersoner. Der er altså et stort overlap mellem de to kategorier, hvad angår billeddeling.

5.2.3.2 OVERLAP I FORHOLD TIL SVINDEL PÅ NETTET:

Tabel 4:

Offer (har været udsat for svindel)	Gerningsperson (har udsat andre for svindel)
Nej	0,7 %
Ja	4,6 %
Ved ikke	5,6 %

Tabel 4 viser andel af unge, som er hhv. offer eller ikke-offer, der også er gerningspersoner.

Blandt dem, der ikke er ofre, er 0,7 % gerningspersoner, blandt dem, der er ofre, er 4,6 % gerningspersoner. Der ses altså også i forhold til svindel på nettet et stort overlap mellem at være offer og at være gerningsperson.

For både billeddeling uden samtykke og svindel på nettet, er der ca. 7 gange flere ofre end ikke-ofre, som også er gerningspersoner. Resultaterne indikerer, at ofre og gerningspersoner ikke altid udgør to adskilte kategorier, og at begge positioner kan være dobbelt udsatte.

5.2.4 SAMMENHÆNG MELLEM KRIMINALITETSFORMER OG TRIVSEL

Når vi undersøger kriminalitet, er det desuden relevant at undersøge, hvilken sammenhæng, der er mellem både online og offline kriminalitet og forskellige mål for trivsel. Det har vi undersøgt via en regressionsanalyse, der måler sammenhængen mellem dels online kriminalitet og dels offline kriminalitet og følgende trivselsmål; mobning og hvorvidt man taler med sine forældre. Disse spørgsmål er kun stillet til respondenter i folkeskolen.

Model 4:

	(1)	(2)
	Online kriminalitet	Offline kriminalitet
Er ikke blevet mobbet	0	0
Er blevet mobbet 2-8 gange	0.0662***	0.0873***
Er blevet mobbet 8+ gange	0.286***	0.365***
Forældre taler med person	0	0
Forældre taler engang imellem med person	0.00949	0.0229***
Forældre taler sjældent eller aldrig med person	0.0471***	0.0759***
Constant	0.0932***	0.0920***
Observations	27590	27536
R^2	0.011	0.015

Std. fejl clustered

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Model 4 viser koefficienterne for sammenhængen mellem hhv. online og offline kriminalitet og en række forskellige trivselsfaktorer.

Af model 4 fremgår det, at der er en positiv signifikant sammenhæng mellem gennemsnitligt begåede antal både online og offline kriminalitetsformer og forskellige trivselsfaktorer. Børn, der bliver mobbet ofte (8+ gange), har i gennemsnit begået 0,29 flere online kriminalitetsformer og 0,37 flere offline kriminalitetsformer end børn, der aldrig er blevet mobbet. Børn, hvis forældre sjældent eller aldrig taler med dem, har i gennemsnit begået 0,05 flere online kriminalitetsformer og 0,08 flere offline kriminalitetsformer end børn, hvis forældre ofte taler med dem. Det ser altså ud til, at særligt mobning har en signifikant sammenhæng med online og offline former for kriminalitet, og at personer, der bliver mobbet jævnlige, er særligt udsatte i forhold til at blive engageret i online og offline kriminalitet. Estimerne for mobning forklarer langt mere af sammenhængen end forældrenes engagement.

5.2.5 SAMMENHÆNG MELLEM SELVKONTROL OG ONLINE OG OFFLINE KRIMINALITETSFORMER

I tabellen nedenfor har vi undersøgt sammenhængen mellem selvkontrol og online og offline kriminalitet. Inden for kriminologien er der en lang tradition for at undersøge selvkontrols betydning for, om man begår forskellige former for kriminalitet. Gottfredson & Hirschi udviklede i 1990 teorien om, at lav selvkontrol øger sandsynligheden for at begå kriminalitet, og at den kriminelle handling er motiveret af personlige interesser (Gottfredson & Hirschi 1990). De fremsatte hermed en forståelse af selvkontrol som både et psykologisk og personligt karaktertræk. Også i dansk sammenhæng er lav selvkontrol fremhævet som en markant risikofaktor for kriminalitet (Pedersen og kolleger 2012). Cohen og Felson påpegede nogle år tidligere, i 1979, i forbindelse med udviklingen af teorien *Routine Activity Theory*, at det er de muligheder (opportunities), som et individ præsenteres for, der har afgørende betydning for, om et individ begår kriminalitet eller ej. Derved forstås, at et individ altid potentielt vil være i stand til at begå noget kriminelt, hvis vedkommende er placeret i den rette situation, med de rette muligheder og rutineaktiviteter, hvormed alle kan ses som potentielle gerningspersoner (Cohen & Felson 1979). Der lægges dermed op til en mere sociologisk forståelse af, hvad der skaber kriminelle handlinger. Inspireret heraf har vi kontrolleret dels for baggrundsvariable (alder og køn) samt for en række opportunity-variable, det vil sige situationelle faktorer eller risikofaktorer, som så at sige kan være med til at tilbyde en bestemt mulighed for at begå kriminalitet og dermed mediere effekten af selvkontrol på forskellige kriminalitetsformer. Opportunity-variablene dækker over 'sikker sex', 'usikker sex', 'at have delt et intimt billede af sig selv' samt 'at have været fuld 3 gange eller flere inden for de sidste 30 dage'.

Model 5:

	(1)	(2)	(3)	(4)
	Online kriminalitet	Online kriminalitet	Offline kriminalitet	Offline kriminalitet
Selvkontrol	-0.149***	-0.0951***	-0.206***	-0.157***
Mand		0.127***		0.0145***
Alder		-0.00865***		-0.0122***
Sikker sex		0.0245***		0.0463***
Usikker sex		0.114***		0.176***
Delt billede af sig selv		0.180***		0.162***
Fuld 3 gange eller mere		0.0729***		0.154***
Constant	0.112***	0.141***	0.128***	0.251***
Observations	47699	45199	47048	44582
R^2	0.040	0.107	0.056	0.095

Std fejl clustered * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Model 5 viser koefficienterne for sammenhængen mellem hhv. begået online og begået offline kriminalitet og selvkontrol, når der er kontrolleret for køn, alder og en række risikofaktorer.

Tabellen viser, at jo større selvkontrol, en person har, des færre både online og offline kriminalitetsformer har vedkommende begået. Den viser samtidig også, at selvkontrol har langt større negativ indflydelse på offline kriminalitet end på online kriminalitet. For begge kriminalitetstyper fjerner kontrolvariablene noget af, men ikke hele sammenhængen til selvkontrol. Alle koefficienter er signifikante på et 0,1 %-niveau, og der er således også en positiv signifikant sammenhæng mellem disse og online og offline kriminalitet. Det er dog vigtigt også her at påpege, at vi ikke kan vide noget om kausaliteten mellem selvkontrol, opportunity-variablene og kriminaliteten. Vi ved derfor ikke, om usikker sex fx påvirker kriminaliteten, eller om de kriminelle handlinger har betydning for, at man dyrker usikker sex. Da selvkontrol udvikles primært i den tidlige barndom, virker det plausibelt, at selvkontrollen er den uafhængige variabel, men vi kan stadig ikke sige noget om kausaliteten. Yderligere er det vigtigt at pege på, at vi for at kunne

lave analyser, der er stærkere i deres beskrivelse af relationen mellem online kriminalitet og adfærd, har brug for mere viden om især hvordan og hvor meget, de unge bevæger sig på nettet.

5.2.6 SAMMENHÆNG MELLEM KRIMINALITETSFORM, KØN OG UDDANNELSES- BAGGRUND

For at få indblik i, hvor de personer, der udfører kriminelle handlinger både offline og online befinder sig demografisk, undersøger vi i det følgende sammenhængen mellem forskellige kriminalitetsformer, køn og uddannelsesbaggrund. Uddannelsesbaggrund indeholder kategorierne '7.-8. Klasse', '9. Klasse', 'HHX/HG', 'Teknisk skole/SOSU' samt 'STX/HF'.

Model 6:

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	Svindlet med handel på nettet	Hacket eller lavet DDoS-angreb	Delt billede af andre uden samtykke	Stjålet fra andre	RECODE of stjaalet-frabutik (Stjaalet-FraButik)	RECODE of lavetgraffiti (LavetGraffiti)
main						
Alder	1.113*	1.003	0.979	0.977	1.014	1.019
Mand	3.728***	9.388***	3.891***	1.606***	1.693***	1.525***
7./8. klasse	1	1	1	1	1	1
9. klasse	1.149	1.203*	1.808***	1.540***	1.174	1.470***
HHX/HG	0.494**	0.668*	3.006***	1.384*	0.808	0.855
Teknisk/SOSU	0.712	1.133	1.936***	1.197	0.953	1.144
STX/HF	0.381***	0.666**	1.809***	1.516*	1.055	1.181
Constant	0.00145***	0.0104***	0.0213***	0.0359***	0.0318***	0.0190***
Observations	46386	46362	45861	46400	46390	46386
Pseudo R^2	0.044	0.104	0.061	0.009	0.009	0.008

*Exponentiated coefficients Std.fejl clustered * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$*

Model 6 viser koefficienterne for sammenhængen mellem forskellige begåede online og offline kriminalitetsformer og alder, køn og uddannelsesbaggrund.

Tabellen viser, at den forudsagte sandsynlighed for at have svindlet på nettet er størst, hvis man er mand og går i 9. klasse eller derunder. Derudover viser den, at den forudsagte sandsynlighed for at have lavet et hacker-angreb er størst, hvis man er mand og går i 9. klasse. Den forudsagte sandsynlighed for at have delt billeder uden samtykke er størst, hvis man er mand og går på HHX/HG. Den forudsagte sandsynlighed for at have stjålet fra andre er størst, hvis man er mand og går i 9. klasse. Den forudsagte sandsynlighed for at have stjålet fra butik er størst, hvis man er mand. Og den forudsagte sandsynlighed for at have lavet graffiti er størst, hvis man er mand og går i 9. klasse.

At være dreng/mand øger altså den forudsagte sandsynlighed for at begå alle online og offline kriminalitetsformer, og den forudsagte sandsynlighed for at begå de fleste online og offline kriminalitetsformer er størst, hvis man går i 9. klasse. Vi vender tilbage til de kønsmæssige aspekter, der knytter sig til kriminalitet i afsnit 9.4.

5.3 OPSUMMERING

De kvantitative analyser viser ikke kausale sammenhænge men kan til gengæld henvende fokus på bestemte risikogrupper blandt unge. Især er det væsentligt at hæfte sig ved korrelationen mellem kriminalitet, der sker uden for og inden for den digitale kontekst, og hvor der er et tydeligt overlap mellem personer, der rapporterer, at de begår online og offline kriminalitet. Der er samtidig et overlap mellem dem, der begår kriminaliteten og dem, som er ofre for den. Derudover ses det, at de unge, som begår kriminalitet offline og online er præget af en dårligere trivsel både blandt venner og familie, og at de i gennemsnit har lavere selvkontrol. Lav selvkontrol forklarer dog mere i forhold til offline kriminalitet end i forhold til online kriminalitet. Endelig er det mere sandsynligt for drenge og udskolings elever at begå kriminalitet. Sammenfattende tegner rapportens kvantitative materiale en risikoprofil, som næppe vil være overraskende inden for feltet, nemlig at en risikofaktor sjældent kommer alene. Overlap mellem de forskellige former for kriminalitet og udsathed kalder imidlertid på en nuanceret præventiv tilgang, som vi nu bruger det kvalitative materiale til at dykke ned i kompleksiteterne indenfor.

6. ONLINE KRIMINALITETSFORMER, SOM UDØVES AF UNGE DANSKERE

I følgende kapitel analyserer vi hver af de fem identificerede kriminalitetsformer samt den risikoform, vi har identificeret som en risikoform, og forklarer hvordan, de unge udfører aktiviteterne, samt hvad de typisk er drevet af. Det er centralt i forhold til også at forstå, hvad der driver de unge og hvorfor, de engagerer sig i de kriminelle aktiviteter. Analysen er baseret dels på netnografiske observationer og dels på kvalitative interviews.

6.1 ULOVLIG BILLEDELING

6 informanter: 5 drenge (17 år, 19 år, 20 år, 23 år, 25 år) og 1 pige (18 år)

Ulovlig deling af intime billeder er en af de former for digital kriminalitet og risikoadfærd, som har fyldt mest i den offentlige debat de sidste år (Mølgaard 2017; Thorup 2015; Stubbe and Mærsk 2016). Senest blev der i januar 2018 sat fokus på emnet i forbindelse med den såkaldte Umbrella-sag, hvor over tusind unge blev sigtet for at dele børnepornografisk materiale via Messenger-funktionen på Facebook. I afsnittet beskriver vi to forskellige måder at praktisere ulovlig billeddeling på (organiseret og hverdagslig) (se Elmoose Jørgensen 2017). Først analyserer vi to forskellige delingsmiljøer, herefter præsenterer vi en analyse af indretningen af de online sider og grupper for billeddeling, som er baseret på de netnografiske studier, og slutteligt analyserer vi de motivationer, de unge selv nævner som afgørende.

6.1.1 ORGANISERET DELING AF DIGITALE, INTIME BILLEDER UDEN SAMTYKKE

Organiseret deling af seksuelle billeder uden samtykke foregår på lukkede grupper og hjemmesider på nettet samt via volaer og discords og i direkte bytteforhold, hvor billederne tilskrives værdi og enten byttes for penge eller for andre billeder. Delingssiderne opleves som et distinkt 'miljø', hvor hver deltager har et 'lager' af varer. Organiseret deling kan altså sammenlignes med et lukket marked, hvortil delerne har opsøgt adgang specifikt, og hvor de udelukkende mødes online for at udveksle billeder:

"Det foregår meget simpelt, man skriver til en omkring, hvad man søger, og så sender du et preview af det, du selv har, og hvis han er interesseret i noget, så bytter man." (Silas, 23 år)

"Altså hvis det var en bestemt pige, de gerne ville have, så var det 50 kr. Og hvis det var en eller anden ligegyldig pige, så var det 20 kr." (Noah, 17 år)

Billedernes værdi fastsættes af udbud og efterspørgsel, hvor prisen forhøjes alt efter, hvor godt man kender den afbildede. Det betyder på den ene side, at delerne efterspørger billeder af piger, de kender, men på den anden side har nogle organiserede delere en moralsk grænse, når det kommer til selv at dele billeder af piger, som de kender. Selvom de på den måde ikke aktivt forbryder sig mod deres veninder, griber de dog ikke ind, hvis andre deler billeder af piger, de kender. Det hænger typisk sammen med, at pigerne opfattes som naive, og som nogen, der selv har muliggjort delingen ved at sende nøgenbilleder i første omgang. Den form for victim-blaming er bekvem for delerne, fordi den moralsk retfærdiggør deres ønske om at få adgang til billeder af piger, som de kender, og det ønske opleves nærmest som afhængighedsskabende:

”Men det er satme svært at forklare sådan her. Men jeg vil lige tilføje, at det næsten er som at ryge. Første gang jeg fik et billede af en, jeg kendte, nød man det, og så får man bare lysten efter mere. Jeg er i et parforhold og ved, at hvis det her bliver opdaget, så er forholdet ødelagt, men det er mere den tanke, at man ved, at man kan få billeder, hvis man vil. Og hvem har ikke altid tænkt på, hvordan ens veninder ser ud?” (Silas, 23 år)

Som det ses i citatet, er de organiserede delere ikke uvidende om de konsekvenser, som delingen kan have – en tidligere organiseret deler (Nikolaj, 20 år) mener selv, at deling uden samtykke er en mere alvorlig forbrydelse end bankrøveri, fordi ydmygelsen kan ødelægge ofrenes liv - men lysten efter billederne eller de 'hurtige penge' opleves som en meget stærk drivkraft. Netop de to motivationer adskiller den organiserede fra den hverdagslige deling af seksuelle billeder uden samtykke. Vi er desuden kun stødt på mandlige delere inden for det organiserede miljø.

6.1.2 HVERDAGSLIG DELING AF DIGITALE, INTIME BILLEDER UDEN SAMTYKKE

De fleste af de unge, som har givet interviews til denne rapport om deling af intime, digitale billeder uden samtykke, har erfaring med deling af billeder inden for vennegrupper, hvor delingen foregår via SMS, Facebook via Messenger, Snapchat eller ved at vise mobiltelefoner (billederne) frem til hinanden. Hverdagslig billeddeling kan dermed siges at være både normaliseret, som en del af ungdomskulturen og dermed moralsk neutraliseret i den situation, hvor delingen sker.

I hverdagslig billeddeling udveksles billeder som en del af venskaber mellem unge, som ikke kun er digitalt betingede. Billederne deles som en integreret del af at være sammen, og for dem, der gør det, er det ikke noget, der stilles moralsk spørgsmålstegn ved i situationen. Delingen foregår fx ved, at billederne fremfindes på facebookgrupper, og at de dernæst tilsendes venner, der efterspørger dem (Valdemar, 19 år), eller at delerne i sociale situationer fremviser billeder, som de har modtaget konsensuelt fra deres kærester (Søren, 25 år). Det kan også ske ved, at samtalen i en vennegruppe falder på nøgenbilleder, og billederne efterspørges af andre venner, tilsendes og derefter vises frem:

"Det var sådan: de snakkede om det, og det var godt nok lidt mærkeligt med nøgenbilleder og 'hvem gør sådan noget?'. Hvor jeg så fortæller historien, og hvor de er lidt sådan "nå, må vi så ikke se billederne?". Og jeg var sådan lidt, jo så skulle jeg bare lige skrive til en af mine venner, og så fik jeg dem jo tilsendt, og så kunne jeg jo så vise dem, at det er sådan nogle." (Ida, 18 år)

I citatet opleves deling som en måde at "veninde-hygge" på, og den måde at være sammen på ses som noget asexuelt, hvorimod at drengenes måde at være sammen om billederne på har en mere seksuel karakter:

"Det er jo nok bare - nu er det jo nogle klamme venner, jeg har, så det er sådan: 'Fuck, jeg kunne godt kneppe hende dér' eller et eller andet. Og 'ja, det kunne jeg fandme også godt' og sådan. Det er meget sådan perverst." (Noah, 17 år)

Forskellen mellem de to måder at integrere billeddeling i unges venskaber på understreger, at seksuelle billeder kan deles på forskellige måder, som kan være afhængige af køn, men at det praktiseres af både drenge og piger.

I begge tilfælde er det værd at lægge mærke til flere dynamikker, som alle er med til at neutralisere den hverdagslige deling af digitale, intime billeder: For det første, at deleren deler for at tilfredsstille en efterspørgsel hos vennerne. Dem, der egentlig udøver den ulovlige handling oplever sig selv som mellemmand, hvorimod efterspørgerne ses som 'forkerte typer' (Valdemar, 19 år). Hvis en person fremviser billeder, snarere end at videresende dem, opleves det som mindre ulovligt eller problematisk. Flere af informanterne tager dog moralsk stilling til deres egne handlinger set i bakspejlet, som noget, der var "forkert" gjort, men som de dog ikke oplever, at de, som deler, bør straffes for (Ida, 18 år).

6.1.3 NETNOGRAFISKE OBSERVATIONER

De netnografiske observationer, som er foretaget inden for det organiserede delingsmiljø, har vist, at der her er en meget stringent markedsstruktur. Her efterspørges specifikke billeder og videoer ud fra kriterierne geografi (specifikke steder i landet (byer, øer, kommuner)), etnicitet, alder og navn. Efterspørgslerne bliver ofte imødekommet ved, at en anden bruger sender et link til en vola eller en discord (se begrebsafklaringer i slutnoter), hvor det visuelle materiale udveksles eller ved, at brugerne udveksler mailadresser, som materialet sendes til. Andre gange udbydes materialet uden en forudgående efterspørgsel. Interaktionerne bærer altså primært præg af simple forhandlinger, hvor et billede eller en video efterspørges eller udbydes og herefter forhandles. Ofte består forhandlingen i en byttehandel, hvor billeder og videoer byttes for andre billeder og videoer. Andre gange handles der i økonomisk kapital (oftest via mobilepay) eller i social anerkendelse internt blandt købere og sælgere. Når billederne deles på andre

platforme som volaer og discords, foregår det ved, at der linkes til disse på en hovedside. På volaerne og discordene består den ene del af et chat-rum, hvor der ligeledes forhandles og udveksles billeder og videoer, og den anden del består af et fildelingsrum, hvor billeder og videoer up- og downloades. Vi observerede desuden, at doxing er udbredt på de organiserede sider. Doxing kan defineres som en spredning af en persons personlige oplysninger mod deres vilje med intentionen om at ydmyge, true eller straffe individet, som doxingen er målrettet mod (Douglas 2016:199). Vi så eksempler på, at delerne spredte informationer om, hvor pigerne på de efterspurgte billeder/videoer arbejdede, boede og gik i skole.

Hvad angår den hverdagslige deling, har vi ikke haft adgang til messenger-samtaler, snapchat-grupper eller lukkede Facebookgrupper, hvor billeder og videoer udveksles. Men vi har observeret forskellige Facebookgrupper, hvor emnet berøres. Her skriver gruppemedlemmerne fx, at de har nøgenbilleder af en bestemt person, og at de sælger dem for et givent beløb. De diskuterer, hvorvidt det er lovligt at dele intime billeder uden samtykke eller ej, samt om det er lovligt at være i besiddelse af børnepornografisk materiale. Herudover er der eksempler på, særligt piger, der spørger gruppen, om nogen vil 'rate' deres intime billeder, altså give dem point, eller om hvad folks holdning er til at dele intime billeder af sig selv på fx Instagram.

6.1.4 ANERKENDELSE OG OBJEKTIVISERING

For at vende tilbage til delernes opfattelse af aktiviteten, oplever de ikke, at de selv eller deres venner er ude på at skade offeret, og delerne tager afstand fra begreber som hævnporno. Med mindre, at de oplever, at offeret 'fortjener det', og i disse tilfælde kan det være okay at gemme og dele billeder for at 'have noget på hinanden' (Ida, 18 år). Det gælder altså for de organiserede og de hverdagslige delinger, at delerne ikke har megen sympati med offeret, som de tilskriver motiver, de selv tager afstand fra, herunder at offeret selv har samtykket, været naiv eller tjent penge på billederne (Valdemar, 19 år). I nogle tilfælde tages offeret helt ud af ligningen og gøres til et objekt, der kan bruges til at få anerkendelse:

"Hvis man har sådan en video eller et billede, ikke? Så er man lige pludselig eftertragtet. Ligesom at have tyggegummi med i skole: Så vil alle være venner med én" (Johan, 21 år)

Anerkendelse og objektiviseringer er motivationer, som kan gælde for både organiseret og hverdagslig deling – forskellen er dog dels, om anerkendelsen kommer inden for et digitalt netværk, eller om den er blandet med det sociale netværk udenfor nettet. Derudover vil anerkendelse være en mere 'garanteret' reaktion i et organiseret netværk, fordi billederne her altid er en efterspurgt vare, og vi har altså ikke set eksempler på, at delerne blev forargede eller gjorde modstand mod at se eller modtage et billede i det organiserede miljø.

I hverdagslig deling derimod, oplever de personer, som billederne deles med ikke altid ofrene som ligeså tingsliggjorte, som delerne gør:

“Og det er ikke noget, jeg selv har som sådan distribueret ud af, fordi jeg mener, at lige når det kommer til personlige billeder, så er det personlige billeder [...] - så kan du få porno, hvis du godt vil se den slags. Hver gang jeg har fået personlige billeder, så har det været en, hvor jeg har haft en vis form for relation til eller været i et forhold med, og det er ikke noget, man videredeler, synes jeg. En af mine kammerater gjorde det godt nok af sin kærestes underliv her for ikke så lang tid siden i en brandert, hvor han sagde ‘hvad synes du?’ altså det var da en underlig ting at gøre, altså det synes jeg, men han var også meget påvirket” (Søren, 25 år, omskrevet for forståelse og anonymisering)

I citatet bliver det moralsk problematisk at vise eksplicitte billeder af sin kæreste frem til sine venner, fordi kæresten på den måde bliver et pornografisk objekt i stedet for at være en personlig relation. Citatet viser, at deling af seksuelle billeder ikke altid er resultat af en efterspørgsel eller passende i hverdagslige relationer og situationer, og at de kan udløse negative reaktioner, hvis dem, billederne vises til, ikke objektiviserer offeret på samme måde, som deleren gør. Hvis offeret opfattes mere som en person end et objekt, kan deling blive akavet.

6.1.5 OPSAMLING PÅ ULOVLIG BILLEDELING

Analysen anskueliggør to forskellige delingsmiljøer for seksuelle billeder, dels det organiserede, hvor bytteforhold og en markedsstruktur er dominerende, og dels det hverdagslige, hvor de kriminelle aktiviteter er en del af venskaber, og derfor foregår både blandt piger og drenge men på meget forskellige måder. Fælles for de to former for deling er den anerkendelse som delerne efterspørger og oplever at modtage på bekostning af en objektivisering af og afstandstagen fra offeret.

6.2 KØB OG SALG AF STOFFER

10 informanter: 9 drenge (15 år, 17 år, 18 år, 19 år, 20 år (2), 21 år (2), 25 år (2)) og 1 pige (20 år).

Køb og salg af stoffer og hash via nettet er meget udbredt blandt de unge, vi har talt med. I alt 10 af vores informanter har været eller er involveret i aktiviteten. Det er en af de mere alvorlige kriminalitetsformer, da den både indebærer den kriminelle handling at købe og sælge stoffer men også den risiko, der ligger i at indtage stofferne. At tage stoffer og handle med dem går som regel hånd i hånd hos de unge. Derfor er det også vigtigt, at forebyggelse ikke skaber nogle for fastlåste sociale kategorier til at forstå aktiviteten igennem. Fx er kategorien “pusher” eller “stofsælger” ofte problematisk, fordi den fastholder et for ensidigt perspektiv på hvem, denne person er. I lighed med

andre områder så kan den udskamning, som dette kan give, være med til at skabe nogle modsatrettede effekter.

6.2.1 NETNOGRAFISKE OBSERVATIONER

De netnografiske observationer, som vi har lavet inden for feltet af digital stofhandel (det vil sige på Facebookgrupper for hash- og stofhandel og på Instagram), viser, at der er tale om et miljø, der på den ene side er tilgængeligt på især Facebook, men at der på den anden side skal anvendes visse former for sociale og digitale ressourcer for at kunne få adgang. Miljøet er kendetegnet ved, at det er sælgerne, der udbyder deres varer igennem opslag på lukkede Facebookgrupper og på Instagram. Her fremstår annoncerne meget forskelligt. Nogle annoncer er professionelt opbygget med en grafisk udformning suppleret med emojis: Her beskrives varerne og deres pris angives. Det kunne fx være brugen af snefnug til at vise, at det er kokain, der udbydes, efterfulgt af en pris på visse mængder, efterfulgt af nogle superlativer om stoffets kvalitet. Andre annoncer nævner stofferne med navns nævnelser, og andre bruger symboler. Samtidig angives der hvor, stofferne kan afhentes. Det kan være et større geografisk område (fx Vestsjælland), eller en by eller en bydel. Det var kendetegnende for det, vi observerede, at der var tale om en fysisk overlevering og betaling for stofferne, og således ikke anvendtes post-service, som man fx kender fra kryptomarkedene.^{ix} Under forhandlingerne diskuteres produkt, mængde og pris. Til sidst i en annonce vil sælgeren typisk skrive kontaktoplysninger: Det kan enten være en Wickr-kontaktadresse eller en opfordring til at tage kontakt igennem en personlig besked på Facebook. Købere tager som regel kontakt igennem denne personlige kommunikationskanal, og her mister vi muligheden for netnografisk at observere, hvad der foregår. Brugen af Wickr som kommunikationsværktøj er meget udbredt og af og til anvendes appen Jodel.

Udover at markedet kendetegnes ved sælgerannoncer, er det værd at hæfte sig ved hvor, vi finder disse. Her er den åbne del af den digitale handel med stoffer alligevel ikke helt åben. En potentiel køber skal nemlig identificere de lukkede, og ofte skjulte grupper, hvor der tilbydes annoncer. Nogle grupper er søgbare; her kan købere søge sig frem og bede om medlemskab. Andre grupper er søgbare i en kort periode, hvorefter de gøres skjulte. De skjulte grupper kræver, at man kender nogen, der er med i gruppen, som kan få én inkluderet. Generelt er stabiliteten i grupperne lav, således at grupper åbner og lukker ganske ofte. I nogle grupper ser vi også at købere poster opslag for at komme i kontakt med sælgere. Markedet er altså veletableret og velfungerende. Køberne kan hurtigt og nemt forbindes med sælgerne og udføre en handel og kun de gode sælgere, som har kvalitetsprodukter, får succes.

6.2.2 AT PRAKTISERE STOFHANDEL PÅ NETTET

De stoffer, der handles, dækker heroin, MDMA, kokain, hash, amfetamin, LDS, snus og forskellige former for nervemedicin (Xanax), bedøvelsesmiddel (Ketamin), psykofarmaka og forfalsket medicin. Kokain, MDMA og hash er de mest udbredte. På Facebook benytter de fleste sig af forskellige lukkede grupper for stofkøb og –salg, som de får adgang til via venner eller bekendte, som de har mødt på internettet eller kender fra

den analoge verden. Fælles for de fleste gerningspersoner er, at de, efter den digitalt-indgåede aftale, mødes, smalltalker, ryger en cigaret, sætter sig på en trappe, går en tur eller tager hjem til den ene og deler en øl, hvorefter stoffer og penge udveksles, handlen afsluttes og de skilles. Sådan foregår det for de fleste personer.

Samtlige interviewpersoner forklarer, at de er startet med at købe og sælge samt tage stoffer via en ven, kæreste eller et familiemedlem, som har introduceret dem til miljøet og vist dem, hvordan man gør. For mange gælder det, at de er startet med at tage stoffer, og som en naturlig følge deraf har lært, hvordan de køber dem på nettet. Herefter begynder flere og flere selv at sælge stofferne. Sælgerne køber som regel først stofferne via Ebay, Amazon, kryptomarkeder eller Gul og Gratis, hvorefter de sælger dem videre til en højere pris. Der kan skelnes mellem to former for mere digitale stofmarkeder: Offentlige digitale stofmarkeder og private/semi-private digitale stofmarkeder. Den første type er kendetegnet ved at anvende sociale medier (eller salgsshops på kryptomarkeder) som platform for at nå så mange som muligt. Den anden form arbejder i højere grad mere afgrænset med personlige apps eller Messenger-kommunikation og anvender disse til at sælge i en mere lukket eller delvist lukket gruppe af købere (se Demant & Bakken 2018).

En stor del af informanterne beskriver tilmed, at en række situationelle faktorer spiller en væsentlig rolle for, hvornår de praktiserer stofkøb og -salg. Som regel er det i forbindelse med festlige situationer eller sociale sammenhænge, hvor man "*sidder og slapper af og snakker med sine venner og griner og finder et brætspil frem og hygger sig med det*" (Oliver, 18 år), laver en handel via Facebook eller Snapchat, mødes og "*enten tager hjem til [s]ig selv eller en af [s]ine venner og sætter noget musik på, hvorefter [vi] indtager hvad, der er blevet købt*" (Oliver, 18 år). Ved særligt festlige lejligheder som fødselsdage og nytårsaften er der en tendens til, at der skrues op for mængden og variationen af stoffer, der indtages (Victoria, 20 år; Oliver, 18 år). For andre foregår det mere hverdagsligt, det gælder de personer, som har et stort forbrug og også tager stofferne alene (Thor, 25 år; Søren, 25 år).

6.2.3 OPLÆRING I MARKEDSLOGIK

Flere unge nævner, at de med tiden har lært markedets spilleregler af kende, hvilket indebærer at få et kvalitetsprodukt til en god pris. Victoria nævner fx, at hun "*startede som 13-14-årig, og der var man heldig, hvis man fik 1 gram for 100 kr. Men nu er jeg ved at være "gammel" i gamet så de fleste ved godt, at de ikke skal snyde mig*" (Victoria, 20 år). Erfaring giver altså mulighed for at forhandle den rette prissætning, at kende til gode leveringsmuligheder samt at forstå den interne lingo, som fx synonymmer for stoffer (emma for MDMA etc.). Det handler altså for mange om at oparbejde en modstandskraft i forhold til at undgå at blive snydt. At blive snydt er da også den eneste forhindring og bekymring, de unge nævner. Det gælder fx om ikke at få "*badesalt i stedet for kokain*" (Alfred, 21 år). Der er således også blandt de erfarne en stor bevidsthed om, hvordan man tester kvaliteten af produkterne, som ligeledes udtrykker en oplæring, fx at tage "*en krystal i munden og smage på den. Den skal smage af emma*

[MDMA, rød.] og ikke kartoffelmel eller andet lort" (Victoria, 20 år) eller *"cutte kokain op og putte en lille smule sprit eller vodka i og så i fryseren, så har det den rigtige, lidt flydende konsistens"* (Victoria, 20 år). Bekymringer, der vedrører produkternes indhold og risikoen for at komme til at indtage noget, der er farligt, er fraværende.

Der er desuden en lang række aktører, som er involveret i netværket og en handel er sjældent blot en udveksling mellem køber og sælger. Foruden disse er der distributører og personer, som håndterer pengene og andre, som står for at bestille produkterne til en given adresse. Det vil sige et netværk, hvor der er *"en modtager og nogle distributører. Og under dem er der nogle flere distributører, og så .. Det klassiske netværk, som man kender det."* (Johan, 21 år), og som ofte involverer *"20-25 mennesker"* (Johan, 21 år).

6.2.4 NETTETS BETYDNING – ONLINE VS. OFFLINE

De sociale medier har en helt central betydning, når det kommer til køb og salg af stoffer. Befinder man sig langt væk fra storbyerne, er det således stadig muligt at købe og sælge stoffer. Som det også er tilfældet med svindel, beskriver størstedelen af interviewpersonerne den lethed, der er forbundet med køb og salg via de sociale medier. Det nedsætter risikoen for at blive opdaget, at de unge kan skjule sig bag fiktive profiler og krypterede kommunikationskanaler, og det risikofyldte består for de fleste i det fysiske møde, hvor de potentielt kan blive opdaget. Samtidig beskriver flere dog også, at den risiko, der følger med at købe stofferne over nettet er, at de ikke har mulighed for at undersøge sælgeren på forhånd, før handlen er aftalt, og fx garantere sig mod, at vedkommende ikke er *"helt vildt tynd ud og har stik på armene og sidder og klør sig selv og nærmest savler"* (Alfred, 21 år). I de tilfælde kan det være sværere at sikre sig, at man får, hvad man betaler for. Enkelte forklarer dog, at de køber hash og stoffer på Christiania, hvilket understreger den betydning de sociale medier får for de personer, som ikke bor i byen tæt på fysiske købssteder.

6.2.5 EN UDSAT GRUPPE

Der er ikke nogen af informanterne, der kun har enkeltstående erfaringer med stoffer, og de er således alle sammen erfarne købere, sælgere og brugere. Derudover er der en tendens til, at de personer, som praktiserer aktiviteten er en del af et risikofyldt miljø. At handle med stoffer er altså som regel ikke noget, som de unge tilfældigt kommer til at gøre eller som indgår som en del af en ellers normaliseret ikke-rikofyldt hverdag. Snarere dominerer fortællinger om, at de har følt sig ensomme, er blevet mobbet (Alfred, 21 år; Thor, 25 år), har været i fængsel (Nikolaj, 20 år; Johan, 21 år), bor på opholdssteder (Victoria, 20 år; Nikolaj, 20 år), er en del af et kriminelt miljø, hvor de også praktiserer andre både online og offline kriminalitetsformer (Søren, 25 år; Louis, 19 år; Noah, 17 år; Sebastian, 15 år; Oliver, 18 år) eller ikke er i beskæftigelse (skole eller arbejde) (Oliver, 18 år). Det vil sige, at det som regel er i forvejen udsatte personer, der er involveret i denne aktivitet. Det skal dog bemærkes, at vi ikke kan lave

en skarp konklusion på baggrund af denne observation. Men fundet udgør et vigtigt opmærksomhedspunkt og kalder derfor på flere undersøgelser baseret på et bredere og stærkere datamateriale.

6.2.6 MOTIVATIONER OG GEVINSTER

Formålet med at tage stofferne er stort set det samme for samtlige informanter: en afhængighed, som tilfredsstillendes og en rus, som de oplever ved at tage stofferne. Enkelte beskriver et indledende gruppepres i forhold til at prøve stoffer, men ellers beskrives hverken status- eller anerkendelsesgevinster, og den sociale gevinst består primært i at være en del af et fællesskab, hygge sig og have det sjovt med sine venner. Det vil sige et fællesskab, der er opbygget omkring selve stofindtagelsen. For sælgerne er der også et tydeligt materielt formål, og for dem handler det primært om, at de tjener gode penge ved at sælge stofferne (Oliver, 18 år; Johan, 21 år). For de personer, som praktiserer denne kriminalitetsform er stofferne altså en del af en nydelseskultur og i større eller mindre grad integreret i en i forvejen udsat eller kriminel hverdag.

6.2.7 FORFALSKET MEDICIN

Det er ikke lykkedes os at få interviews med unge, som er involveret i handel med forfalsket medicin, men ekspertinterview med Michael Lund fra Nordic Content Protection bidrog til at tydeliggøre nogle af de deskriptive forhold, der er forbundet med aktiviteten. Fx tydeliggjorde Lund, at han efter at have testet medicinen, havde fundet frem til, at der er en risiko forbundet med at indtage forfalsket medicin, eftersom der er et højt bakterieindhold. Derudover fortalte han, at det ca. er 50 % 15-20-årige og 50 %, som er 20+ år, der er involveret i aktiviteten og primært mænd. Det, som typisk driver mændene, er, at de gerne vil have større muskler og se muskuløse ud. Miljøet er til dels kendetegnet ved at være professionelt, og det er fx muligt at få online konsultationer med body buildere forud for et køb. Diskussioner om og handel med forfalsket medicin foregår typisk via websider, som er oprettet specifikt til aktiviteten.

6.2.8 OPSAMLING PÅ KØB OG SALG AF STOFFER

Denne analyse tegner et billede af det digitale stofmarked som velorganiseret og tæt forbundet med det sociale liv blandt de unge, som tager stoffer, og hvor markedsrelationer ofte går hånd i hånd med fester og afslapning. De unge oplever derfor, at den værste risiko er at blive snydt af andre unge eller at fejlvurdere sælgerens troværdighed, hvilket kan siges at være en social, snarere end en sundhedsmæssig risiko. Denne oplevelse af at være udsat for risiko fra andre gerningspersoner genfindes også inden for den internationale litteratur om digital illegal stofhandel på kryptomarkederne (Moeller et al. 2017). De unges vurderinger af egne risici må ses i sammenhæng med deres øvrige sociale liv, som karakteriseres ved en høj grad af udsathed, som både underbygges i det kvalitative og kvantitative materiale.

6.3 PIRATERI OG ULOVLIG DOWNLOADING

14 informanter: 9 drenge (15 år, 17 år (3), 19 år, 21 år (2), 23 år, 25 år), 4 piger (14 år, 18 år, 19 år (2) og en hvor køn ej er oplyst (19 år).

Ulovlig downloading af musik, film og spil er den meste udbredte af de fem kriminalitetsformer. Det er altså en aktivitet, som knap halvdelen af gerningspersonerne har praktiseret eller stadig praktiserer. Det foregår som regel via en googlesøgning, hvor der kommer et link frem, som vidererfører én direkte til downloading af den ønskede fil. Andre har installeret torrent-programmer, som er en effektiv måde at dele og senere downloade filer på via et netværk.

Ulovlig downloading og pirateri er den eneste af de 5 kriminalitetsformer, der ikke er centreret omkring online grupper eller anden tydelig online tilstedeværelse. Vi har derfor ikke lavet netnografiske observationer i forbindelse med denne aktivitet.

6.3.1 VEJE IND – FÆDRENE SPILLER EN STOR ROLLE

Samtlige gerningspersoner har fået kendskab til, hvordan man downloader via et familiemedlem (typisk deres far eller stedfar), en kæreste eller en ven, mens andre har fået kendskab ved at lave en google-søgning på, hvilke programmer, man kan anvende. Ca. halvdelen af de 13 downloadere nævner, at de er blevet oplært af deres fædre, som selv downloader, og at de på den måde er blevet bekendte med aktiviteten i en tidlig alder. Iben fortæller fx, at hun kan *”huske dengang blockbuster var en ting, at når vi lånte en film så rippede min far den sådan, så vi havde filmen til andre gange også”* (Iben, 19 år). Det er altså for mange en aktivitet, som de så at sige er vokset op med, men som også har været omgærdet af at være en *”familie-hemmelighed”*, noget, der helst ikke skulle tales for højt om. For de fleste gælder ydermere også, at familien er det oplagte fællesskab, der er knyttet til aktiviteten. Kun få gerningspersoner forklarer, at der er et socialt element knyttet til at downloade på den måde, at filmene downloades til kollektivt brug eller deles med venner via usb-stick eller til lan-fester. For de flestes vedkommende downloades der til eget brug – og det er den primære gevinst.

Nogle forklarer, at de lærer at bruge torrent-programmer, og herfra er aktiviteten temmelig stabil, hvilket vil sige, at den ikke udvikles og avanceres yderligere. Det er altså ikke sådan at man, som det er tilfældet med hacking, stofhandel og svindel, udvider sine kompetencer og bliver bedre til at downloade. Vejen ind er på den måde temmelig simpel for de fleste og oftest er downloading den eneste kriminelle aktivitet, der udføres. Som sådan er aktiviteten altså ikke linket til et større kriminelt netværk, ligesom det ikke nødvendigvis åbner døre til andre kriminelle miljøer. I den forbindelse er det væsentligt også at nævne, at ulovlig downloading er den eneste aktivitet, som, ifølge vores datamateriale, ikke holdes i gang på sociale medier via fx Facebookgrupper, eller hvor der kommunikeres og udveksles erfaringer med aktiviteten via Snapchat, Wickr el. I tråd hermed forklarer flere informanter også, at det er noget, de startede med for flere år siden, og at aktiviteten ikke er betinget af de sociale medier, men snarere af internettet, og også har fundet sted før, de sociale medier blev udbredte.

6.3.2 OPFYLDELSE AF ET SIMPELT BEHOV

I sammenligning med de andre kriminalitetsformer er ulovlig downloading en relativt simpel kriminalitetsform på den måde, at der ikke knytter sig differentierede motivationer til aktiviteten. Grundlæggende er gerningspersonerne motiveret ud fra et behov for at høre noget bestemt musik, se en bestemt film eller spille et bestemt spil. Kun to gerningspersoner nævner følelsesmæssige gevinster ved aktiviteten som fx spænding og "at få et sus" (Adam, 21 år; Tommy, 21 år), og begge praktiserer downloading i høj grad. På den måde er årsagerne altså relativt simple, og de fleste synes at handle ud fra rationalet om, at de ikke har råd til det produkt, de gerne vil have adgang til, men at de nemt kan få det ved at downloade sig til det. Der er altså ikke direkte en økonomisk gevinst knyttet til aktiviteten for flertallet (udover dem, som sælger videre), men snarere handler det om at spare penge frem for at tjene dem. Derved forstås aktiviteten blandt flertallet også som en normal aktivitet, og som noget "alle gør". De fleste er bevidste om, at det er ulovligt, men tror ikke på, det har konsekvenser, og kun én person fortæller, at hun har oplevet, at det kunne være strafbart, fordi hendes far engang har fået en bøde (Emma, 19 år).

Det er yderligere interessant, at oplevelsen af, at det er et simpelt behov, der tilfredsstilles også afspejles i personernes forklaringer på, hvorfor de fx med årene er begyndt at downloade mindre eller helt er stoppet med det. Den gennemgående forklaring herpå synes at være, at streamingtjenester som Spotify og Netflix er kommet til, hvorved det er blevet nemmere at få billig adgang til den musik og de videofiler, som de ellers tidligere ville have downloadet. De personer, som downloader meget og ofte beskriver dog i højere grad deres veje ud af kriminalitet ud fra, at de indser, at det er "forkert" (Tommy, 21 år).

6.3.3 TUNGE DOWNLOADERE

Selvom størstedelen af gerningspersonerne foruden downloadingsaktiviteten ikke begår noget kriminelt og tilmed downloader i et relativt lille omfang (ca. 1 gang om måneden), forklarer nogle informanter, at de dels praktiserer aktiviteten i stort omfang, og nogen begår derudover også andre former for online kriminalitet (hacking, stofhandel, svindel) (Tommy, 21 år; Matti, 15 år; Noah, 17 år; Gert, 19 år; Marcus, 23 år; Søren, 25 år). De downloader som regel andet og mere end blot et musiknummer. Det kan være store spil, som downloades over flere dage eller Adobe- eller Photoshop-programmer. Det downloades dels til eget brug og bruges dels til at blive videresolgt via grupper på sociale medier. I disse tilfælde er det i høj grad det at tjene penge, som motiverer handlingen. Dels handler det altså om selv at få adgang til nogle produkter, man har ønsket sig at få adgang til, som Tommy beskriver: "*(D)et er ligesom at lukke et lille barn ind i en slikbutik, de løber rundt og skal smage på al slikket og sådan noget*" (Tommy, 21 år) og dels om, at man via de økonomiske gevinster får mulighed for "*(L)ige pludselig [at] købe alt det, man gerne vil have*" (Matti, 15 år).

6.3.4 OPSAMLING

Ulovlig downloading er altså den mest udbredte og normaliserede kriminalitetsform blandt de personer, vi har talt med. Overordnet set er den isoleret fra de øvrige kriminalitetsformer, mens enkelte tunge downloadere også praktiserer andre kriminalitetsformer og downloader med formålet om at tjene penge – og altså ikke bare til eget brug. Heroverfor står det generelle billede af downloading som noget, der sjældent ansues som moralsk forkasteligt eller farligt, og som derfor er en del af både familiemæssige og sociale kontekster ud fra en simpel logik om at gribe ud efter et materiale, der opleves som ønskværdigt, tilgængeligt og ikke nødvendigt at bruge penge på.

6.4 HACKING OG DDOS-ANGREB

7 informanter: 7 drenge (15 år, 17 år, 19 år, 20 år, 23 år (3)).

De personer, som har erfaringer med at hacke og udføre DDoS-angreb påbegynder ofte aktiviteterne i en meget ung alder, typisk i 13-14 års alderen. De er oftest draget mod aktiviteten ud fra en grundlæggende interesse for programmering og for, hvad der kan lade sig gøre på nettet ved hjælp af relativt simple tekniske færdigheder. En stor del af personerne beskæftiger sig også med programmering fagligt eller professionelt.

Aktiviteten kan foregå på forskellige måder og dækker over DDoS-angreb (se begrebsafklaring i slutnoter), hvor man lægger en virksomhed eller en institutions hjemmeside ned, hacking af andres personlige konti og profiler til sociale medier, bestillingsopgaver fra venner eller anonyme personer, som gerne vil have opklaret hvem, der har delt intime billeder af dem (Matti, 15 år), salg af bruger-konti til streamingstjenester som HBO, Spotify og Netflix, hvor sælgeren har hacket sig ind på forskellige konti og aflæst brugernavn og password, som siden hen udbydes på kryptomarkeder eller bestilling på udførelse af et DDoS-angreb rettet mod bestemte personer eller virksomheder.

6.4.1 NETNOGRAFISK ANALYSE:

De fleste hackerfora er knyttet til diskussionsforummet Reddit eller har egne websider. De større online hackerfora er meget detaljerede og velorganiserede og har undersider som "Nyheder", "Fejl og forslag", "Anonymitet", hvor man kan få vejledning i og udveksle erfaringer om, hvordan man bevarer sin anonymitet, tekniske undersider, hvor man kan udveksle viden om forskellige hacking-metoder og programmeringstyper. Derudover har de sider, hvor man kan "show off" og dele information om vellykkede hacker-aktiviteter. De fleste hovedsider henvender sig til white-hat hackers (begreb forklares senere i dette afsnit) og lægger op til, at professionelle hackere og programmører kan udveksle erfaringer og teknisk ekspertise. Disse sider har som regel også en underside med regler for opførsel på siderne, hvor der direkte henvises til, at der fx ikke må diskuteres misbrug af finansielle oplysninger, piratkopiering og børneporno. På hacking-undersiderne på Reddit findes der også sider for black hat-hackers, hvor hjemmesiders sårbarheder og udnyttelsen af disse samt erfaringer med ulovlige DDoS-angreb diskuteres. Vi er ikke stødt på Facebook-grupper, som udelukkende er

centreret om hacking-aktiviteter, men på nogle af de andre grupper, har vi set eksempler på, at medlemmerne har søgt information om, hvordan man laver et DDoS-angreb samt opfordret andre til at lave DDoS-angreb mod bestemte personer.

6.4.2 VEJE IND

Den måde, hvorpå hackere typisk starter med at udøve aktiviteten, er som regel ved, at de bliver forbundet digitalt med andre personer i miljøet. Det kan for eksempel være, at man mødes gennem et spil, gennem forskellige fora, som man færdes i på nettet (Facebookgrupper fx) eller gennem fildelingssider. Herfra udveksles erfaringer med og viden om hacking. Men det kan også være offline, at man forbindes med personer, som åbner døre til miljøet. For eksempel beskriver flere personer, at de har mødt andre hackere på deres efterskole eller er blevet introduceret via familiemedlemmer.

Fælles for de fleste er en grundlæggende nysgerrighed på, hvad der kan lade sig gøre, når man hacker, herunder hvad det er muligt at få adgang til uden tilladelse. Og derfra kan det være tilfældige hændelser, som aktiverer brugen af de tekniske kompetencer. Det indebærer fx at få kendskab til en hjemmeside, fordi vedkommende skal anvende den (det kan være en datinghjemmeside, kommunens hjemmeside el.) og tilfældigt opdager en sårbarhed på hjemmesiden eller et hul i hjemmesidens sikkerhed og i muligheden for at bevare personfølsomme oplysninger sikkert. I de situationer tager gerningspersonen enten kontakt til de personer, som står bag hjemmesiden, eller de hacker selv siden for at skjule eller slette personfølsomme oplysninger.

Også for de personer, som hacker, gælder det, at de forbinder en stor lethed med aktiviteten (Gert, 19 år).

6.4.3 TO SLAGS HACKERE: WHITE HAT OG BLACK HAT

Foruden forskelle i de opnåede gevinster, er der en væsentlig forskel på det, der kaldes "black hat hackers" og "white hat hackers" – i litteraturen og blandt de personer, vi har interviewet. Den første betegnelse henviser til personer, som udfører hacking ved at udnytte sårbarheder på hjemmesider og personlige konti med formålet om at lade det gå ud over andre personer for selv at opnå prestige og spænding. White hat hackers er mere ideologisk drevne og begår hacking i forsøget på at spore sikkerhedshuller og dernæst optimere computersikkerhed og beskyttelse af personlige data (Steinmetz 2016:20). Bo henviser selv til den teoretiske skelnen og forklarer, at *grey hat* hackers også som regel hacker for at hjælpe andre eller for sjov (Bo, 23 år). I litteraturen henvises der dog ikke til den tredje kategori. De fleste personer, som vi har talt med, kan betegnes white hat hackers. Men der er også nogle, som har en anden agenda. Matti fortæller fx, hvordan hacking kan personrettes og bruges som værktøj i en konflikt: "*Der var en, der begyndte at provokere. Så lukkede man bare diverse af hans sociale medier ned.*" (Matti, 15 år). At white hat hackerne ikke er motiveret af at optimere egen vinding er netop et udtryk for, at de som regel er drevet af interessen

for at fordybe sig i det computertekniske. Den tekniske viden, kunnen og ekspertise er på den måde bred og detaljeret, når vi har med hackerne at gøre. Bo forklarer fx:

"Hvis det er hjemmesider, så fungerer det typisk med noget, der hedder SQL injection. Og SQL injection det handler egentlig om, at når din hjemmeside prøver at hente noget fra databasen, så bruger den dit sprog til ligesom at beskrive, hvad det er den skal hente derfra." (Bo, 23 år)

Og flere personer nævner udtryk som "malwares", "worms", "bootere", "stressorer" og "trojanske heste" (Gert, 19 år; Marcus, 23 år; Bo, 23 år). Ordbruget og forklaringer som Bos er gennemgående og vidner om den ekspertise og passion, der som regel er forbundet med aktiviteten. Det kræver altså typisk en større eller mindre grad af digital kapital at praktisere aktiviteten.

6.4.4 SOCIALE, PERSONLIGE OG MATERIELLE GEVINSTER

Når en person først er kommet ind i et hackermiljø, udvikler vedkommende som regel et tæt forhold til personer i miljøet, og der opstår venskaber og sociale fællesskaber, som flere forklarer har haft en stor betydning for dem, fordi de bl.a. deler interesser, og Gert forklarer, at han er blevet bedre til at tale engelsk, fordi han er blevet en del af de internationale hackermiljøer (Gert, 19 år). Aktiviteten opfylder altså flere forskellige behov for gerningspersonerne. På den måde er der en social gevinst knyttet til aktiviteten, men det er væsentligt at pointere, at der sjældent er et socialt pres tilknyttet. Det er altså ikke sådan, at en person bliver en del af et socialt fællesskab, fordi vedkommende hacker, at personen gør det for de andres skyld eller for at opnå anerkendelse, og at hacking-aktiviteten bliver en form for adgangsbillet. Derved adskiller aktiviteten sig fra mange af de andre kriminalitetsformer, som til dels er motiveret af et ønske om at opnå jævnaldrendes accept og anerkendelse.

Foruden den sociale gevinst er der for mange af de unge også knyttet en personlig gevinst til aktiviteten. Flere personer forklarer, at de føler glæde og selvstændighed, når de lykkes med at lave et angreb (Gert, 19 år). Marcus forklarer, at det *"hundrede procent [er] for min egen skyld. (...) Altså det er jo bare sådan en personlig gevinst, at man lige har fundet ud af.. Fedt! Jeg fik sgu adgang"* (Marcus, 23 år). Foruden de personlige og sociale gevinster beskriver flere informanter også, at der er en materiel gevinst knyttet til aktiviteten. Det gælder for de informanter, som tjener penge på at give andre adgang til hjemmesider eller konti, som de ellers ikke har adgang til. På spørgsmålet om, hvad der fik ham til at starte med at hacke, fortæller Marcus:

"100 % penge. At sælge dem for andre folk er jo ekstrem nem profit for en person, der kan sælge sit produkt, og så er det egentlig lige meget, om det er lovligt eller ulovligt. Fordi der er penge i det uanset hvad." (Marcus, 23 år).

En del informanter forklarer derudover også, at de gør det, fordi det er sjovt og fordi, de vil prøve deres tekniske evner af. For andre er aktiviteten en hobby og for Gert beskrives det ligefrem som en kunst (Gert, 19 år).

6.4.5 OPSAMLING:

I forhold til de øvrige former for digital kriminalitet og risikoadfærd, som denne rapport beskæftiger sig med, er hacking og DDos-angreb langt mindre socialt indlejrede som dele af fællesskaber inden for eller uden for den digitale kontekst. Det vil dog ikke sige, at der ikke er digitale sociale forbindelser mellem hackerne, men blot at aktiviteterne opleves mere som adspredelse ud fra en personlig interesse i teknikken og en nysgerighed på egne muligheder, der også kunne have kendetegnet mindre afvigende former for 'fritidsaktiviteter' blandt unge.

6.5 SVINDEL PÅ NETTET

5 informanter: 4 drenge (17 år, 19 år, 20 år og 21 år) og 1 pige (20 år).

En anden form for kriminalitet, som er digitalt understøttet, er forskellige former for svindel i forbindelse med internethandel. De unge, som praktiserer denne form for kriminalitet er ofte allerede en del af et kriminelt netværk – både online og offline. Det er fx fælles for alle gerningspersonerne, at de også har erfaringer med køb og salg af hash og stoffer via nettet. Derudover fortæller størstedelen af de unge, at de var meget unge (12-13 år), da de første gang stiftede bekendtskab med kriminalitetsformen. I flere henseender kan den digitale svindel sammenlignes med det traditionelle, analoge butikstyveri. På grund af nettets rækkevidde og lette forbundenhed er der tale om online butikstyveri i stor og mere effektiviseret skala.

6.5.1 NETNOGRAFISK ANALYSE

Der findes forskellige lukkede Facebookgrupper for svindel, særligt for handel med hælervarer. Her udveksles en lang række forskellige varer fra elektronik over sko og tasker til designprodukter. Andre grupper bærer i højere grad præg af at være svindelgrupper, hvor der fx svindles med og udveksles erfaringer med salg af bitcoins.^x Derudover er der grupper inden for hvilke, der sælges nøgenbilleder (egne), kosttilskud, slankepiller, motorcykler, forskellige former for fyrværkeri, smykker og "replica"-produkter, det vil sige fake-produkter som tasker og sko. Som regel er strukturen kendetegnet ved, at en person poster et billede samt en kort beskrivelse af det produkt, som vedkommende ønsker at sælge gerne afsluttet med "skriv en pb (privatbesked)". Typisk finder selve handelseftalen altså sted i en Messenger-tråd og dernæst via forsendelse eller et fysisk møde.

6.5.2 HVILKE FORMER FOR SVINDEL PRAKTISERES?

Svindelen med internethandel spænder vidt. En måde hvorpå det praktiseres er ved, at gerningspersonerne kopierer kontooplysninger fra en person og bruger dem til at betale for luksusvarer (mad eller elektronik), som bestilles via online sider eller køber cigaretter, som videresælges til højere pris. I andre tilfælde bliver de stjalne kortoplysninger brugt til at registrere en falsk mobilepay-konto, hvorfra der kan overføres penge til gerningspersonernes egne konti. Som Louis udtrykker: *“Mobilepay har været en rigtig hjælp for kriminelle”* (Louis, 19 år). Svindel kan også være at udbyde digitale seksuelle ydelser (fx at sende seksuelt billede eller video) og modtage betaling uden at levere ydelsen (Victoria, 20 år). Foruden disse former udøves der også bedrageri i forhold til snyd med salg af bitcoins (Nikolaj, 20 år). En fjerde kategori af svindel involverer hælervarer. Den del af kriminaliteten praktiseres enten ved, at de unge selv sælger hælervarer (det vil sige varer (typisk telefoner), som de har stjålet og videresælger) eller, at de administrerer grupper på Facebook, hvor der forhandles hælervarer. Den del er som regel mere organiseret.

6.5.3 VEJE IND OG OPLÆRING

Måderne hvorpå de unge oftest påbegynder svindelaktiviteter er ved at have en bekendt i miljøet, som kan sætte dem ind i, hvordan man gør. Det kan være en fætter eller en ven, som viser vej. Når en person selv har prøvet kræfter med aktiviteten, oparbejder vedkommende kompetencer inden for feltet. I nogle tilfælde kræver det simpel, men dog detaljeret viden at praktisere aktiviteten, så den økonomiske gevinst indløses. Det indebærer fx at lave aftaler med tredjepart om, at penge fra den stjalne mobilepay-konto overføres til tredjepart mod, at vedkommende får x % af beløbet, for at flytte mistanken fra gerningspersonen. Eller det indebærer at koble den nye mobilepay-konto op på et taletidskort i stedet for på sin egen telefon, at oprette flere forskellige Facebook-konti, som ikke kan forbindes til gerningspersonernes personlige identiteter, at købe falske ID-papirer (fx pas og kørekort) via kryptomarkeder samt at udøve aktiviteterne via en TOR-browser^{xi}, som igen reducerer sporbarheden. Disse handlinger er udtryk for en høj risikobevindstthed og er et forsøg på at tage forholdsregler for at undgå at blive afsløret. Men den detaljerede tekniske kunnen kan også have at gøre med, hvordan et svindelnummer udføres. Nikolaj forklarer fx i følgende citat en del af den tekniske kunnen, han benytter i forbindelse med svindelhandel med bitcoins:

“Men så sætter du posteringsdatoen fra banken til den nuværende dag, og så rentedatoen til næste dag, og så sender du dem et screenshot af det. Og så sender de penge med det samme, fordi du har pengene, det står der jo. Og så næste dag så står pengene ikke på deres konto.” (Nikolaj, 20 år)

Når en person selv er begyndt at svindle på forskellige måder styrkes netværket som regel, og der opstår et fællesskab, som er knyttet til aktiviteten; dels til glæden og nydelsen ved de materielle gevinster og dels et fællesskab, som er centreret omkring en

fælles udøvelse af aktiviteten. Den sidstnævnte type finder særligt sted inden for hælervarergrupperne. Johan forklarer fx, at *"det handler jo lidt om at skabe et netværk, og det gør vi ved at sørge for at grupperne altid er åbne, og at der kan komme nye medlemmer ind"* (Johan, 21 år). Hælervarergrupperne eksisterer typisk som åbne eller lukkede grupper på Facebook og udgør en bred handelsbørs. Som del af fortællingen om, at grupperne understøtter et bestemt netværk mellem sælgere og købere indgår også en ansvarsfralæggelse, hvor "bagmændenes" rationale er, at de giver andre mennesker mulighed for at handle via nettet og dermed *"fralægger [sig] alt ansvar med hensyn til de ting og ydelser, der nu bliver lagt op på siden"* (Johan, 21 år). Dog giver Johan udtryk for, at der er en moralsk kontrol i forhold til hvilke varer, der må efterspørges og sælges, og henviser til en situation, hvor ham og hans venner meldte en kvinde til politiet for at efterspørge våben angiveligt til at anvende mod en bestemt person (Johan, 21 år).

6.5.4 PENGE SOM DRIVKRAFT OG KOLLEKTIV AKTIVITET

Den overordnede drivkraft for de unge, som svindler via nettet, er at tjene penge. Der er således ikke umiddelbart andre sociale eller individuelle gevinster knyttet til aktiviteten. Men selvom penge er den primære motivationsfaktor er aktiviteten i mange tilfælde kollektivt udført og socialt betinget. Flere gerningspersoner forklarer således, at de ofte er sammen med venner eller personer fra netværket, når de svindler via nettet.

Foruden den materielle gevinst forklarer flere af de unge også, at de opnår et følelsesmæssigt 'rush', når de lykkes med en svindel-aktivitet. Louis beskriver fx, hvordan han havde det efter at have bestilt mad på nettet for en andens penge: *"(M)an får jo et kæmpe sus, det gør man da, man føler sig jo lige pludselig sådan "årrhhh shit man vi har bare gjort ingenting, og så lige pludselig så kommer der bare luksusmad"* (Louis, 19 år).

6.5.5 NETTETS ROLLE: DET ER NEMT

På trods af at flere personer forklarer, at de har tillært sig forskellige tekniske kompetencer, som gør det nemmere for dem at udøve svindel via nettet, beskriver de alle sammen den lethed, der er forbundet med at udføre aktiviteten. At det er nemt at udføre aktiviteterne kommer også i høj grad til udtryk hos gerningspersonerne selv, som er fuldt ud bevidste om den lethed, der ligger i at begå de forskellige aktiviteter. Louis siger fx *"det er meget nemt, skræmmende nemt, altså alt for nemt"* (Louis, 19 år). Men det væsentlige at pointere her er, at det er en lethed, som kun kan udnyttes, hvis barrieren for lovligt/ikke-lovligt er overskredet. På den måde kan det altså virke nemt for personer, som allerede færdes i kriminelle miljøer, som er vant til at gå på nettet via en TOR-browser, som ved hvilke muligheder, der er for fx at koble stjålne mobile-pay konti op på andre, ikke-personbundne telefoner. Som sådan kan aktiviteten altså ikke forveksles med noget lovligt, hvorfor vi heller ikke ser nævneværdige tilfælde med personer, som langsomt glider ind i aktiviteten men altså snarere ser eksempler på personer, som allerede befinder sig i miljøet og genbruger kriminelle strategier, som anvendes fx i forbindelse med køb og salg af stoffer og hash via nettet.

Når der henvises til, at det er nemt at udøve aktiviteten, henvises der tilmed til, at der er en række øvrige aktører, som bidrager til lethed. Det vil for eksempel sige, at der er personer, som aftager de varer, der sælges, der er medarbejdere fra butikskæder, som leverer varer uden at skulle se ID, som er forbundet til betalingskortet, at der er mænd, som efterspørger og betaler for seksuelle ydelser endnu inden at have modtaget dem.

Både forskellige aktører (gerningspersoner og ikke-gerningspersoner) og internettet er altså særligt i forbindelse med svindel med til at facilitere en ny, online form for tyveri, hvor udøverne dels kan skjule sig og reducere sporbarheden og dels nemt og hurtigt kan opnå de materielle gevinster, de søger.

6.5.6 OPSAMLING - SVINDEL PÅ NETTET

Sammenfattende kan det siges om digital svindel, at de involverede informanter også praktiserer digitale stofhandler, og det parallelt hermed er en form for kriminalitet, der er vævet sammen med de sociale netværk. I nogle tilfælde kan nydelsen ved stofferne endog sammenlignes med den tilfredsstillende informanterne får ud af at udføre svindel, men hovedsagligt sker svindlen udelukkende ud fra økonomiske motivationer, og det digitale er blot et hjælpemiddel, der gør, at berigelseskriminalitet opleves som nemmere og mindre risikofyldt.

6.6 SHITPOSTING, CYBERMOBNING OG DIGITAL CHIKANE

9 informanter: 8 drenge (15 år (2), 17 år (3), 19 år, 21 år, 25 år) og 1 pige (15 år)

Shitposting er et begreb, som i vores data dækker adfærd på digitale grupper, som unge primært bruger til at udbrede og udveksle negative vurderinger af andre og hinanden. I dette afsnit ser vi dels på, hvordan shitposting skaber grobund for cybermobning og risikoadfærd – hvordan man kommer ind i grupperne, og hvad det kan resultere i – men også på, hvad der kendetegner shitpostgrupperne som fællesskab.

6.6.1 NETNOGRAFISK ANALYSE:

Shitpost-grupperne har været relativt nemme at få adgang til, og der findes et stort antal med et tilsvarende stort antal medlemmer på Facebook. Som regel er grupperne lukkede, og adgang opnås ved at sende en anmodning om at blive inviteret ind i gruppen til gruppens administratorer. Andre gange inviteres folk uopfordret. De netnografiske observationer har vist, at det er et meget heterogent materiale, der deles og postes på shitpost-grupperne. Det kan være alt fra udveksling af seksuelle erfaringer, erfaringer med at ryge hash eller dyrke svampe, efterspørgsler på at få hjælp til at lave skoleopgaver mod betaling, på at finde en ven at snappe med, at finde en 'putte-makker', nogle opslag er racistiske tilkendegivelser, og andre opslag indeholder spørgsmål om, hvor mange af medlemmerne, der ryger, er singler eller sniffer. Der er generelt en temmelig hård tone på mange af grupperne, og der tales i nedladende, krænkende vendinger. Det er desuden en meget udbredt tendens på grupperne, at de unge live-

streamer fra hverdagslige eller mere ekstreme situationer alene eller sammen med andre. Det kan være en situation, hvor de kører bil, er sammen med en ven og sidder alene på værelset og ryger hash. Nogle gange får videoen kommentarer eller reaktioner via emojis, andre gange står de for sig selv. De fleste grupper skriver, at de har et sæt regler for opførsel, som skal overholdes – ellers smides man ud af gruppen. Der står ofte, at der ikke må deles "nudes" (nøgenbilleder) af andre i gruppen, samt at man skal tale pænt. Vi har dog ikke indtryk af, at reglerne i nogen særlig grad håndhæves. Mange af aktiviteterne på grupperne udtrykker en risikoaktivitet, og det er bl.a. derfor, vi har valgt at kategorisere unge rekrutteret via disse grupper, som risiko-unge.

6.6.2 INDGANG TIL OG UDKOM AF SHITPOSTERGRUPPER

"Man kan se Facebookgrupperne som en slags "toppen af isbjerget". Hvis nogle af opslagene lød interessante kunne man spørge yderligere ind til det i gruppechats. Folk var mere åbne i dem. Kan huske jeg blev inviteret til en fest via nogle fra en gruppe. Aftalte via gruppechatten hvor vi mødtes inden osv. Det viste sig så at være et drugparty, og jeg blev tildelt en rolle for at skaffe mdma af en dealer, der ventede i en cykelkælder. Selve handelen blev ikke diskuteret i chatten, men i et offentligt rum på en restaurant." (Valdemar, 19 år)

Ovenstående citat kommer fra en informant, som hører om en hemmelig facebook-gruppe fra en klassekammerat og efterfølgende bliver inviteret ind i gruppen. Han definerer selv shitposting-grupper, som hemmelige grupper, der deler en meget bred palet af forskellige aktiviteter, som bl.a. kan inkludere lovlig billeddeling og stofhandel. Gruppen beskrives her som den digitalt synlige del og vej ind i risikoadfærd, men hvor de mest ulovlige aktiviteter er nogle, der foregår i sideordnede fora - enten digitale (gruppechats) eller fysiske (cykelkælder og restaurant).

En anden aktivitet, der kan udspringe fra shitpostergrupperne er det, som informanterne betegner som 'roasting', hvilket vil sige koordineret digital, mobning af personer, som udpeges i grupperne. Her poster en person i gruppen en henvisning til en bestemt person, som man ønsker skal 'køres ned' pga. fx vedkommendes udseende eller kommentarer, som Martin fortæller: "i går der var jeg med til for eksempel at sige at en piges øjenbryn og makeup var grimt" (Martin, 17 år). Udpegeren opfordrer til, at de andre medlemmer af gruppen skriver til vedkommende med nedsættende kommentarer eller, at de andre fortæller udpegeren, hvad han eller hun selv kan skrive til vedkommende:

"Jamen så - altså her forleden dag, der var der én af mine venner .. så er der en eller anden .. en eller anden pige, der har kommenteret et eller andet, han har skrevet. Og så skrev han sådan, at vi skulle roaste hende. Og

så skrev jeg "nå, okay". Og så gik vi så ind, og så skrev vi "hvem er du?" og sådan "hvad vil du?" og sådan." (Noah, 17 år)

Cybermobning kan også tage form af 'hatevideoer', hvor man giver sin uforbeholdne mening, på en måde, som den, der gør det, selv opfatter som 'voldsom'. Vurderingen af, hvad der er voldsomt, ses her både i forhold til den effekt, som videoen vil have på offeret og i forhold til hvordan resten af gruppen vil opfatte videoen. Den kombination kan få afsenderen til at holde sig tilbage:

"Altså skulle lægge en hate video op. Men så tænkte jeg, at det ikke ville være så smart da personen faktisk har følelser og fordi at andre bare ville tænke dårligt om mig." (Sebastian, 15 år)

Både stofhandelen og mobningen er altså handlinger, som kan sættes i gang i shitpostgrupperne, og hvor grupperne dermed får et konkret mål og formål. De informanter, der beskriver den slags aktiviteter, reflekterer over, hvordan de får adgang til grupperne, hvad de skal bruge dem til, og hvilke konsekvenser deres brug har for dem og de andre involverede.

Datamaterialet viser imidlertid også en anden side af shitpostgrupperne som langt mindre produktorienterede, idet andre informanter ikke definerer dem som shitposting og sjældent tilbydes fx stoffer. Her bliver grupperne blot set som nogle, hvor man bare uopfordret kan give sin mening til kende: "At "det dér, det er bare mærkeligt". Så er jeg ikke bange for at sige min mening om, at det er mærkeligt. Og så får man pludselig en diskussion" (Kalle, 15 år). Snarere end at være afgrænsede enheder med bestemte motiver, tegner der sig derfor et billede af shitposting som digitale fællesskaber, der lægger op til en bestemt måde at være uforpligtende sammen på om negative ytringer i en digital kontekst.

6.6.3 SHITPOSTERGRUPPER SOM FÆLLESSKAB

"De her grupper handler om at have et frirum, hvor man ligesom diskuterer ting, og lægger ting op osv. ikke? Som ikke rager alle mulige - fx forældre. Det er derfor, det er lukkede grupper tit og ofte, så man kan styre, hvem der kommer ind. [...] Men .. så det blev ligesom sådan noget .. Man talte ikke om, hvad der foregik i sådan en gruppe. Og slet ikke med nogen, som ikke var medlem af den." (Johan, 21 år)

"Jamen altså, jeg synes bare, at det er sjovt at sidde at kigge på .. altså hvor dumme folk kan være. [...] Og hvordan de kan udstille andre mennesker på den forfærdelige måde, som de gør nogle gange" (Noah, 17 år)

"Nej nej, så har det også været, altså så har det mere været det der med at slå dig løs-ish uden at nogen judge. Altså, der er ikke den der "hey, er det der cool?" fordi det er et helt andet medie" (Emil, 17 år)

For nogle informanterne er en shitposting-gruppe at sammenligne med en 'kult', der er lukket mod omverdenen. Det er et fællesskab, hvor man for sjov kan følge med i at videoer og posts af 'forfærdelige ting' lægges op fx mishandlings- eller selvmordsvideoer. Selvom indholdet opleves som grænseoverskridende, er shitpostgrupperne set som et tidsfordriv, som man giver sig af med på vej hjem fra skole, eller når man ikke kan sove:

"Altså, der er jo noget at lave. Nogle gange så sidder jeg jo bare hjemme i min seng og ligesom ikke ved hvad jeg skal lave, så ja, post et opslag, så er der andre der kommenterer, så har jeg noget at lave." (Martin, 17 år)

Underholdningsværdien opfattes som en slags digitalt freakshow, som på den ene side er virkeligt (en informant beskrev fx at se en post, hvor en anden ung havde taget et våben med i skole, og informanten derefter så i nyhederne, at politiet havde skredet ind), men som samtidig er tilpas forskudt ind i den digitale verden til, at det er uforpligtende over for en selv og eventuelle ofre. Her kan man kommunikere frit, uden at tænke meget over, hvad der bliver skrevet. Man kan også frit skifte standpunkt, sådan så selv informanter, der har været med til at 'køre ned på folk og sådan [...] prøver bare at få dem til at få det dårligt', kan løfte pegefingre overfor andre, blandt andet hvis der deles billedmateriale, der opfattes som gående over stregen eller hvis cybermobningen bliver for voldsom:

"Der var der sådan en tyk pige, der blev udstillet på [facebookgruppe]. Der gik jeg ind og skrev sådan - fordi der var nogle drenge, der skrev "fuck, du er tyk og klam" og sådan "du fortjener ikke at leve" og sådan noget [...] Der gik jeg ind og skrev sådan at de skulle tage sig sammen, og at alle mennesker er mennesker, altså. [...] Der er ikke nogen, der har lov til at være her mere end andre. [...] Det blev taget godt imod og .. fik 107 likes også." (Noah, 17 år)

Ligesom vi så ovenfor, viser informanten her, at jagten på likes er en brik i motivationen for at deltage i shitpostgrupperne. Ydermere fortæller det, at det både er den moralsk forsvarlige og den moralsk uforsvarlige adfærd, der kan give likes. Det er altså ikke lige meget, hvordan man oplever at blive opfattet, selvom de digitale rum, er steder, hvor man ikke nødvendigvis behøver at leve op til de regler for god omgangstone, der findes i det omkringliggende samfund. Som Martin fortæller, handler det om, "at man bliver respekteret" ved at shitposte (Martin, 17 år).

I forståelsen af shitpostgrupper som fællesskab ligger der altså en del indbyggede modsætninger: det opleves både som et frit forum, hvor grænserne er videre digitalt end offline, uden at moralsk grænsedragning helt er fraværende. Tonen er hård og alle kan blive udsat for den, men det gør ikke så meget. Underholdningsværdien ligger nemlig i, at man kan lade sig gratis forarge, og her kan forargerne måske mest passende sammenlignes med reality-tv som Paradise Hotel eller det amerikanske Dr. Phil: som en surrealistisk version af virkeligheden, som man kan blende op og ned for og blande sig i, som det nu passer en selv. På den måde kan shitpostgrupper ses som en afspejling af en medieproduktion, vi kender fra mere mainstream platforme, men hvor forbrugeren i de digitale fora tager en mere interaktiv rolle og også modtager feedback på sine kommentarer.

6.6.4 OPSAMLING SHITPOSTING

Ovenfor er shitposting blevet beskrevet dels som en aktivitet, hvor enkeltpersoner bliver udstillet og hvor digitale fora kan facilitere offline kriminalitet. Samtidig er shitpostgrupperne blevet beskrevet som et særligt fællesskab præget af negative meningsudvekslinger, hvor brugerne har videre rammer for at udtrykke sig online end offline, men hvor tonen samtidig er meget moralsk ladet, og hvor den digitale valuta er likes fra andre brugere.

Vi har nu beskrevet og analyseret de forskellige kriminalitets- og risikoformer, som vi har identificeret på baggrund af vores kvalitative data. I det følgende analyserer vi på tværs af de forskellige former veje ind i kriminaliteten herunder betydningen af nøglepersoner, forældre og lærere samt betydningen af følelsesmæssige dynamikker og nettet og de sociale mediers rolle.

7. VEJE IND I KRIMINALITET OG FORSKELLIGE GRADER AF DET DIGITALE BETYDNING

I forhold til at forstå hvorfor og hvordan unge mennesker ender i digital kriminalitet, er det relevant at undersøge hvilke muligheder og risikofaktorer, der aktiverer bevægelsen ind i kriminalitet, om der er en bevægelse ind eller om personerne allerede er situeret i et kriminelt miljø.

I dette kapitel diskuterer vi åbninger og lukninger i forbindelse med digital kriminalitet på tværs af de forskellige kriminalitetsformer for at identificere mere overordnede tendenser og mønstre.

7.1 FORSKELLIGE MÅDER AT BLIVE PLACERET I DET KRIMINELLE MILJØ PÅ – GRÆNSEN MELLEMLOVLT OG ULOVLT

Som antydnet i kapitel 6 er der en tendens til, at nogle kriminalitetsformer i højere grad end andre er nemme at begå og komme til at begå, når man befinder sig i et ikke-kriminelt miljø. Det drejer sig om den hverdagslige billeddeling og ulovlig downloading i ikke-overdrevet grad. De to aktiviteter opfattes dels ikke som ulovlige blandt de unge, og dels kan det være vanskeligere her at definere grænsen mellem den lovlige og den ulovlige del af aktiviteten. Det betyder, at mange unge praktiserer den lovlige del af billeddeling (at sende og modtage billeder med samtykke) og af downloading (fx downloading af YouTube-videoer, som ikke er beskyttet af copyright). Grænsen mellem lovligt og ulovligt kan altså for disse unge være sløret. Mange af de personer, som downloader ulovligt eller praktiserer den hverdagslige billeddeling uden samtykke er ikke involveret i andre kriminalitetsformer, og det understreger pointen om, at de som regel glider over i de kriminelle aktiviteter, fordi de ligger så tæt op ad de ikke-kriminelle aktiviteter. Det samme gør sig i visse tilfælde gældende for white hat hackers. Ofte er de ikke en del af et kriminelt miljø, men de er ideologisk drevet, interesserede i og nysgerrige på de tekniske udfordringer og muligheder og kan nemt "komme til" at udøve ulovlig hacking fx på bestilling fra andre. De digitale midler konstituerer med Katz' ord en vigtig del af medieringen mellem afvigelse og lovlighed, en *invitational edge*, hvor det er oplagt at afprøve, lege og eksperimentere med kriminelle aktiviteter, som en art fritidsaktiviteter (Goldsmith & Brewer 2015: 117). Når Gert fortæller, at det er blevet en 'hobby' at hacke, og når flere nævner, at de er drevet af nysgerrighed og spænding, kan det netop forstås som noget, der understøtter, at kriminalitetsopfattelsen er reduceret, og at grænsen mellem lovligt og ikke-lovligt udviskes, fordi det kriminelle kan blive en forlængelse af en (lovlig) hobby, en afvigende fritid. I de situationer kan der være tale om, at glidningen over i det ulovlige er mere tilfældig end forudbestemt. For de moderate downloadere og de hverdagslige billeddelere bliver det netop legen og eksperimentet, der så at sige forenes med muligheden for at begå. Dette kan være med til at frikoble den enkelte fra moralske bindinger (Goldsmith & Brewer 2015: 117). Denne måde at engagere sig i de kriminelle aktiviteter på, kan forstås som sporadisk

og opportunistisk, hvormed der netop kan finde en glidning sted. Det gælder dog kun for en lille del af de unge, vi har talt med.

Omvendt gælder det for mange af de personer, som er involveret i svindel, køb og salg af stoffer, organiseret billeddeling og black hat hacking, at de oftest udøver en række forskellige kriminalitetsformer, og at de oftest allerede er integreret i et kriminelt miljø, når de fx første gang svindler med et kreditkort. På den måde er der ikke i nær så høj grad tale om, at disse personer glider ind i et kriminelt miljø, at de balancerer mellem kriminelt og ikke-kriminelt, men snarere at de glider ind og ud af forskellige kriminalitetsformer inden for et grundlæggende kriminelt miljø – både digitalt og analogt. Det betyder altså, at nogle af disse personer også udøver fysisk kriminalitet som indbrud og hærværk samt har været involveret i voldsaktiviteter (Noah, 17 år; Johan, 21 år; Nikolaj, 20 år; Matti, 15 år; Oliver, 18 år). Dette korresponderer på visse punkter med vores kvantitative analyse, som viste, at personer, der begår meget online kriminalitet også begår meget offline kriminalitet. Det er væsentligt at pointere, at en del af disse personer ikke nødvendigvis er vokset op i en familie præget af kriminalitet, men er blevet del af et kriminelt netværk fx i løbet af folkeskoletiden via de klassekammerater, de har haft eller ved at møde forskellige personer på nettet via spil eller online fora. Vi har altså at gøre med to poler, når vi taler om gerningspersoner og deres veje ind i kriminalitet; i den ene ende personer, som måske forveksler de kriminelle aktiviteter med lovlige aktiviteter og som ikke indgår i kriminelle netværk, og i den anden ende personer, som er grundigt integreret i kriminelle netværk og udøver flere forskellige kriminalitetsformer både online og offline. Imellem de to grupper befinder sig en tredje gruppe: nemlig dem, som fx har prøvet at sælge snus (dvs. ikke hårde stoffer), af og til køber/sælger hælervarer eller er meget engageret i ulovlig downloading og i visse tilfælde videresælger downloadet materiale. Begrebet digital drift, som vi vil komme ind på herunder, beskriver i ganske høj grad den løse tilknytning til kriminelle handlinger, som det digitale tilbyder dem, og som gør, at de kan drifte ind og ud af kriminelle aktiviteter.

Goldsmith og Brewer forklarer i deres artikel "Digital drift and the criminal interaction order" (2015), hvordan internettet og nye kommunikationsteknologier skaber nye muligheder for individet i forhold til at engagere sig i nye kriminalitetsformer – online såvel som offline - samt understøtter en ny interaktion mellem kriminelle. Goldsmith og Brewer forklarer, at glidningen ind i kriminalitet kan være både tilfældig og uforudsigelig (Goldsmith & Brewer 2015). I forhold til både svindel, stofhandel, meget downloading og black hat hacking ser det dog i vores materiale ud til, at gerningspersonerne er så integreret i det kriminelle netværk, at de ikke blot kommer til at udøve de kriminelle aktiviteter tilfældigt. Men for de kriminalitetsformer, som i højere grad er normaliseret og er en del af hverdagslig praksis, det vil sige begrænset downloading og hverdagslig billeddeling, er der i højere grad tale om en glidning, som kan være tilfældigt betinget. Den digitale interaktionsorden skaber dog en række muligheder for, at gerningspersoner ikke alene må skabe sig et selvbillede som kriminelle. Det at en stor del af den kriminelle handling foregår digitalt gør, at de kan indgå i andre sociale identiteter i andre sammenhænge (enten andre digitale sammenhænge eller sociale sammenhænge, der ikke i så høj grad er knyttet til en digital del) (Goldsmith & Brewer 2015:117f;123). Det

kan fx være handlere af stoffer, der kan gøre deres aktivitet til noget afgrænset, eller unge som eksperimenterer med grænsesøgende adfærd i shitpostgrupper, der ligeledes kan være moralske unge mennesker på deres uddannelsesinstitutioner. Den digitale drift er således en måde at tale om den måde, hvorpå det er relativt enkelt at starte med at lave kriminalitet på nettet, men også en måde at vise, at i og med, at ikke hele ens personlighed investeres i denne aktivitet, så er det også enklere at træde ud af noget af den problematiske aktivitet igen.

7.2 NETVÆRK OG NØGLEPERSONER

For mange gerningspersoner uanset hvor på spektret, de befinder sig, gælder det, at bestemte nøglepersoner i deres netværk har været udslagsgivende for, at de er blevet engageret i en specifik kriminalitetsform. I nogle tilfælde kommer initiativet fra den anden, som fx spørger, om vedkommende vil være med til at tage stoffer, men i de fleste tilfælde kommer initiativet fra gerningspersonen selv, som opsøger netværk via grupper på Facebook, hackerfora eller personer i vedkommendes netværk; en ven, kæreste eller familiemedlem, som har erfaringer med stofkøb og -salg, downloading, svindel med kreditkort eller salg af hælervarer. Har man et ønske om at begå noget kriminelt er det altså ekstremt nemt, dels hvis man allerede befinder sig i et kriminelt netværk og kan drage nytte af nøglepersoner i forhold til oplæring og dels i forhold til hurtigt at blive en del af et kriminelt netværk via internettet og de sociale medier. På den måde kommer de sociale medier til at spille en central rolle, fordi det bliver nemt selv at opsøge de kriminelle netværk, hvis man ikke er en del af dem på forhånd - analogt såvel som digitalt. I de fleste tilfælde handler det om, at nøglepersonerne er med til at aktivere en kriminel disposition jf. at de fleste stofbrugere, -købere og -sælgere befinder sig i udsatte positioner. Det harmonerer tilmed med den del af den kvantitative analyse, som viste en positiv, signifikant sammenhæng mellem en række risikofaktorer og online kriminalitetsudøvelse. De kvantitative risikofaktorer måler dog ikke på, om respondenterne befinder sig i udsatte positioner i form af at have været i fængsel, boet på opholdssteder etc., som de defineres i det kvalitative data. Samtlige faktorer er imidlertid udtryk for en udsathed hos informanten. I andre tilfælde er der en større grad af socialt pres forbundet med at udføre den kriminelle aktivitet. Her kan det handle om at få de forkerte venner på det forkerte tidspunkt, men ellers som sådan ikke være draget mod at udøve digital kriminalitet eller selv tage initiativet til det. Det skal dog bemærkes, at vores data er begrænset i forhold til denne konklusion, men vi understreger, at det er et vigtigt opmærksomhedspunkt.

At der er specifikke nøglepersoner, der hjælper de unge ind i de kriminelle aktiviteter, er der ikke nødvendigvis ensbetydende med, at de altid er socialt indlejrede. Med et begreb lånt af Goffman henviser Goldsmith & Brewer til *involvement shields*, som internettet tilbyder. Involvement shields muliggør den individuelle frakobling fra delte, kollektive identiteter, således tilbyder internettet altså ikke blot en mulighed for at knytte bånd og skabe forbindelser, men også muligheden for en frakobling (Goldsmith

& Brewer 2015: 116). At de internet-faciliterede kriminelle aktiviteter afkobles sociale kontekster, er visse hacker- og downloadaktiviteter netop eksempler på.

I modsætning til de personer, som befinder sig i gerningspersonernes netværk, som har en aktiv rolle i forhold til at muliggøre den kriminelle handling, befinder de fleste lærere og forældre sig i en mere passiv position.

7.3 FORÆLDRES ROLLER

Visse forældre har som beskrevet aktive roller i forhold til at muliggøre den kriminelle handling blandt de unge. Det gælder primært i forhold til downloading, og delvist i forhold til hacking og handel med hash, og det er som regel fædre eller papfædre, som agerer "rollemodeller". Herudover beskriver gerningspersonerne overordnet deres forældre som havende passive roller i forhold til, hvad de foretager sig på de digitale medier – både hvad angår kriminelle og ikke-kriminelle aktiviteter. De fleste taler meget lidt med deres forældre om, hvad de laver på de sociale medier, og ofte taler de slet ikke med dem om det (Ida, 18 år; Johan, 21 år; Matti, 15 år). Når de unge forsøger at forklare det, fremhæver de fleste, at forældrene ikke har forståelse for den digitale verden, de unge færdes i. Det gælder både for gerningspersoner, ikke-gerningspersoner og risiko-unge, at de har en opfattelse af, at deres forældre ikke forstår dem, og at forældrene primært bruger de sociale medier til fx at lægge billede og videoer af deres børn eller af dyr op (Emil, 17 år). I de situationer, hvor de unge har erfaringer med deling af billeder, er der en større distance. Ida, som har delt billeder af andre uden samtykke, fortæller fx: *"Det ville de [forældre, red.] aldrig kunne forstå, og altså det er jo helt fjernt for dem at skulle gøre sådan noget [dele nøgenbilleder]. Så det ville jeg slet ikke. Jeg ville vide, der ikke var nogen forståelse overhovedet, ikke den mindste smule"* (Ida, 18 år). Det er derudover også forbundet med pinlighed, hvis forældrene skal følge med i de unges digitale seksualitet og intimitet (Emil, 17 år; Elisa, 22 år). I forlængelse heraf er der også en tydelig tendens til, at de unge, som begår noget kriminelt, ikke ønsker at involvere deres forældre, fordi *"Man ved jo godt, at det er forkert (...). Så det er jo ikke noget, man sidder og snakker om, når man sidder og spiser med sine forældre, vel?"* (Johan, 21 år). Både Ida og Johans citater viser, at de unge har bestemte forventninger til, hvordan de tror, at deres forældre vil reagere, og nævner som regel ikke, at de har forsøgt at drøfte deres (kriminelle) digitale adfærd med deres forældre.

Generelt har de fleste en opfattelse af, at det, de foretager sig på nettet, er privat og noget de hellere vil drøfte med deres venner. Nogle er venner med deres forældre på Snapchat og Instagram, men så har de som regel en anden konto, som forældrene ikke kan følge (Emil, 17 år). Der tegnes en tydelig generationskløft mellem de unge og deres forældre i forhold til både den kriminelle og den ikke-kriminelle adfærd i den digitale sfære. Men der tegnes også en form for skisma i den forstand, at der er en over-

ordnet tendens til på den ene side at udtrykke manglende forståelse og lyst til at invitere forældrene inden for online, og på den anden side efterspørger flere, at forældrene har en dybere forståelse for, hvad de unge laver på internettet.

I de tilfælde, hvor de unge taler med deres forældre om deres digitale hverdag fortæller de, at det primært indebærer, at deres forældre opfordrer dem til at tænke over, hvem de møder, og hvad de lægger ud på de sociale medier (Liva, 18 år; Anne, 15 år). Iben fortæller fx, at hun har fået *"hvad skal man sige, egentlig ikke advarslar men rådgivning og sådan fra mine forældre og venner om, at det skulle jeg nok helst lade være med [sende nøgenbilleder af hende selv, red.]"* (Iben, 19 år). Og i de få tilfælde, hvor forældrene rent faktisk får indblik i, hvad de unge laver på internettet, er der en tendens til manglende reaktion og opdragelse. Noah fortæller fx om sine forældres reaktion, efter de har opdaget, at han har svindlet sig til store pengebeløb via nettet: *"De fandt ud af det. Men de var sådan 'det skal du bare lade være med'."* (Noah, 17 år), og Alfred fortæller, hvordan hans mor reagerer på, at han handler med hash på nettet: *"Min mor sagde 'du skal ikke gøre det, det er ikke sundt'. Men ellers ikke, det er ikke et emne, vi snakker om ved spisebordet."* (Alfred, 21 år).

Det er bemærkelsesværdigt, at der ikke er nogen, der nævner, at de har haft samtaler med deres forældre om, hvad god opførsel er på nettet, om de har nogle bekymringer ved at være på nettet, eller hvordan de skal håndtere en svær situation på nettet. Som tilføjelse hertil fortæller en del unge om deres forældres kejtede eller hensynsløse måder at få indblik i de unges digitale liv på. Fx fortæller Emma om en sådan situation: *"Jeg har prøvet i en alder af 12, at min far printede hele min facebookprofil ud i papirform, hvorefter han sad med papirerne og så begynder han bare... Du ved, som barn postede man rigtig meget shitposting. Man skrev "mor er en idiot" eller "far er en idiot" (...) Og min far brugte det så imod mig. Det er nok den største krænkelser jeg har været ude for."* (Emma, 19 år). Fortællinger som Emmas er dog ikke gennemgående blandt informanterne.

Der er imidlertid én informant, som fortæller, at han har oplevet, at hans plejemor har håndteret en situation, hvor hun har fundet ud af, at han er blevet hacket og selv har været involveret i ulovlig downloading på en god måde: *"Så siger hun 'nå, det havde jeg aldrig regnet med ville ske for dig, men så viser det bare, at det kan ske for alle.' Det var en god reaktion, fordi hun blev ikke sur over det, hun sagde 'det var ikke godt', men stadigvæk så arbejdede vi videre og kom frem"* (Tommy, 21 år). I afsnittet om efterspørgsler fra de unge, uddybes de unges ønsker om, hvordan deres forældre skal vejlede dem digitalt. Således er der også et ønske fra de unge om, at deres forældre skal engagere sig på den ene eller anden måde.

7.4 LÆRERES ROLLER

På samme måde, som det gør sig gældende med forældrene, er der en tendens til, at de fleste lærere spiller en passiv rolle i forhold til de unges digitale liv, og der er et klart

flertal af unge (både gerningspersoner, ikke-gerningspersoner og risiko-unge), som siger, at de ikke taler med deres lærere om, hvad de laver på de sociale medier, eller at der bliver talt om det i skolen. For de fleste er lærerne ikke-allierede, og det handler på mange måder om at hemmeligholde over for lærerne, hvad de foretager sig i den digitale verden (særligt hvad angår kriminelle aktiviteter og aktiviteter, som har med noget intimt/seksuelt at gøre), for *"når læreren er til stede, så er det ligesom mere, at der er ikke nogen, der har haft den video, og der er ingen, der har haft de billeder"* (Johan, 21 år). De fleste stiller derudover også spørgsmålstejn ved, hvorfor de skulle tale med lærerne om, hvad de laver online (Sebastian, 15 år; Victoria, 20 år; Valdemar, 19 år).

Enkelte informanter fortæller dog om, at der er blevet sat fokus på digital sikkerhed og tryghed på deres skoler, fx i form af ITU-foredrag om, hvor meget Facebook ved om brugerne, som var *"rigtig fint, virkelig oplysende"* (Freja, 14 år) eller en psykologitime, hvor der er blevet talt om mobilens betydning for ens koncentration og om at *"nu skal I også lige huske at tænke på, hvad andre siger, hvis nu der bliver lagt et billede ud af en eller anden pige, ville hun synes det var fedt?"* (Liva, 18 år). Det er det mest aktive, der fremkommer i datamaterialet med hensyn til lærernes indflydelse på og betydning for de unges digitale liv.

Det tyder altså på, at der blandt de unge, vi har talt med er et fravær af digital opdragelse og undervisning fra særligt skolens, men også forældrenes, side samt at de sjældent kan se, hvad "de voksne" skal bidrage med i forhold til deres digitale liv.

7.5 FØLELSERMÆSSIGE DYNAMIKKER

For en række gerningspersoner er den kriminelle handling drevet af følelsesmæssige motivationer. Mange gerningspersoner beskriver på tværs af de forskellige kriminalitetsformer, at de er drevet af nysgerrighed i forhold til at finde ud af *"hvad videoerne [intime, red.] indeholder"* (Valdemar, 19 år), en følelse af at *"yes, det her det er fedt [downloading, red.]"* (Tommy, 21 år), *"bare det der adrenalinkick, når man sådan tænker 'haha, det er ulovligt' [stofsalg, red.]"* (Alfred, 21 år), at *"dopaminen den var oppe [ved svindel med bitcoins, red.]"* (Nikolaj, 20 år), en måde at søge grænser på, når man sælger stoffer (Johan, 21 år) eller ligefrem, at *"man får sådan en lykkefølelse som om man styrer det hele [ved svindel, red.]"* (Louis, 19 år). Mange gerningspersoner beskriver altså positive følelser, som får en central rolle som drivkraft (Oliver, 18 år). Andre forklarer også følelser, som ikke på samme måde kan kategoriseres som impulsive eller knyttet til det, man får ud af aktiviteten og som bl.a. dækker *"Arbejdsomhed, selvstændighed, undren over hvad og hvor det [bestemt information, red.] kunne gemme sig og glæde (når man endelig finder den sidste brik i puslespillet)."* (Gert om hacking, 19 år). For en del af de unge er involveringen i de kriminelle aktiviteter også forbundet med en *manglende* motivation. Det vil sige, at de i højere grad er drevet af kedsomhed (Victoria, 20 år; Noah, 17 år) og engageres i aktiviteterne som en form for tidsfordriv (Valdemar, 19 år; Oliver, 18 år). Ifølge Jeff Ferrells kriminologiske teoretisering over

kedsomhed, kan kriminalitet netop ses som en respons på en øget kedsomhed (Ferrell 2004).

Som det fremgår af kapitel 6, er der i forbindelse med samtlige kriminalitetsformer i større eller mindre grad knyttet et ønske om at opnå forskellige materielle, sociale eller personlige gevinster til de unges motivationer. Det vil altså sige, at der også i en eller anden forstand er en mere rationaliseret, kalkuleret dynamik involveret i gerningspersonernes motivationer. På den måde tegner der sig et billede, hvor mange på den ene side er drevet af rationelle ønsker og kalkulerer om personlig vinding, materielle og sociale gevinster, og på den anden side er de styret af impulser og spontanitet, kedsomhed og nysgerrighed. Det gør sig gældende for alle fem kriminalitetsformer, men særligt i forhold til svindel, billeddeling og hacking smelter de to motivationer sammen, mens det for download og stofhandel i højere grad handler om et ønske om at opnå bestemte gevinster. Keith Hayward argumenterer bl.a. for vigtigheden af både at se på gerningspersoners rationelle og emotionelle motivationer i forsøget på at forstå, hvad der driver dem mod den kriminelle handling (Hayward 2007). Han forklarer desuden, at både en konsumeristisk adfærd (de som er drevet af de materielle gevinster) og den rationelle handling er impulsstyret og belønnet med en øjeblikkelig tilfredsstillelse (Hayward 2007:239f). Det er konsumerismen, der danner bro mellem rationalitet og emotionalitet. Der er en rationalitet forbundet med at opnå de forskellige gevinster og en emotionalitet og passion forbundet med senere at være i besiddelse af disse (Hayward 2007:241f), hvormed gerningspersonerne samlet kan forstås som sensationssøgende. I den forstand kan gerningspersonernes motivationer altså også netop forstås som en form for konsumeristiske handlinger, hvor de opnår forskellige gevinster – styret af både rationalitet og emotionalitet. Dette er væsentligt at holde sig for øje i forsøget på at forstå og forklare de beslutningsprocesser, der kan føre unge til kriminel adfærd.

Flere gerningspersoner beskriver desuden negative følelser, som er forbundet med aktiviteterne. Det kan fx være frygten for at blive taget til indtægt for det, man har gjort af andre kriminelle grupperinger, for *”der ville man i hvert fald få det værste ud af det, frem for hvis man blev taget af politiet, politiet overholder jo reglerne”* (Louis, 19 år) eller en bekymring over at blive opdaget og taget af myndighederne, når den fysiske stofhandel finder sted (Oliver, 18 år). Men for de flestes vedkommende er de negative følelser knyttet til aktiviteterne retrospektivt. Det vil sige, de er synlige blandt de personer, som er trådt ud af kriminaliteten. Som sådan er der altså i, op til og lige efter gerningsøjeblikket primært positive, motiverende følelser forbundet med at begå kriminaliteten for de fleste gerningspersoner.

Foruden de rationelle, sociale og følelsesmæssige faktorer, som påvirker unge menneskers indtræden i digital kriminalitet, spiller internettet, de sociale medier og deres smartphones en helt central rolle som værktøj for faciliteringen af kriminaliteten. Som det tidligere er nævnt, er det netop den lethed og enkelthed, som er knyttet til at udføre kriminaliteten via de digitale medier, der ofte aktiverer de unge. Det diskuterer vi i følgende afsnit.

7.6 HVORDAN UDFØRER DE UNGE KRIMINELLE HANDLINGER ONLINE?

Internettet og de sociale medier spiller en central og afgørende rolle i forhold til de unges muligheder for at udføre online kriminalitet. Men det digitale spiller forskellige roller alt efter hvilken kriminalitetsform, der udføres. For samtlige kriminalitetsformer er internettet et værktøj, som muliggør og betinger aktiviteten. For både hacking, stofhandel, billeddeling og svindel udgør de sociale medier platforme for erfaringsudveksling og netværksdannelse. Mens det i højere grad er det digitale, der spiller en rolle for svindel med kredittkort og downloading – det er altså ikke i samme grad socialt medielt manifesteret. De sociale medier og internettet mere generelt bidrager altså overordnet set med en socialiseringsstimulerende rolle og som middel til, at de kriminelle aktiviteter kan udføres. Med det sagt findes der desuden gradueringer i forhold til hvilke sociale medier, de unge benytter sig af. Et stort flertal af det samlede antal informanter fortæller, at de primært benyttet sig af Facebook, Snapchat og Instagram. I forhold til de kriminelle handlinger anvendes Facebook som kommunikationskanal både via lukkede grupper og Messenger, og ligeledes fungerer Snapchat som et middel til kommunikation blandt gerningspersoner. Instagram spiller som sådan ingen rolle i forhold til de kriminelle aktiviteter.

Foruden de etablerede sociale medier forklarer flere gerningspersoner, at de benytter sig af krypterede chat-applikationer som Jodel, Viber og Wickr – særligt i forbindelse med stofsalg og handel med hælervarer. Denne gruppe benytter sig som regel også af en TOR-browser og VPN's^{xii} og tager på den måde en række forholdsregler i forhold til at undgå sporing.

Derudover bliver internettet i høj grad brugt til at lave googlesøgninger på, hvordan man fx laver et hackerangreb eller downloader ulovligt. I forbindelse med den organiserede billeddeling og hacking benytter gerningspersonerne også specifikke hjemmesider – både til kommunikation og udførelse af aktiviteten.

Endelig findes der som nævnt de traditionelle handelssider som Ebay, Amazon og Gul & Gratis, som af mange benyttes til at købe stoffer og senere selv sælge dem videre, mens kryptomarkedene også benyttes hertil.

7.7 OPSAMLING PÅ VEJE IND I DIGITAL KRIMINALITET

I dette kapitel har vi diskuteret glidninger mellem online og offline kriminalitet og set på forskellige poler, hvor den ene udgøres af de unge, som begår mange forskellige former for kriminalitet – online og offline og den anden ekstrem er unge, for hvem digital kriminalitet ikke sammenkædes med andre ulovlige aktiviteter. Digitale hjælpemidler, som fx sociale medier, gør kriminalitet nemmere, men der er stadig brug for sociale nøglepersoner til at facilitere de unges vej ind i aktiviteterne. Forældrene har en meget

afsondret rolle i forhold til de unges aktiviteter, ligesom de færreste unge inddrager deres lærere. Det er blandt andet fordi de unge ikke oplever, at 'de voksne' vil kunne forstå de positive følelser, som de forbinder med at udøve digital kriminalitet. Der er derudover en række følelsesmæssige dynamikker knyttet til de unges motivationer og veje ind i kriminaliteten; på den ene side impulsive følelser af spænding og glæde og på den anden side vedvarende følelser af selvstændighed. Nogle oplever også en manglende motivation og er drevet af kedsomhed. De negative følelser af fx frygt opleves oftest retrospektivt. Både de unges følelsesmæssige og rationelt-drevne motivationer beskriver dem som sensationssøgende.

Efter at have analyseret de unges veje ind i kriminaliteten, undersøger vi i næste kapitel de unges veje ud eller måder at afholde sig fra kriminalitet på.

8. VEJE UD AF DIGITALE, KRIMINELLE MILJØER

En del af de unge, vi har talt med, udøver ikke digital kriminalitet, da vi taler med dem og for mange taler de altså om aktiviteterne retrospektivt. Det har snarere været en tilfældighed end et samplingskriterie fra vores side, men det har ikke desto mindre givet os mulighed for at undersøge hvilke faktorer, der har været afgørende for, at den gruppe er trådt ud af den kriminelle løbebane igen. Derudover har vi undersøgt veje ud af kriminalitet ved at tale med de informanter, som på interviewtidspunktet stadig var udøvere af kriminelle handlinger, om, hvad de forestillede sig, at der skulle til for, at de ville stoppe med at begå den pågældende kriminalitetsform. Og endeligt har vi talt med unge, der ikke var gerningspersoner om, hvilke forholdsregler, de tager på de sociale medier – om de gør noget aktivt, for at holde sig væk fra kriminelle online miljøer. Når vi har spurgt de unge, hvad de tror, der fik dem til at stoppe med at engagere sig i de kriminelle aktiviteter, centrerer svarene sig overordnet omkring to forklaringer: man bliver ældre samt får en øget bevidsthed om de potentielle konsekvenser og risici.

8.1 KONSEKVENSER OG RISIKOVURDERINGER:

En gruppe af de unge forklarer, at de får en form for "wake-up call", hvor de bliver bevidste om, at det, de laver, er ulovligt, de opdager de negative sider ved det (Tommy (downloading), 21 år; Louis (svindel og stofsalg), 19 år), og at de vil "*kunne se [sig selv i spejlet*" (Victoria (svindel og stofsalg), 20 år), "*starte et nyt liv*" (Nikolaj (svindel, stofsalg, billeddeling, hacking), 20 år) eller som Alfred udtrykker det: "*Jeg så mig selv i spejlet, hvor jeg så tænkte 'det er ikke mig, det der'. Det er kommet så langt ud, så jeg ikke kan genkende mig selv mere, og så besluttede jeg mig for, da jeg sad og kiggede ude i spejlet og kiggede på mig selv i ansigtet, at jeg tænkte 'nej, så er det nok, bum færdig'*" (Alfred (stofsalg og download), 21 år). Det handler ikke blot om juridiske konsekvenser, men om de konsekvenser det får for deres selvopfattelse, livskvalitet og relationer (Andreas, 17 år; Valdemar, 19 år; Noah, 17 år).

8.2 ALDER:

Gennemgående er alderen, det at blive ældre, den mest dominerende forklaring fra de unge selv på, hvorfor de træder ud af kriminaliteten. De forklarer, at de "*ikke går lige så meget op i de sociale medier mere*" (Johan, 21 år), at "*Jo ældre, du bliver, jo større konsekvenser får det (...). Jeg begyndte at tænke mere over det. Blev ældre, mere moden*" (Noah, 17 år), at de begynder "*at tjene nogle penge, du begynder at tænke det man har gjort er egentlig ikke det bedste*" (Tommy, 21 år), at man "*bliver lidt ældre og tænker lidt over hvad det er, man gør*" (Ida, 18 år). For alle kriminalitetsformer med undtagelse af hacking er der i tråd hermed også en tendens til, at det er i 15-18-års alderen, at de er på sit højeste. Det tyder altså på, at de helt unge udgør en særligt sårbar gruppe, hvor de er sårbare, grænsesøgende og har sværere ved at sige fra over for kriminelle fristelser. Der ses desuden en tæt sammenhæng mellem at blive ældre og

den øgede bevidsthed omkring risici og konsekvenser (Marcus, 23 år). Dette korreponderer med det kvantitative materiale, som viser, at der er størst sandsynlighed for at være involveret i samtlige kriminelle aktiviteter, når man går i 9. klasse samt med de analyser, som viste en tæt sammenhæng mellem lav selvkontrol og at begå forskellige former for kriminalitet. I takt med at de unge bliver ældre, tyder det altså også på, at de får større selvkontrol og dermed praktiserer mindre selvvalgt risikotagning.

8.3 AFGØRENDE, PERSONLIGE FIGURER:

Et par af vores informanter har erfaringer med stort set alle fem former for kriminalitet, og de nævner begge to, at den vigtigste årsag til, at de kom ud af kriminaliteten igen, var deres møde med SSP. Således forklarer Nikolaj, at han fik kontakt til en bestemt person fra SSP, som hjalp ham videre. Han mødte desuden en anden afgørende person, som *"holder en god stil og lever godt og så noget der. Og jeg har fået tilbudt arbejde af ham og så noget der. Og det har sgu været en af de bedste beslutninger i mit liv [at mødes med vennen i første omgang, red.]"* (Nikolaj, 20 år). Ligeledes fortæller Noah, at SSP hjalp ham ud af det kriminelle miljø. For andre er det en kæreste eller en ny kammerat, der har været de afgørende figurer i forhold til at få dem til at træde ud af kriminaliteten (Tommy, 21 år; Thor, 25 år; Gert, 19 år). Men herudover er der desuden ikke mange der fortæller om, at der er nogen, der har forsøgt at forhindre dem i eller trække dem ud af det kriminelle miljø (Johan, 21 år; Oliver, 18 år). Dog fortæller Victoria, at hun har oplevet at blive sendt til afrusning og behandling, men bagefter *"fortsatte [hun] som før"* (Victoria, 20 år).

8.4 SPECIFIKKE HÆNDELSER:

Nogle unge forklarer tilmed en række specifikke hændelser, som har været med til at trække dem ud af kriminaliteten. Hvad angår ulovlig downloading er der flere personer, der nævner, at Spotify og Netflix har mindsket behovet for at downloade ulovligt (Bo, 23 år; Emma, 19 år), mens andre fortæller, at downloadingssider er blevet lukket ned eller, at de selv er begyndt at tjene penge og derfor ikke længere har brug for at downloade (Adam, 21 år). Louis nævner, at en situation, hvor han og hans ven blev overfaldet af deres tredje ven (pga. en konflikt) satte *"nogle tanker i gang og fra det tidspunkt blev man bare nødt til at melde sig ud af det hele, gå under jorden fuldstændig"* (Louis, 19 år). For de hackere, som er stoppet, er der som regel tale om mere ideologiske fremtidsscenarier, som for eksempel, at de ikke opdager flere sikkerhedshuller på hjemmesider (Aske, 23 år), og Marcus fortæller, at det netop hang sammen med at hjemmesiderne var blevet mindre sårbare, at han stoppede (Marcus, 23 år).

Foruden ovenstående årsager er der flere personer, som nævner det tidsperspektiv, der er knyttet til at træde ud af kriminalitet. Det er således væsentligt også at holde sig for øje, at det særligt for de personer, som er velintegrerede i det kriminelle miljø, er en længere proces (fra et par måneder til tre år) at trække sig ud (Louis, 19 år; Nikolaj, 20 år).

8.5 DE, DER IKKE HAR FORLADT KRIMINALITET

Når vi spørger de personer, som stadig er involveret i de kriminelle aktiviteter, hvad de tror, der skulle til for, at de stoppede, henviser de typisk til større, livsændrende hændelser, som for eksempel at få et barn (Silas, 23 år; Victoria, 20 år) eller, at de selv eller deres ven bliver ramt af en overdosis (Oliver, 18 år). Mens andre ikke ved, hvad der skulle til for, at de stoppede og giver udtryk for, at de synes, det er et svært spørgsmål (Freja, 14 år; Emma, 19 år; Iben, 19 år; Johan, 21 år), da de føler et stort behov for at udøve den pågældende kriminelle handling (Emma, 19 år).

I forhold til billeddeling er det særligt de personlige historier, der vil kunne få folk til at stoppe, som Ida fx fortæller: *"Sådan nogle skrækhistorier, man skal høre, hvad gør det faktisk ved et menneske, når sådan nogle ting bliver delt"* (Ida, 18 år).

8.6 DE SOM ALDRIG ELLER SJÆLDENT NÅR AT ENTRERE

Som beskrevet i rapportens indledning, har vi også interviewet unge, som ikke er gerningspersoner, og som ikke viser tegn på at være i risiko. Det tyder på, at denne gruppe er afskåret fra at møde de kriminelle muligheder i deres hverdagsliv, hvilket både hænger sammen med, at de i den offline verden ikke færdes i kriminelle vennergrupper, og at de i den digitale verden ikke er i berøring med medlemmer af risiko- eller kriminelle grupper. Ligesom vi har vist, at unges selvkontrol er med til at beskytte den gruppe imod digital kriminalitet, så ser vi også i det kvalitative materiale at de har en anden risikobevindsthed. Det er fx tydeligt, når de forklarer, at de *"ville undgå at skrive med folk, som ser skumle ud, og som jeg ikke har nogle relationer til, som fx fælles venner, og så ville jeg undgå at komme ind på samtaler som har et kriminelt eller grænseoverskridende indhold"* (Sandra, 14 år). Som regel gør de ikke noget aktivt for at undgå de kriminelle miljøer (fx grupper på Facebook), ligesom de ikke gør noget aktivt for at opsøge dem, og de er som sådan ikke en del af kriminelle eller risikofyldte cirkler (Elisa, 22 år). For nogle af de personer, der har downloadet i meget lille grad, og som desuden ikke har berøring med de kriminelle miljøer, er det en tendens, at de har slettet deres sociale medie-profiler på et tidspunkt, samt at de er kritiske over for den selv fremstilling, der finder sted på de sociale medier (Elisa, 22 år; Liva, 18 år; Emil, 17 år). Elisa, som er ikke-kriminel, fortæller fx: *"Jeg har nok fået... Jeg synes ikke, at den her digitalisering er ... jeg kan godt se, at det er effektiv osv., men jeg synes ikke, at den er god. Jeg synes faktisk, at det er en rigtig ucharmerende del af samfundsudviklingen - at det er dér, det kommer til at foregå."* (Elisa, 22 år). De forklarer desuden selv, at de mener, de er i stand til at balancere mellem deres digitale og deres ikke-digitale jeg: *"Jeg lader ikke min Instagram-profil bestemme, hvilket tøj, jeg skal have på"* (Elisa, 22 år). Det er ikke nødvendigvis fordi, at ikke- gerningspersonerne eller lette downloadere i højere grad er reflekterede og derfor ikke er involveret i kriminelle aktiviteter, men det tyder på, at der er en højere grad af kritisk stillingtagen blandt denne gruppe, som kan have betydning for, at de ikke ender i potentielle risikozoner på nettet og fristes af kriminelle muligheder.

8.7 OPSAMLING PÅ VEJE UD AF KRIMINALITET

I dette afsnit har vi set på hvilke veje ud af digital kriminalitet, som de unge selv fremhæver, og her retter fokus sig mod to ekstremer: dels den 'naturlige' gradvise modningsproces, de unge tilskriver det, at blive ældre og dels bestemte personer eller hændelser bliver afgørende for, at de unges liv tager en ny drejning. Fælles for de to former for udgang er, at de unge oplever at vurdere deres kriminelle handlinger på nye måder, og det er netop denne revurdering af hele livsgrundlaget, som de informanter, der stadig begår kriminalitet, ser som manglende i deres liv.

I følgende kapitel diskuterer vi online kulturer og risikoopfattelser blandt de unge. Vi diskuterer herunder forskellige betydninger af internettet og de sociale medier generelt for gerningspersoner, ikke-gerningspersoner og risiko-unge. Derudover diskuterer vi de offer- og kriminalitetsopfattelser, der knytter sig til de forskellige kriminalitets- og risikoforformer.

9. ONLINE KULTURER OG RISIKOOPFATTELSE

9.1 INTERNETTET OG DE SOCIALE MEDIER

For størstedelen af de unge, vi har talt med, gælder det, at de sociale medier og internettet er dybt integreret i deres hverdagsliv. Det gælder både for dem, der har begået kriminalitet på nettet, og dem der ikke har. For mange er det den primære kommunikationsform, og det er lige så naturligt for dem at være på et socialt medie med deres venner, som det er at være sammen i den analoge verden. Det gælder for alle tre kategorier af informanter. I forhold til de unge, som udøver kriminelle handlinger, får de sociale medier og internettet den ekstra dimension, at de bliver et middel til og en platform hvorudfra, de kriminelle handlinger udføres. Med internettet følger den lethed og nemhed, som mange af de unge beskriver som en vigtig mulighedsskabende betingelse.

De unge færdes altså i det, som Jurgenson (2012) betegner som en *augmented reality*. Det vil sige en indlejret virkelighed, hvor skellet mellem den online verden og den offline verden er udvisket (Hine 2017). Som sådan kan vi altså ikke forstå forholdet mellem de to verdener som dualistisk, men snarere som viklet ind i hinanden, som én enhed. Dette perspektiv er væsentligt at tage højde for, når vi beskæftiger os med unges kriminelle adfærd på nettet. Ikke nødvendigvis fordi den digitale kriminalitet er direkte linket til kriminalitet i den analoge verden, men fordi det hjælper til at forstå, at de unge er vant til digitale gangere, som kontinuerligt færdes i et digitalt miljø, ligesom de kontinuerligt og permanent færdes i et fysisk. Der er altså ikke tale om, at den digitale kriminalitet er et nyt univers eller et svært gennemtrængeligt miljø, men i stedet handler det om, at nogle unge færdes i visse kriminelle, online miljøer og dermed præsenteres for muligheder, som andre unge bevæger sig udenom. Dét er også med til at understrege, at en interventionsindsats også kræver en stedsigt fokuseret digital indsats, hvor der ikke blot sættes ind igennem velkendte brede kommunikationsindsatser.

9.2 MODKULTUR

Langt de fleste unge giver udtryk for, at det har en kolossal betydning for dem, at de har 'followers' på Instagram, at de får mere end 100 'likes' på Facebook på særligt billeder, at de har mange 'streaks' på Snapchat og at der er min. over 50 personer, der skriver til dem på Facebook *på deres væg* (så andre kan se det), når de har fødselsdag (Freja, 14 år; Ida, 18 år; Emil, 17 år). Der er altså en del udbredte anerkendelses- og statusdynamikker, som stortrives på de digitale medier og fungerer "som et drug" for mange unge. Med det sagt er det også væsentligt at pointere, at der i flere henseender ses en modstand mod visse digitale kulturer. En af de mest fremtrædende er en modstand mod ovennævnte se-mig-kultur. Modstanden kommer til udtryk ved, at de for eksempel sletter Snapchat for en kortere periode eller stopper med at lægge billeder på Instagram. Liva fortæller fx, at:

"der er så mange steder og ting jeg hellere vil anerkendes ved end at det bliver en eller anden opstillet ting på et socialt medie jeg alligevel ikke går op i" samt at "instagram er gået hen og er blevet sådan lidt den der "se mig, se mig", og jeg ved ikke, jeg synes det bliver for overfladisk på et eller andet punkt, det siger mig bare ikke rigtigt noget. Altså jeg tænker det interesserer da ikke folk at jeg sidder og spiser en eller anden avocado-mad på en eller anden cafe et eller andet sted" (Liva, 18 år).

Nogle af dem, som udtrykker denne modstand, fortæller samtidig også, at de kan finde på et slette et billede, hvis det ikke har fået tilstrækkeligt mange likes. I visse tilfælde praktiserer de altså selv den adfærd, som de reagerer imod. De udtrykker således en kritisk selvrefleksion, som de kan have svært ved at handle konsistent ud fra, som fx, når Johan siger *"der er en tendens til, at man har sådan et meget .. overfladisk liv egentligt. Det er kun de sjove og seje ting, man lægger op, og ikke så meget de dårlige ting."* (Johan, 21 år). Spørgsmålet om, hvordan man skal gebærde sig på de sociale medier, er en ambivalent størrelse, som en del af de unge forsøger at forhandle sig frem til ved at afprøve forskellige digitale strategier. Emil forklarer den ambivalente position: *"Jo flere likes du får, jo mere omtale har du. Altså, det er den her sociale status, som alle gerne vil nå op på, den her konstante stige af, hvis du får flere likes, får flere følgere, så bliver du endnu mere populær. Det er noget værre fucking lort"* (Emil, 17 år).

Det betyder ikke, at disse unge har skåret ned på deres sociale medie-forbrug nødvendigvis, men mere, at de benytter de sociale medier med andre forbehold og er kritiske over for visse digitale tendenser. At de stadig benytter sig af de digitale medier bekræfter ovenstående pointe om en udvidet virkelighed. Ligesom de færreste trækker sig fra den fysiske verden, er det de færreste, der trækker sig fra den digitale. Men de protesterer imod den.

Jagten på anerkendelse og modstanden mod selviscenesættelsen på de sociale medier er ikke direkte linket til den kriminelle adfærd og beskriver mere overordnet digital adfærd. Som tidligere beskrevet er der forskellige gevinster forbundet med de forskellige kriminalitetsformer, men de er ikke forbundet på samme måde med selvfremstilling eller en visning af det liv, gerningspersonerne lever. Snarere har de anerkendelsesdynamikker, som er knyttet til kriminaliteten at gøre med at udføre bestemte, kriminelle handlinger, og i visse tilfælde at vise denne aktivitet frem for andre gerningspersoner i lukkede grupper eller netværk.

Dog har vi også observeret en modkultur mod særligt billeddeling som kriminalitetsform – både blandt gerningspersoner og ikke-gerningspersoner. De fleste forklarer modstanden ud fra, at det går ud over en person (Marcus, 23 år), at det går imod deres moralske værdier (Valdemar, 19 år; Elisa, 22 år), at de er bevidste om potentielle konsekvenser for andre og dem selv (Emil, 17 år; Nikolaj, 20 år), at de har en grundlæggende modstand mod aktiviteten, fordi det er "klamt" eller "sygt" (Thor, 25 år). Billeddeling er den eneste kriminalitetsform, som der direkte udtrykkes en modstand imod,

hvilket kan have at gøre med, at det også er til den kriminalitetsform, der er knyttet den stærkeste opfattelse af, at der er et offer involveret.

9.3 FORSKELLIGE OFFER-OPFATTELSER

Som nævnt er det altså i forhold til billeddeling, at der mest tydeligt ses en omtanke i forhold til det potentielle offer. Dette gør sig gældende både for dem, der deler billederne (som en aktiv ligegyldighed eller som en aktiv aggressiv tilgang til offeret) og som grundlag for netop ikke at dele (for ikke-gerningspersonerne). Således forklarer flere informanter, at de ikke vil dele billeder uden samtykke, fordi det går ud over en person (Elisa, 22 år; Valdemar, 19 år). Der er dog også eksempler på, at det ikke har en betydning, at der er et offer involveret. Det kommer særligt til udtryk blandt de organiserede billeddelere. I et spørgsmål om hvad, det betyder, at der er et offer involveret svare Silas, en deler, således: *Det betyder ikke noget, tror heller ikke hun tænker på mig når jeg har det svært.* (Silas, 23 år).

Silas' citat eksemplificerer, at gerningspersonen her ikke er i stand til at sætte sig i offerets position. For andre afhænger offer-opfattelsen af, hvorvidt de mener, at offeret selv er skyld i delingen (Valdemar, 19 år; Silas, 23 år).

Den afgørende forskel synes for de fleste at være, om den kriminelle aktivitet går ud over en person eller ej. Fx udtrykker Marcus:

"Det betyder jo sindssygt meget, at der sidder et offer i den anden ende [taler om billeddeling, red.]. På den dårlige måde kan man sige. Fordi det kan jo ødelægge folks liv. Det betyder jo sindssygt meget, at det går ud over en person. Det går ikke så meget udover en person, hvis en hjemmeside bliver hacket. Det går f.eks. ikke udover Mark Zuckerberg, at Facebook bliver hacket en dag" (Marcus, 23 år).

Derudover giver black hat hackerne ikke udtryk for at have tanke på offeret i de situationer, hvor de hacker sig ind på personlige konti, hvilket stemmer overens med, at de ofte i sådanne situationer netop er motiveret af at ville hævne sig ved at lade angrebet gå ud over offeret (Matti, 15 år). Inden for særligt download er der overordnet en opfattelse af, at aktiviteten ikke har et offer involveret, som Emma fx udtrykker det *"de eneste det går udover, er dem der har produceret filmen. De får ikke penge for, at jeg køber den"* (Emma, 19 år). Flere af de informanter, som har været involveret i svindel forklarer, at de senere er blevet mere opmærksomme på, at svindel med særligt kreditkort, går ud over en anden person samt giver udtryk for, at de forsøger at sætte dem selv i det sted; fx fortæller Matti: *"Jeg synes selv, det er træls, at lige pludselig, så er der bare ikke flere penge på kontoen - det synes jeg jo heller ikke selv er sjovt, så jeg synes heller ikke andre skal udsættes for det."* (Matti, 15 år) og Louis fortæller, at en af

grundene til, at han stoppede med at svindle med kreditkort var, at han kunne sætte sig i offerets sted:

“Jeg så ikke nogen skade i hvis man stjal noget i et supermarked, de har alligevel så mange penge, men så kommer man ud og prøver at tjene sine egne penge og fandt ud af, hvor fucking hårdt det er at tjene penge, og ikke nok med at når man tjener dem, så tager de halvdelen af dem til SKAT og du ved, det er virkelig hårdt tjente penge, og hvis man går ud og tager det fra en privat person, der blev det sgu lige, det er stramt nok at vide, at man egentlig gør sådan noget. Hvis det bare er fra kriminel til kriminel, så ville man ikke give en fuck, man er på samme spor, han er jo selv kriminel, det er jo sorte penge hele bundet” (Louis, 19 år).

Evnen til at kunne sætte sig i offerets sted og være i stand til at handle ud fra det og annullere den kriminelle handling kræver altså, at man kan identificere sig med offeret på en eller anden vis, som en, der arbejder hårdt for at tjene sine penge og ikke er rig.

I forhold til forskellige offer-opfattelser er det relevant også at omtale nogle af de kønsmæssige aspekter, der knytter sig til de forskellige kriminalitetsformer.

9.4 KØN OG MANDLIG DOMINANS I DE DIGITALE KRIMINALITETS-KULTURER

I vores kvantitative analyse så vi, hvordan der var stor kønsmæssig skævhed i forhold til gerningspersoner for billedeling, hacking og svindel-aktiviteter. Hvor det var 2 % af pigerne, der ulovligt havde delt billeder, så var det 9 % hos drengene. Vi ser også en stor forskel i, om man har handlet illegale stoffer via de sociale medier eller kryptomarkedene. Vi ved blandt andet fra analyserne af selvkontrol, at de unge mænd er mere tilbøjelige til at have lavere selvkontrol og derfor større tilbøjelighed til at begå digital kriminalitet. Det er imidlertid vigtigt at forholde sig til, at der muligvis ikke alene skal fokuseres på, hvordan unge mænd henholdsvis unge kvinder er tilbøjelige til at begå kriminalitet. I nogle kriminalitetsformer, som salg af illegale stoffer via nettet, kan vi måske forstå overrepræsentationen af mænd med, at der også er en stærk overrepræsentation af mandlige stofbrugere. Og at vi ved, at det ofte er stofbrugere, der glider ind i en sælgerrolle. Men inden for andre kriminalitetsformer er der også tegn på, at kriminaliteten begås imod kvinder, fordi de er kvinder. Således ser vi i forhold til doxing og ulovlig billeddeling, at mændenes overrepræsentation må forstås igennem, at det er en kønnet form for kriminalitet, der er begrundet i en særlig form for kønnet relation; seksuelle digitale overgreb og udstilling og udskamning af kvinder. Der er med andre ord tale om kriminalitetsformer, der er parallelle til veletablerede forståelser for seksuel vold og hadforbrydelser uden for et digitalt regime.

9.5 KRIMINALITETSOPFATTELSE OG NEUTRALISERING

De unge knytter forskellige kriminalitets- og risikoopfattelser, det vil sige opfattelser af, hvorvidt den kriminalitetsform, de begår, er ulovlig og strafbar eller ej, til de forskellige kriminalitetsformer. I forhold til stofhandel, svindel og hacking er der generelt en bevidsthed om de potentielle konsekvenser og den potentielle straf. Bevidstheden kommer typisk til udtryk ved, at de unge tager forholdsregler som fx at sikre anonymitet ved at bruge fiktive profiler, benytte VPN og TOR-browser samt i forhold til ikke at bestille for store mængder stoffer over nettet (Oliver, 18 år; Alfred, 21 år; Victoria, 20 år; Johan, 21 år). Hvad angår billeddeling tegnes der et tvetydigt mønster i forhold til bevidstheden om de potentielle straffe og konsekvenser. Flere af de unge fortæller, at de ikke var bevidste om, at det var ulovligt at dele et billede uden samtykke, da de gjorde det, men at de senere er blevet bevidste om det (Andreas, 17 år; Ida, 18 år; Valdemar, 19 år). De personer, der downloader er ligeledes bevidste om, at de kan få en bøde, de ved godt, det er ulovligt og de fleste har været bevidste om det fra de startede med at downloade. Det har altså som sådan ikke betydning for, at de ændrer praksis (Emma, 19 år; Søren, 25 år; Matti, 15 år; Adam, 21 år). Generelt er der en tendens til, at bevidsthed om strafferammer ikke afholder de unge fra at begå kriminaliteten.

Enkelte unge har oplevet, at deres handlinger havde en konsekvens. I forhold til downloading nævner flere fx, at de har fået tilsendt et brev med information om, at de har fået en bøde for at downloade, men at ingen har reageret på det, og at det ikke fik yderligere konsekvenser (Søren, 25 år). Derudover nævner flere af dem, der har svindlet, at politiet har opdaget det, men at det ikke har haft konsekvenser (Nikolaj, 20 år; Noah, 17 år). Således synes flere at være næsten ligeglade med potentielle straffe, hvis de er under 18 år, da de her "ikke kan komme i fængsel". At de kan få en plettet straffeattest udgør ikke en bekymring. Overordnet er der som sådan ikke en frygt for politi og myndigheder, men mange gange mere for, at ens venner, kæreste eller familie (som ikke ved, at man udøver kriminelle handlinger) opdager, hvad man laver (Louis, 19 år; Silas; 23 år).

Hvad angår de unges egne forklaringer på de handlinger, de foretager, er der en tendens til, at de personer, som begår mest kriminalitet, har mindre behov for at neutralisere og legitimere deres adfærd. Sykes og Matza forklarer med begrebet neutralisering, hvordan kriminelle informanter via post-rationalisering og neutralisering psykologisk forsøger at legitimere bestemte, kriminelle handlinger overfor deres sociale omgivelser og dem selv (Sykes & Matza 1957: 666; Järvinen 2017: 46). De kriminelle handlinger er accepterede og normale i de miljøer, de færdes i til hverdag, og det afspejles i deres fortællinger. Tendensen til at neutralisere sine handlinger i interviewsituationen er størst blandt de personer, som downloader. De bruger vendinger som "*selvom det er ulovligt og selvom det er så dumt, så når ja, alle gør det alligevel*" (Liva, 18 år), "*jeg kender mange der gør det*" (Freja, 14 år), "*jeg føler aldrig at det har været ulovligt i mine øjne*" (Emil, 17 år) og "*jeg har ikke altid råd til at gå i biografen*" (Iben, 19 år). Der er med andre ord tale om, at man skaber en psykologisk håndtering af noget, man ved er moralsk forkert ved ofte at henvise til, hvor mange der gør det samme. Som vi så

det i gennemgangen af forebyggelsesforskningen, så er det netop ganske effektivt at arbejde med disse former for processer hos de unge.

9.6 OPSUMMERING – ONLINE KULTURER OG RISIKOOPFATTELSE

Dette kapitel peger på, at internettet og de sociale medier er en dybt integreret del af de unges hverdagsliv - det gælder for både gerningspersoner, ikke-gerningspersoner og risiko-unge. Vi ser dog også eksempler på en modkultur, hvor de unge tager afstand fra særligt den selvfremsstilling, der præger de fleste sociale medier.

Det tegner sig et differentieret billede af de offer-opfattelser, som knytter sig til gerningspersonerne inden for de forskellige kriminalitetsformer. I forhold til billeddeling er der en del ikke-gerningspersoner, som tager afstand fra aktiviteten, netop fordi, der er et offer involveret. Hvad angår særligt de organiserede delere, er sympatien med offeret lav. Overordnet synes medfølelsen at afhænge af, om det går udover en person eller ej. Hacking, der fx går udover virksomheder, får altså ikke samme omtanke som ofre for billeddeling og for svindel med kreditkort. I forlængelse heraf er det væsentligt at bemærke, at der er kønsmæssige skævvridninger knyttet til forskellige kriminalitetsformer og særligt billeddeling kan forstås som en kønnet kriminalitet, der retter sig mod undertrykkelsen af kvinder.

Hvad angår de forskellige kriminalitetsopfattelser, er disse svage i relation til den hverdagslige billeddeling og den lette del af downloading. Hvorimod kriminalitetsopfattelsen er større for gerningspersoner involveret i hacking, stofhandel og svindel. Der er desuden en tendens til, at de personer, som begår mindst kriminalitet, udviser de tydeligste tegn på et behov for at neutralisere og legitimere adfærden.

10. KAMPAGNER – RÅD OG ØNSKER FRA DE UNGE

I dette kapitel vil vi gå tilbage til det kvalitative datamateriale for at undersøge hvordan, de unge selv oplever, at forebyggelse kan være nyttig. Det er yderst vigtigt at have en sensitivitet over for, hvordan de unge oplever indsatserne, hvis man skal forvente, at de skal kunne gennemføres (feasibility) og have en effekt (effectiveness). Dog er det også meget vigtigt at være opmærksom på de begrænsninger, der er ved at spørge unge til forebyggelse i en mere *abstrakt* form. Det, som de ofte opfatter som forebyggelse, kan ses inden for et begrænset spektrum af kampagner. Således kan vi ikke forvente, at de af sig selv kan komme med nye ideer. Men alligevel bidrager de her med centrale indsigter. I tilfælde af at man vil udvikle en intervention, må anbefalingen være, at man arbejder med en form for samskabelsesdesign-proces, hvor de unge selv inddrages i et mere *praktisk* arbejde med udvikling.

Det mest generelle fund i det kvalitative materiale er, at de unges efterspørgsler efter kampagner til at forebygge digital risikoadfærd formuleres hovedsagligt negativt, forstået på den måde, at informanterne primært udtaler sig om, at de ikke tror på, at kampagner er effektive og hvorfor. Derfor kan datamaterialet først og fremmest give en indsigt i, hvad det mere konkret er, de unge så tager afstand fra i kampagnerne. Derudover har nogle unge positive erfaringer med nogle kampagner, som også vil blive gennemgået her.

10.1 HVORFOR IKKE KAMPAGNER?

“Interviewer: Okay. Har du forslag til, hvad der ville virke for dig i en eventuel forebyggelseskampagne?”

Morten: [disliker ovenstående spørgsmål] Nej” (Morten, 25 år)

Ovenstående uddrag fra et chat-interview er måske det allermest sigende for, hvordan nogle informanter reagerer, når de bliver udspurgt om kampagner: nemlig med afvisning. Der kan spores en vis mæthed over for kampagner, som resulterer enten i tavshed eller i længere forklaringer af, at unge er udsat for så mange råd og krav, og at en kampagne mod opførsel på nettet derfor ikke vil gøre det store indtryk (Tommy, 21 år). Den første udfordring for en kampagne om digital risikoadfærd må derfor være at trænge igennem den mættethed og mur af forventninger og velmenende råd, som nogle unge oplever, at de bliver bombaderet med.

Andre unge tager netop stilling til, at de oplever sig selv som svære at råbe op, og her er deres oplevelse, at for at gøre indtryk, skal man gribe til 'ekstreme kampagner':

“Hvis man lige tog på biblioteket hænger der en eller anden plakat, med et eller andet slogan, men igen, det er lidt ind af det ene øre ud af det andet, for igen, ja, vi ved det godt, men tænker man over det, nej det gør man nok egentlig ikke når man kommer til stykket. Så det er først når vi

er ude i ekstremer, at det sådan virkelig rammer os og sætter præg på mig." (Liva, 18 år)

Nogle unge oplever altså, at kampagnerne skal have meget synlige effekter fx i form af meget store bøder for at have en effekt (Freja, 14 år). Men de samme unge gør også opmærksomme på, at for at straffe kriminelle skal man først finde dem. De digitale gerningspersoner oplever sig selv som godt beskyttet, og forebyggelseskampagner opleves derfor som *"nærmest umuligt da ingen er bange, fordi de sidder bag en skærm."* (Sebastian, 15 år).

De unge oplever altså at skulle skræmmes for at vågne op, men samtidig at de digitale gerningspersoner er så selvsikre, at skræmmekampagner ikke er effektive (Johan, 21 år). De unge vurderer, at de selv kan regne ud, at de ekstreme kampagner ikke kan gøre virkelighed af truslerne. For at komme uden om unges distancerede forhold til skræmmekampagner, vurderer andre informanter, at man må tale til følelserne snarere end fornuften, hvilket vil sige, at man adresserer konsekvenser ved at være udsat for - snarere end ved at være udøver af - digital kriminalitet. Her er det vigtigt at pointere, at forskningslitteraturen peger på, at skræmmekampagner kan være problematiske, og at de faktisk ofte virker modsatrettet, som det opsummeres her: *" A meta-analysis of prevalence rates indicates that the intervention on average is more harmful to juveniles than doing nothing"* (Petrosino et al. 2003:41). Således bør vi være skeptiske over for de unges udsagn her.

10.2 KAMPAGNER MELLEML KONSEKVENNS OG SJOV

Flere informanter sammenligner kampagner mod digital kriminalitet med nylige anti-ryge-kampagner, og her er både positive og negative reaktioner:

"Altså hvis vi nu tager udgangspunkt i kampagnen som Sundhedsstyrelsen har ude lige nu omkring det med at ryge, der kan jeg fx rigtig godt lide, at de fortæller, hvorfor folk fx ryger og i deres eksempel er det, at man føler sig sej. Så hvis der skal laves en kampagne omkring kriminalitet, så kunne det være en ide at komme med konsekvenserne og hvorfor folk egentlig gør det. Så at personerne, der møder kampagnen begynder at reflektere over selve problemet." (Sandra, 14 år)

Hvor nogle bliver 'irriterede' (Noah, 17 år) over at se kampagnen på Youtube igen og igen, viser ovenstående citat med Sandra, at kampagnen lykkes med at få nogle informanter til at reflektere over motiver og konsekvenser ved risikoadfærd. Kampagner, der fokuserer på konsekvenser for offeret, når de bliver mobbet, er en af de forslag, som går igen hos flere (kvindelige) informanter. Der bliver foreslået film, der viser, hvordan det føles at blive kritiseret (Liva, 18 år), at selvmord kan være en konsekvens af mobning (Iben, 19 år), eller dokumentarer om at blive udsat for identitetstyveri (Elisa, 22 år).

På den anden side, så kan kampagner, som omhandler konsekvenserne for mobbeofferene også opleves som 'sugarcoating', som netop ikke formår at trænge ind til de unge. Snarere end at tale om, hvordan andre kan risikere at få det, foreslår nogle informanter at fokusere på, hvordan du selv ville få det, hvis du blev mobbet:

"Det ville nok være, hvor du så ikke kommer ind på deres hjerner, men kommer ind på deres hjerter, forklarer sådan, hvordan ville du have det, hvis du var den person der blev udstillet: tænk dig om en gang til, vær lidt mere moden i stedet for at være umoden, og lad være med sådan at nedgøre andre, you know?" (Anne, 15 år)

En yderligere udfordring til en kampagne, der fokuserer på konsekvenser vil derfor netop være at adressere de unge direkte og få dem til at opfatte den person, som de potentielt skader med deres digitale risikoadfærd, som dem selv eller en, som de kender. Dette gælder naturligvis kriminalitetsformer, hvor der rent faktisk er et offer involveret. Som en umiddelbar modsætning til konsekvensfokuserede tiltag nævnes humor, som et bud på, hvordan man kan få unge til at lytte til kampagner:

"Jeg tror, det var her i forgårs, hvor jeg så en med... Lidt a la den der "du vil ikke downloade en bil"-reklame. Du ved dengang downloading var en stor ting. "Du vil ikke sende det her billede til din mormor" eller noget i den stil. Den synes jeg faktisk var meget sjov, fordi det var et af de der nøgenbilleder med røven op på vasken, og så stå sådan her. "Du vil ikke sende det her til din mormor" (griner). Det synes jeg var meget fedt (griner)." (Theresa, 23 år)

I stedet for at appellere til enten angst eller empati, er den sjove kampagne en måde at adressere de unges humor i øjenhøjde. Den humor kan netop italesætte det, der gør det svært at tale med forældre om risikoadfærd, nemlig pinligheden i det at gøre noget, der opfattes som forkert, tabuiseret eller seksuelt, og det ser ud til at virke hos den ovenforstående informant. Det effektive stof i kampagnen er på den måde også, at informanten oplever, at være blevet ramt på nogle følelser og tabuer, hun allerede havde, snarere end at blive belært om noget, hun ikke vidste, eller hvor hun selv oplever at vide bedre end dem, der står bag kampagnen. Den forståelse af humor, som kommer frem her, baserer sig på det underliggende princip om, at de unge allerede har bevidstheden om, at de forventes at handle kontrolleret (jf. Wouters 2011). Denne eksisterende bevidsthed gør, at når kampagnen direkte moraliserer, så oplever de unge, at der bliver talt ned til dem (som vist i afsnittet ovenfor), hvorimod at hvis kampagnen iagttager unge som nogen, der netop har en bevidsthed om kontrol, så kan de bedre forholde sig til budskabet. Det vil sige, at de unge ønsker at blive iagttaget som nogen, der allerede forstår risici og handler på dem. I den videnskabelige litteratur er denne tilstand af "bevidsthed om at man handler risikofyldt, trods viden om risiko" beskrevet som en "controlled decontrolling" (ibid) eller en controlled loss of control (Measham 2002). Denne kognitive situation er selvfølgelig ikke på nogen måde en sikkerhed for,

at selve adfærden ændres, fordi de unge netop har et delvist paradoksalt forhold til risici. Vi vender tilbage til denne pointe.

10.3 KAMPAGNER SPECIFIKT I FORHOLD TIL ULOVLIG BILLEDELING

Nogle informanter efterspørger kampagner, der fokuserer på ofrenes personlige historier. Men en sådan kampagne forudsætter, at man kan skabe en personlig relation til offeret og modvirke den tingsliggørelse eller mistænkeliggørelse, som beskrives i afsnittet om ulovlig billeddeling.

Personlige kampagner risikerer at skabe mere nysgerrighed omkring ofrene og det er problematisk, fordi nysgerrighed netop nævnes som motivation til at opsøge og distribuere billeder uden samtykke. Nysgerrigheden er koblet til, at der bliver snakket om billeder, som man gerne vil se, for selv at afgøre, hvad det drejer sig om, og hos Valdemar er nysgerrighed det modsatte af ulovlighed:

*“Min intention var hverken at skade ‘offeret’ eller sprede videoen. Men jo, jeg var nysgerrig for at se hvad videoerne indeholdte. Hvis jeg vidste, hvor ulovligt det var, havde jeg taget afstand fra det med det samme.”
(Valdemar, 19 år)*

Nysgerrighed bliver dermed en del af den neutralisering (jf. Sykes & Matza), der blev nævnt tidligere, fordi nysgerrighed opfattes som en ‘uskyldig’ motivation, selvom den skaber en krænkelse. Personlige kampagner risikerer at ramme forbi unge som Valdemar, som netop ikke ser sig selv som krænker men bare som nysgerrig og uvidende. Han efterlyser i stedet viden om, hvad der er ulovligt, ligesom Noah fortæller, at han holdt op med at dele og sælge billeder, da politiet lukkede den Facebook-gruppe, hvor igennem det foregik (Noah, 17 år). Der kan altså være gode grunde til at fastholde et fokus på oplysning, men det er vigtigt at sådanne initiativer ikke kan forveksles med løftede pegefingre og skræmmekampagner, der rutinemæssigt affejes af informanterne i denne undersøgelse.

Både politi, forældre og lærere optræder i informanternes gengivelser i roller, som udenforstående og uvidende om unges hverdag. Om læreres position, nævnes det, at lærerne ikke kan komme i tale med dem, der udøver billeddelingen. Involvering i den aktivitet vil de fleste ikke indrømme, ligesom de ikke vil indrømme over for deres forældre, at det har at gøre med seksuelt materiale. Om erfaringerne med politiets kampagner siges følgende:

“Fordi altså jo vi har haft politiet ude, hvor vi har snakket om facebook, at der er det godt at have en kanin på sit profilbillede, fordi så ser man ikke hvem man er. Men hvor det er bare sådan lidt: jeg har ikke lyst til at have en kanin på mit profilbillede, altså!” (Liva, 18 år)

Problemet med råd til unge om, at de skal være meget forsigtige på nettet bliver, at de unge oplever autoriteterne som ude af trit med, hvad der er vigtigt i et ungdomsliv. Sociale medier er både kropsligt og stedsligt indlejret i de unges hverdag. Det betyder, at interventioner, der opleves at arbejde imod, snarere end at arbejde igennem, sociale medier, bliver vanskelige for de unge at forholde sig til. Det vil ændre en central del af den virkelighed, som de agerer i. For at en kampagne kan have gennemførlighed (feasibility) er det vigtigt ikke blot at tale til digital afholdenhed, men at respektere, at unge udtrykker mere identitet med deres digitale profiler, end der er plads til i et billede af en kanin. Først når de unge tager en kampagne til sig, kan vi begynde at interessere os for, om den i givet fald har den ønskede virkning. I forhold til billeddeling er det derfor også ønskværdigt at adressere den distinktion, som nogle unge selv laver mellem det personlige og det pornografiske, fordi der her er ansatser til udvikling af normer, der også gælder for online seksualitet. Rapportens data understøtter derfor råd fra amerikanske og australske forskere som fx Hasinoff og Albury, som foreslår følgende guidelines for præventive strategier til forebyggelse af deling af seksuelle billeder uden samtykke:

1. Lav en pro-aktiv kampagne om digital seksualitet, snarere end reaktioner på delingssager
2. Fokuser på samtykke, og hvordan det aflæses både 'safe sexting' og 'safe sex'
3. Adresser de kønsnormer, som bl.a. skaber objektivering (men tal til modtagere af begge køn)
4. Sammenkæd kampagner mod deling med kampagner mod grooming
5. Tag for givet, at unge producerer og forbruger seksuelle billeder med samtykke
6. Diskuter privathed på nettet, og online rygtehåndtering som en bevidst strategi

11. HVAD SIGER EKSPERTERNE?

I det følgende vil vi forlade de unges stemme for at lytte til danske professionelle i forebyggelsesområdet. Vi har rekrutteret eksperter til interviews ud fra deres erfaring, arbejdsområde og faglige profil. Fælles for de 10 eksperter, vi har talt med er, at de alle sammen har en stor viden og erfaring inden for området og arbejder systematisk med (digital) risiko eller kriminalitet blandt unge i praksissammenhæng. Samtidig gik det igen på tværs, at feltet digital kriminalitet og risikoadfærd også er et nyt og i visse henseender udforsket felt for dem. Eksperterne informerede studiet i forhold til at åbne feltet digital kriminalitet op i relation til de kriminalitets- og risikoformer, som de havde observeret og haft fokus på. Dermed har eksperterne, ud over at være med til at bidrage med indsigter til studiet, også været med til at rette fokus i empiriindsamlingen.

Samtlige eksperter har et grundigt kendskab til de mekanismer, interaktioner og dynamikker, der er knyttet til billeddeling og flere arbejder målrettet med præventive indsatser på området. De bekræftede således de fund, vi har gjort i det kvalitative materiale og havde særligt grundigt kendskab til den hverdagslige billeddeling. Særligt Lina Sjögren (Red Barnet), Morten Wøldike (Sex & Samfund) og Jonas Ravn (Center for digital pædagogik) havde vigtige indsigter i aktiviteten og i præventive indsatser i form af undervisning i gymnasiet, kampagnevideoer, oplysningsindsatser, rådgivning og hjælpe-linjer. De lagde vægt på vigtigheden af, at man som teenager, og ikke bare som barn, har gode voksne rollemodeller (forældre), og at forældrene bibeholder interessen for de unges liv på nettet, selvom der er en tendens til større selvstændiggørelse i teenage-årene. I forhold til den fremadrettede indsats blev det desuden også tydeliggjort, at det er vigtigt at rykke tendensen til at fokusere på offeret til i højere grad at fokusere på gerningspersonen. Her er det centralt at undgå at udskamme og stigmatisere vedkommende, men snarere forsøge at forstå motiverne, for eksempel det sociale pres, der kan være forbundet med aktiviteten. Det er nogle af de samme pointer, som vi også finder i vores kvalitative interviewmateriale med unge. Det fulde materiale peger således på, at dette er en forudsætning for i fællesskab at komme videre.

Særligt SSP-konsulenterne (Kristian Kilt, Niels Gøttler, Rune Schmidt og Rasmus Friis) og Jonas Ravn har omfattende kendskab til svindel med kreditkort blandt unge og udførsel af black hat hacking. De har bidraget med indsigter til, hvordan de unge rent praktisk bedriver dette, og hvad der driver dem. Denne information var med til at specificere spørgsmål rettet konkret mod disse aktiviteter. Michael Lund fra Nordic Content Protection har bidraget centralt med en detaljeret indførsel i digitale miljøer, hvor unge handler med forfalsket medicin. Som nævnt lykkedes det ikke at rekruttere informanter gennem de sider, som vi fik kendskab til via Michael Lund. Det har derfor været så meget desto vigtigere, at Lund har været med til at kvalificere denne ulovlige aktivitet i forhold til at målrette fremtidige præventive indsatser.

Peter Kofoed kunne berette om de kønsstereotyper, der særligt hersker blandt unge involveret i hacking, billeddeling og shitposting, som til tider bærer præg af at blive misogynistiske. Kofoeds observation bekræftes også til fulde i det indsamlede datamateriale. Digital kriminalitet skal ikke forstås som kønsmæssig "gennemsigtig", idet det ofte er nogle former for kønnet vold, der i bedste fald kun fastholdes i det digitale miljø. Dette afspejles også i den diskussion af kønsmæssige aspekter, som vi diskuterede sidst i kapitel 9.

Overordnet lyder rådene fra de danske eksperter, at det i langt højere grad er forældrene og skolerne, som skal engageres og aktiveres i forhold til at opdrage de unge digitalt. Samtlige eksperter understreger, at de digitale medier er kommet for at blive. I forhold til billeddeling lægger de særligt vægt på vigtigheden af ikke at forbyde de unge at sende billeder – men det der er behov for at blive klargjort er, hvor grænsen går mellem samtykke og manglende samtykke. Søren Schultz fra CBS fremhæver desuden, at de unge hele tiden bærer rundt på omverdenen via deres telefoner og understreger vigtigheden af, at der findes steder, hvor de unge kan træde ud af den digitale verden, hvor de ikke, som Schultz udtrykker det, skal være til tids. I den forbindelse er det et vigtigt skridt, at refleksion over det digitale betydning for de unge, katalyseres hos dem selv.

12. KONKLUSION

Den kvantitative analyse viste, at digital kriminalitet eksisterer blandt unge. Ifølge vores deskriptive analyser har 5 % sendt et nøgenbillede/video af andre uden deres samtykke, 3 % har oplevet, at andre har sendt et nøgenbillede/video af dem uden samtykke. 18 % har prøvet at ryge hash og af de 18 % har 98 % købt hash diverse steder, 3 % har købt hash via sociale medier og 1 % har købt via kryptomarkedene. 2 % af alle har solgt hash eller stoffer. 1,3 % af de personer, som går i folkeskole har prøvet andre stoffer end hash. Heraf køber 90 % stoffer diverse steder, mens 13 % køber stoffer via sociale medier og 13 % køber via kryptomarkedet. 5 % har lavet hacking, cracking eller DDoS-angreb. 3 % har svindlet med forældres betalingskort, og 1 % har svindlet med andres betalingskort. Med et analyseudvalg på ca. 49.000 respondenter er prævalensraterne for digital kriminalitet blandt unge altså bemærkelsesværdige. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at data ikke er repræsentative, blandt andet er det centralt at bemærke, at unge uden for uddannelse ikke er inkluderet i undersøgelsen.

Foruden prævalensraterne viste den kvantitative analyse, at der er positive, statistisk signifikante sammenhænge mellem 1) at begå mange online kriminalitetsformer og at begå mange offline kriminalitetsformer, 2) at begå online kriminalitet og udøve risikofærd (ofte være fuld, ryge hver dag og dyrke usikker sex), 3) at begå online og offline kriminalitet og trivsel (at blive mobbet jævnlige og sjældent tale med sine forældre), 4) selvkontrol og online og offline kriminalitet, personer med lav selvkontrol begår i gennemsnit mere online og offline kriminalitet samt 5) mellem online og offline kriminalitet, køn og uddannelsesbaggrund, hvilket overordnet vil sige, at der er størst forudsagt sandsynlighed for, at man begår samtlige former for online og offline kriminalitet, hvis man er mand og går i 9. klasse. De parametriske analyser viste desuden, at der er et stort overlap mellem at være offer og at være gerningsperson, hvad angår samtlige online og offline kriminalitetsformer.

På baggrund af vores kvalitative data har vi identificeret fem overordnede kriminalitetsformer og én risikoform, som praktiseres af de unge, vi har interviewet. De seks adfældsformer dækker over 1) ulovlig billeddeling, som består dels af en hverdagslig og dels en organiseret billeddeling via forskellige online sider og sociale medier, 2) køb og salg af stoffer, som dækker over mange forskellige stoffer og typisk foregår ved, at handlen laves via Facebookgrupper, Messenger og Snapchat efterfulgt af et fysisk møde mellem køber og håndlanger/distributør eller sælger, 3) pirateri og ulovlig downloading, som går ud på at downloade film, musik og spil via simple sider på nettet, af og til videredeles eller sælges filerne til andre, 4) hacking og DDoS-angreb, som dækker over hacking af hjemmesider, blogs, personlige konti og forsøg på at fjerne hjemmesiders sårbarheder. Der skelnes mellem white hat og black hat hackers, 5) svindel med kreditkort og salg af hælervarer, som dækker alt fra svindel med kreditkortoplysninger, svindel med bitcoins og salg af hælervarer. Foregår typisk ved, at man køber ting for store beløb for andres penge via fx mobilepay eller indgår handler på Facebookgrupper, og 6) shitposting og digitale krænkelser, som foregår på grupper på Facebook,

der har som formål at krænke, rate og ytre holdninger om andre mennesker og forskellige emner. Tonen er som regel hård og til tider racistisk. På tværs af de 6 former tegner der sig et mønster af, at de unge ender i kriminalitet, fordi forskellige nøglepersoner (venner, familiemedlemmer eller bekendte) i deres netværk introducerer dem til en given aktivitet – analogt eller digitalt. Derudover er de drevet af følelsesmæssige motivationer i form af spænding, nysgerrighed og nydelse, men af og til også af kedsomhed. Derudover er der en række sociale, personlige og materielle gevinster forbundet med at udøve de forskellige kriminalitetsformer – i større eller mindre grad. Mange unge fremhæver desuden, at det med nettet som facilitator er blevet meget nemt og enkelt at engagere sig i de forskellige risiko- og kriminalitetsformer. De unges veje ud af de kriminelle miljøer hænger overvejende sammen med, at de bliver ældre og får en øget risikobevidsthed om sociale og straffemæssige konsekvenser. Andre nævner, at specifikke hændelser eller personer (fx fra SSP) har været afgørende for deres vej ud af kriminaliteten. Det er bemærkelsesværdigt, at det er en bevidst risikotagning, der for mange leder dem ind i de kriminelle miljøer, og en risikobevidsthed, der igen medvirker til at de forlader miljøerne.

Samtlige unge påpeger, at deres forældre og lærere har passive roller i forhold til deres digitale opdragelse og dannelse. Til dels passer det de unge godt, men de viser dog også delvist tegn på, at de godt kunne tænke sig mere engagement og støtte fra voksne figurer. At styrke forældre og læreres positioner som gode rollemodeller er også et af de centrale råd fra eksperterne, som også fremhæver vigtigheden af, at de unge får mulighed for tidsligt og stedsligt at kunne koble ud af det digitale. De unge har generelt vanskeligt ved at forholde sig til spørgsmål om præventive indsatser, men det tydeliggøres dog, at de efterspørger kampagner og indsatser, som ikke taler ned til dem, men møder dem i øjenhøjde og viser forståelse for, at deres fysiske og digitale verden er integrerede samt anerkender, at de selv har bred viden om digitale faldgruber og fristelser – men at de kan have brug for hjælp til at håndtere dem. Om en sådan tilgang er effektiv, ved vi dog ikke. Hvad angår forskningslitteraturen peger den imidlertid også på, at det er de bredspektrede indsatser, der har en effekt i forhold til at reducere unges risikoadfærd. Det vil altså sige indsatser, som har benyttet flere forskellige værktøjer som led i en præventiv indsats herunder kombineret online støttegrupper med personaliseret normativ feedback samt online spil eller andre øvelser. Størstedelen af studierne undersøger dog online interventioner rettet mod reduktion af offline risikoadfærd, og vi vurderer imidlertid, at det er vigtigt fremadrettet at udvikle og effekttestere online-baserede interventioner rettet mod reduktion af unges digitale kriminalitet og risikoadfærd.

Der er ikke noget i den videnskabelige litteratur om forebyggelse, der tyder på, at brede (dvs. primærforebyggende) mediebaserede kampagner er effektfulde i forhold til at reducere unges digitale kriminalitet. Dog konkluderer undersøgelsen her både på baggrund af det kvantitative og kvalitative materiale, at der er store grupper af unge,

som er i risiko for enten at blive offer eller gerningspersoner. Derfor anbefaler nærværende undersøgelse, at der kan være fagligt grundlag for at arbejde primærforebyggende med området, men under den forudsætning, at der arbejdes med kvalificerende indsatser frem for informerende. Yderligere peger undersøgelsen på, at det vil være relevant at arbejde med et sekundært (dvs. målrettet) forebyggelsesinstrument for at nå gruppen af unge, der enten er i risiko for at blive gerningspersoner, eller allerede er det.

13. REFERENCER

Alfonso, J., 2015. The Role of Social Norms in Personalized Alcohol Feedback: A Dismantling Study With Emerging Adults. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse* 24, 379.

Balvig, F., Holmberg, L. og Sørensen, A-S. 2005. Ringstedforsøget. Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet. Djøfs Forlag: København.

Balsa, A.I., Gandelman, N., Lame, D., 2014. Lessons From Participation in a Web-Based Substance Use Preventive Program in Uruguay. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse* 23, 91–100. <https://doi.org/10.1080/1067828X.2012.748600>

Boudon, Raymond 1991. "What Middle-Range Theories Are." *Contemporary Sociology*, Vol. 20, No. 4 (Jul., 1991), pp. 519-522.

Boyle, S.C., Earle, A.M., LaBrie, J.W., Smith, D.J., 2017. PNF 2.0? Initial evidence that gamification can increase the efficacy of brief, web-based personalized normative feedback alcohol interventions. *Addictive Behaviors* 67, 8–17. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.11.024>

British Society of Criminology 2015: *Statement of ethics 2015*. <http://www.britsocrim.org/new/docs/BSCEthics2015.pdf>.

Bull, S.S., Levine, D.K., Black, S.R., Schmiede, S.J., Santelli, J., 2012. Social media-delivered sexual health intervention: a cluster randomized controlled trial. *Am J Prev Med* 43, 467–474. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2012.07.022>

Calvert, S.L. (2002) 'Identity Construction on the Internet', in S.L. Calvert, A.B. Jordan and R.R. Cocking (eds) *Children in the Digital Age: Influences of Electronic Media on Development*, pp. 57–70. Westport, CT: Praeger.

Camelford, K.G., Ebrahim, C., 2016. The cyberbullying virus: A psychoeducational intervention to define and discuss cyberbullying among high school females. *Journal of Creativity in Mental Health* 11, 458–468.

Capurro, D., Cole, K., Echavarria, M., Joe, J., Neogi, T., Turner, A., 2014. The Use of Social Networking Sites for Public Health Practice and Research: A Systematic Review. *J. Med. Internet Res.* 16, 213–226. <https://doi.org/10.2196/jmir.2679>

Cavallo, D.N., Tate, D.F., Ries, A.V., Brown, J.D., DeVellis, R.F., Ammerman, A.S., 2012. A social media-based physical activity intervention: A randomized controlled trial. *American Journal of Preventive Medicine* 43, 527–532. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2012.07.019>

Chan, Chitat, Holosko, Michael J, 2015. A Review of Information and Communication Technology Enhanced Social Work Interventions. *Research on Social Work Practice* 26, 88–100. <https://doi.org/10.1177/1049731515578884>

Choi, J., Choi, O.-J., Kim, J.-H., 2017. EFFECTS OF ADOLESCENT SMARTPHONE ADDICTION ON CYBERSEXUAL DELINQUENCY. *Social Behavior and Personality* 45, 819–832. <https://doi.org/10.2224/sbp.5916>

Clarke, R.V. 1995. Situational Crime Prevention, *Crime and Justice* 19: 91-150.

Cohen, L.E. & Felson, M. 1979. Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*. Vol. 44, No. 4 (Aug., 1979), pp. 588-608. DOI: 10.2307/2094589

Collins, S.E., Kirouac, M., Lewis, M.A., Witkiewitz, K., Carey, K.B., 2014. Randomized Controlled Trial of Web-Based Decisional Balance Feedback and Personalized Normative Feedback for College Drinkers. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs* 75, 982–992.

Davis, K., Randall, D.P., Ambrose, A., Orand, M., 2015. “I was bullied too”: stories of bullying and coping in an online community. *Information, Communication & Society* 18, 357.

Demant, J. & Bakken, A. S. Social media drug dealing: Differences in modus operandi and (related) perceptions of risk. Presentation at **The 12th ISSDP conference will be held in Vancouver, Canada over 16-18 May 2018.**

Demant, J. & Munksgaard, R. *Kryptomarked i en dansk og skandinavisk kontekst*. Sociologisk Institut, Københavns Universitet. København. http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningspuljen/2017/kryptomarked_i_en_dansk_og_skandinavisk_kontekst.pdf

Den Europæiske Centralbank 2018: “Hvad er bitcoin?” <https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me/html/what-is-bitcoin.da.html>

Dillon, K.P., Bushman, B.J., 2015. Unresponsive or un-noticed?: Cyberbystander intervention in an experimental cyberbullying context. *Computers in Human Behavior* 45, 144–150. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.12.009>

Douglas, David M 2016: “Doxing: A Conceptual Analysis.” *Ethics and Information Technology* 18(3):199–210.

Doumas, D.M., Hausheer, R., Esp, S., 2016. Age of Drinking Initiation as a Moderator of the Efficacy of a Brief, Web-Based Personalized Feedback Alcohol Intervention.

Journal of Child & Adolescent Substance Abuse 25, 591–597.
<https://doi.org/10.1080/1067828X.2016.1171185>

Dunne, A., McIntosh, J., Mallory, D., 2014. Adolescents, Sexually Transmitted Infections, and Education Using Social Media: A Review of the Literature. *JNP-J. Nurse Pract.* 10, 409–416. <https://doi.org/10.1016/j.nurpra.2014.03.020>

Eysenbach, G., Webb, T., Botelho, R., Cugelman, B., Thelwall, M., Dawes, P., 2011. Online Interventions for Social Marketing Health Behavior Change Campaigns: A Meta-Analysis of Psychological Architectures and Adherence Factors. *Journal of Medical Internet Research* 13. <https://doi.org/10.2196/jmir.1367>

Eysenbach, Gunther & James E. Till, 2013: "Ethical issues in Qualitative Research on Internet Communities", i: Hine, Christine (red.), *Virtual Research Methods*. SAGE Publications, London.

Ferrell, Jeff. 2004. "Boredom, Crime and Criminology." *Theoretical Criminology* 8(3):287–302.

Forrest, C.K., Bruner, M.W., 2017. Evaluating social media as a platform for delivering a team-building exercise intervention: A pilot study. *International Journal of Sport & Exercise Psychology* 15, 190–206.

Garaigordobil, M., Martinez-Valderrey, V., 2015. Effects of Cyberprogram 2.0 on "face-to-face" bullying, cyberbullying, and empathy. *Psicothema* 27, 45–51.
<https://doi.org/10.7334/psicothema2014.78>

Garcia, Angela Cora, Alecia. I. Standlee, Jennifer Bechkoff, and Yan Cui 2009: "Ethnographic Approaches to the Internet and Computer-Mediated Communication." *Journal of Contemporary Ethnography* 38(1):52–84.

Garett, R., Smith, J., Young, S.D., 2016. A review of social media technologies across the global HIV care continuum. *Current Opinion in Psychology* 9, 56–66.
<https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.10.024>

George, D.R., Dellasega, C., Whitehead, M.M., Bordon, A., 2013. Facebook-based stress management resources for first-year medical students: A multi-method evaluation. *Computers in Human Behavior* 29, 559–562.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.12.008>

Goldsmith, Andrew og Brewer Russell 2014. "Digital Drift and the Criminal Interaction Order." *Theoretical Criminology* 19(1):112–30.

Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. 1990. *A general theory of crime*: Stanford University Press.

Guse, K., Levine, D., Martins, S., Lira, A., Gaarde, J., Westmorland, W., Gilliam, M., 2012. Interventions using new digital media to improve adolescent sexual health: A systematic review. *Journal of Adolescent Health* 51, 535–543.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.03.014>

Haines-Saah, R.J., Kelly, M.T., Oliffe, J.L., Bottorff, J.L., 2015. Picture Me Smokefree: a qualitative study using social media and digital photography to engage young adults in tobacco reduction and cessation. *J Med Internet Res* 17, e27.
<https://doi.org/10.2196/jmir.4061>

Harboe, Thomas 2006: *Indføring i samfundsvidenskabelig metode*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Heath, S. et al. 2013. "Informed consent, gatekeepers and go-betweens: negotiating consent in child and youth-orientated institutions". *British Educational Research Journal*. **Volume**33, **Issue**3, Pages 403-417, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1080/01411920701243651>

Hine, Christine. 2014. Headlice eradication as everyday engagement with science: An analysis of online parenting discussions. *Public Understanding of Science* 23 (5): 574-591.

Holt, Thomas J. 2010: "Exploring Strategies for Qualitative Criminological and Criminal Justice Inquiry Using On-Line Data." *Journal of Criminal Justice Education* 21(4):466–87.

Hong, J.-C., Tsai, C.-R., Fan-Chiang, C., Hwang, M.-Y., 2016. Mindfulness in learning safe sex via social media: Perspectives of personality and experiential value. *Computers in Human Behavior* 64, 337–346. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.06.033>

Hvilsom, F. & Mosekjær, E. 2017. "Kriminaliteten falder støt blandt unge". *Politiken*, 22.1.2017. <https://politiken.dk/indland/art5800356/Kriminaliteten-falder-stot-blandt-unge>

Irwin, B., Kurz, D., Chalin, P., Thompson, N., 2016. Testing the Efficacy of OurSpace, a Brief, Group Dynamics-Based Physical Activity Intervention: A Randomized Controlled Trial. *J Med Internet Res* 18, e87. <https://doi.org/10.2196/jmir.5342>

Jingwen Zhang, Devon Brackbill, Sijia Yang, Damon Centola, 2015. Efficacy and causal mechanism of an online social media intervention to increase physical activity: Results of a randomized controlled trial. *Preventive medicine reports* 2, 651–657.
<https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2015.08.005>

Jones, J., Salazar, L.F., 2016. A Review of HIV Prevention Studies that Use Social Networking Sites: Implications for Recruitment, Health Promotion Campaigns, and Efficacy Trials. *AIDS Behav* 20, 2772–2781. <https://doi.org/10.1007/s10461-016-1342-9>

Jones, K., Baldwin, K.A., Lewis, P.R., 2012. The potential influence of a social media intervention on risky sexual behavior and Chlamydia incidence. *J Community Health Nurs* 29, 106–120. <https://doi.org/10.1080/07370016.2012.670579>

Jones, K., Eathington, P., Baldwin, K., Sipsma, H., 2014. The impact of health education transmitted via social media or text messaging on adolescent and young adult risky sexual behavior: a systematic review of the literature. *Sex Transm Dis* 41, 413–419. <https://doi.org/10.1097/OLQ.0000000000000146>

Jurgensen, N. 2012. "When Atoms Meet Bits: Social Media, the Mobile Web and Augmented Revolution". *Future Internet* 2012, 4, 83-91; doi:10.3390/fi4010083.

Järvinen, Margaretha 2017: "Symbolsk interaktionisme som analysestrategi", i Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna (ed.): *Kvalitativ analyse - syv traditioner*. København: Hans Reitzels Forlag: 27-57.

Jørgensen, K. 2017. "An Explorative Analysis of Non-Consensual Online Distribution of Intimate Visual Material Between Market Dynamics and Shame.". Publikation på vej.

Jørgensen, T.T., Kyvsgaard, B., Pedersen, A-J. B. og Pedersen, M.L. 2012. RISIKOFAKTORER, EFFEKTEVALUERINGER OG BEHANDLINGSPRINCIPPER.

EN FORSKNINGSOVERSIGT. Justitsministeriets Forskningskontor: København.

Khurana, A., Bleakley, A., Jordan, A.B., Romer, D., 2015. The Protective Effects of Parental Monitoring and Internet Restriction on Adolescents' Risk of Online Harassment. *Journal of Youth and Adolescence* 44, 1039–1047. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0242-4>

Kofoed, Jette and Malene Charlotte Larsen. 2016. "A Snap of Intimacy: Photo-Sharing Practices among Young People on Social Media." *First Monday* 21(11).

Kokkinos, C.M., Antoniadou, N., Asdre, A., Voulgaridou, K., 2016. Parenting and Internet Behavior Predictors of Cyber-Bullying and Cyber-Victimization among Preadolescents. *Deviant Behavior* 37, 439–455. <https://doi.org/10.1080/01639625.2015.1060087>

Konrath, Sara, H., Edward H. O'Brien og Courtney Hsing 2011. "Changes in Dispositional Empathy in American College Students over Time: A Meta-Analysis." *Personality and Social Psychology Review : An Official Journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc* 15(2):180–98.

Kousoulis, A.A., Kypouropoulos, S.P., Pouli, D.K., Economopoulos, K.P., Vardavas, C.I., 2016. From the classroom to Facebook: A fresh approach for youth tobacco prevention. *American Journal of Health Promotion* 30, 390–393. <https://doi.org/10.1177/0890117116646345>

Kozinets, Robert V. 2010. *Netnography, Doing Ethnographic Research Online*. London: SAGE Publications Ltd.

Kulager, Frederik (9/13 2016): "Her er internettets nye, hemmelige sted for hævnporno. Vi tog på besøg", Zetland. <https://www.zetland.dk/historie/sOKnYxJJ-mOJvdDZL-2943c> (visited 11/2 2016).

Kypri, K., McCambridge, J., Vater, T., Bowe, S.J., Saunders, J.B., Cunningham, J.A., Horton, N.J., 2013. Web-based alcohol intervention for Maori university students: double-blind, multi-site randomized controlled trial. *Addiction* 108, 331–338. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2012.04067.x>

Lauritzen, Kirstine B. & Pernille Dreyer 2017: "Det skete der, da Berlingske chattede med mænd, som spreder nøgenbilleder", Berlingske. <https://www.b.dk/nationalt/det-skete-der-da-berlingske-chattede-med-maend-som-spreder-noegenbilleder>.

Lazuras, L., Barkoukis, V., Tsoarbatzoudis, H., 2017. Face-to-face bullying and cyberbullying in adolescents: Trans-contextual effects and role overlap. *Technology in Society* 48, 97.

Lee, S.-J., Lee, C., Lee, C., 2016. SMARTPHONE ADDICTION AND APPLICATION USAGE IN KOREAN ADOLESCENTS: EFFECTS OF MEDIATION STRATEGIES. *Social Behavior and Personality* 44, 1525–1534. <https://doi.org/10.2224/sbp.2016.44.9.1525>

Lelutiu-Weinberger, C., Pachankis, J.E., Gamarel, K.E., Surace, A., Golub, S.A., Parsons, J.T., 2015. Feasibility, Acceptability, and Preliminary Efficacy of a Live-Chat Social Media Intervention to Reduce HIV Risk Among Young Men Who Have Sex With Men. *AIDS and Behavior* 19, 1214–1227. <https://doi.org/10.1007/s10461-014-0911-z>

Lim, S.S., 2017. Youth workers' use of Facebook for mediated pastoralism with juvenile delinquents and youths-at-risk. *Children and Youth Services Review* 81, 139–147. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.004>

Machackova, H., Dedkova, L., Sevcikova, A., Cerna, A., 2016. Empathic responses by cyberbystanders: the importance of proximity. *Journal of Youth Studies* 19, 793–804. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1112882>

- Mason, M., Benotsch, E.G., Way, T., Kim, H., Snipes, D., 2014. Text Messaging to Increase Readiness to Change Alcohol Use in College Students. *The Journal of Primary Prevention* 35, 47–52. <https://doi.org/10.1007/s10935-013-0329-9>
- Measham, F. 2002. ““Doing Gender”—“Doing Drugs”: Conceptualizing the Gendering of Drugs Cultures”. *Contemporary Drug Problems*, Vol. 29, Issue 2. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/009145090202900206>
- Merchant, G., Weibel, N., Patrick, K., Fowler, J.H., Norman, G.J., Gupta, A., Servetas, C., Calfas, K., Raste, K., Pina, L., Donohue, M., Griswold, W.G., Marshall, S., 2014. Click “like” to change your behavior: a mixed methods study of college students’ exposure to and engagement with Facebook content designed for weight loss. *J Med Internet Res* 16, e158. <https://doi.org/10.2196/jmir.3267>
- Moeller, K., Munksgaard, R. og Demant, J. 2017 Flow My FE the Vendor Said: Exploring Violent and Fraudulent Resource Exchanges on Cryptomarkets for Illicit Drugs. *American Behavioral Scientist American Behavioral Scientist* Vol 61, Issue 11, pp. 1427 – 1450. <https://doi.org/10.1177/0002764217734269>
- Morelli, M., Bianchi, D., Baiocco, R., Pezzuti, L., Chirumbolo, A., 2017. Sexting Behaviors and Cyber Pornography Addiction Among Adolescents: the Moderating Role of Alcohol Consumption. *Sexuality Research & Social Policy* 14, 113–121. <https://doi.org/10.1007/s13178-016-0234-0>
- Moreno MA, VanderStoep A, Parks MR, Zimmerman FJ, Kurth A, Christakis DA, 2009. Reducing at-risk adolescents’ display of risk behavior on a social networking web site: A randomized controlled pilot intervention trial. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine* 163, 35–41. <https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2008.502>
- Mølgaard, Milla 2017: ”»Pludselig var det fuldstændig ligegyldigt, hvor nice jeg var. Jeg var bare hende fra videoen«, Politiken. <http://politiken.dk/indland/art6035170/»Pludselig-var-det-fuldstændig-ligegyldigt-hvor-nice-jeg-var.-Jeg-var-bare-hende-fra-videoen«>.
- Napolitano, M.A., Hayes, S., Bennett, G.G., Ives, A.K., Foster, G.D., 2013. Using Facebook and text messaging to deliver a weight loss program to college students. *Obesity (Silver Spring)* 21, 25–31. <https://doi.org/10.1002/oby.20232>
- Nikolaou, C.K., Hankey, C.R., Lean, M.E.J., 2015. Elearning approaches to prevent weight gain in young adults: A randomized controlled study. *Obesity (Silver Spring)* 23, 2377–2384. <https://doi.org/10.1002/oby.21237>
- Olenik-Shemesh, D., Heiman, T., Eden, S., 2017. Bystanders’ Behavior in Cyberbullying Episodes. *Journal of Interpersonal Violence* 32, 23–48. <https://doi.org/10.1177/0886260515585531>

Ortega-Ruiz, R., Del Rey, R., Casas, J.A., 2012. Knowing, Building and Living Together on Internet and Social Networks: The ConRed Cyberbullying Prevention Program. *International Journal of Conflict and Violence* 6, 302–312.

Palfai, T.P., Winter, M., Lu, J., Rosenbloom, D., Saitz, R., 2014. Personalized Feedback as a Universal Prevention Approach for College Drinking: A Randomized Trial of an e-Mail Linked Universal Web-Based Alcohol Intervention. *The Journal of Primary Prevention* 35, 75–84. <https://doi.org/10.1007/s10935-013-0337-9>

Park, B.K., Calamaro, C., 2013. A systematic review of social networking sites: innovative platforms for health research targeting adolescents and young adults. *J Nurs Scholarsh* 45, 256–264. <https://doi.org/10.1111/jnu.12032>

Patterson, L.J., Allan, A., Cross, D., 2016. Adolescent bystanders' perspectives of aggression in the online versus school environments. *Journal of Adolescence* 49, 60.

Patton, D.U., Eschmann, R.D., Elsaesser, C., Bocanegra, E., 2016. Sticks, stones and Facebook accounts: What violence outreach workers know about social media and urban-based gang violence in Chicago. *Computers in Human Behavior* 65, 591–600. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.052>

Pedersen, S. 2017. "SSP-konsulent: Kriminaliteten er rykket til nettet". 23.1.2017. DR. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/ssp-konsulent-kriminaliteten-er-rykket-til-nettet>

Petrosino, A. et al. 2003. "Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review of the Randomized Experimental Evidence". *ANNALS AAPSS*, 589. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0002716203254693>

Pumper, M.A., Mendoza, J.A., Arseniev-Koehler, A., Holm, M., Waite, A., Moreno, M.A., 2015. Using a Facebook group as an adjunct to a pilot mHealth physical activity intervention: A mixed methods approach. *Annual Review of CyberTherapy and Telemedicine* 13, 97–101.

Ramo, D.E., Thrul, J., Chavez, K., Delucchi, K.L., Prochaska, J.J., 2015. Feasibility and Quit Rates of the Tobacco Status Project: A Facebook Smoking Cessation Intervention for Young Adults. *J Med Internet Res* 17, e291. <https://doi.org/10.2196/jmir.5209>

Ridout, B., 2016. Facebook, social media and its application to problem drinking among college students. *Current Opinion in Psychology* 9, 83–87. <https://doi.org/10.1016/j.copsy.2015.12.005>

Ridout, B., Campbell, A., 2014. Using Facebook to deliver a social norm intervention to reduce problem drinking at university. *Drug Alcohol Rev* 33, 667–673. <https://doi.org/10.1111/dar.12141>

Rose, T., Barker, M., Maria Jacob, C., Morrison, L., Lawrence, W., Strömmer, S., Vogel, C., Woods-Townsend, K., Farrell, D., Inskip, H., Baird, J., 2017. A systematic review of digital interventions for improving the diet and physical activity behaviors of adolescents. *Journal of Adolescent Health*. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.05.024>

Rote, A.E., Klos, L.A., Brondino, M.J., Harley, A.E., Swartz, A.M., 2015. The Efficacy of a Walking Intervention Using Social Media to Increase Physical Activity: A Randomized Trial. *J Phys Act Health* 12 Suppl 1, S18-25. <https://doi.org/10.1123/jpah.2014-0279>

Sanders, Teela 2005: "Researching the Online Sex Work Community" (Chapter 3) in Hine, Christine (ed.). *Virtual Methods - Issues in Social Research on the Internet*. New York: Berg.

Schilder, J.D., Brusselaers, M.B.J., Bogaerts, S., 2016. The Effectiveness of an Intervention to Promote Awareness and Reduce Online Risk Behavior in Early Adolescence. *Journal of Youth and Adolescence* 45, 286–300. <https://doi.org/10.1007/s10964-015-0401-2>

Schluter, P., Lee, M., Hamilton, G., Coe, G., Messer-Perkins, H., Smith, B., 2015. Keep on brushing: a longitudinal study of motivational text messaging in young adults aged 18-24 years receiving Work and Income Support. *J Public Health Dent* 75, 118–125. <https://doi.org/10.1111/jphd.12079>

Schwinn, T.M., Schinke, S.P., Hopkins, J., Keller, B., Liu, X., 2017. An online drug abuse prevention program for adolescent girls: Posttest and 1-year outcomes. *Journal of Youth and Adolescence*. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0714-4>

Schwinn, T.M., Thom, B., Schinke, S.P., Hopkins, J., 2015. Preventing drug use among sexual-minority youths: findings from a tailored, web-based intervention. *J Adolesc Health* 56, 571–573. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2014.12.015>

Slonje, R., Smith, P.K., Frisen, A., 2013. The nature of cyberbullying, and strategies for prevention. *Computers in Human Behavior* 29, 26–32.

Socialstyrelsen, 2018: <https://socialstyrelsen.dk/unge/kriminalitet/redskaber/problemskabende-ungegrupperinger/viden-om-born-og-unge-i-risiko/de-50-risikoindikatorer>

Steinmetz, K. F. 2016 *Hacked: A Radical Approach to Hacker Culture and Crime*. New York University Press

Steinmetz, Kevin F. 2012. "Message Received: Virtual Ethnography in Online Message Boards." *International Journal of Qualitative Methods* 11(1):26–39.

Sticca, F., Perren, S., 2013. Is Cyberbullying Worse than Traditional Bullying? Examining the Differential Roles of Medium, Publicity, and Anonymity for the Perceived Severity of Bullying. *Journal of Youth and Adolescence* 42, 739–50.
<https://doi.org/10.1007/s10964-012-9867-3>

Stubbe, Kirstine Ida & Kamilla Mærsk 2016: " 'Jeg vidste godt, at da først videoerne var blevet delt på nettet, ville ingen kunne gøre noget ved det'", Information.
<https://www.information.dk/indland/2016/03/vidste-godt-foerst-videoerne-blevet-delt-paa-nettet-ingen-goere-ved>.

Sykes, Gresham M. and David Matza. 1957. "Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency." *American Sociological Review* 22(6):664–70.

Thorup, Mette-Line 2015: " 'Indtil jeg mødte feminismen, troede jeg, det var min egen skyld'", Information. <https://www.information.dk/indland/2015/03/indtil-moedte-feminismen-troede-egen-skyld>.

Tor (2018). "About Tor" <https://www.torproject.org/about/overview.html.en>

Vanderhoven, E., Schellens, T., Valcke, M., 2014. Educating teens about the risks on social network sites: an intervention study in secondary education. *COMUNICAR*.
<https://doi.org/10.3916/C43-2014-12>

Wang, C.K., Leng, H.K., Kee, Y.H., 2015. Use of Facebook in physical activity intervention programme: A test of self-determination theory. *International Journal of Sport Psychology* 46, 210–224.

West, D.S., Monroe, C.M., Turner-McGrievy, G., Sundstrom, B., Larsen, C., Magradey, K., Wilcox, S., Brandt, H.M., 2016. A Technology-Mediated Behavioral Weight Gain Prevention Intervention for College Students: Controlled, Quasi-Experimental Study. *J Med Internet Res* 18, e133. <https://doi.org/10.2196/jmir.5474>

Wouters, C. 2011. How civilizing processes continued: towards an informalization of manners and a third nature personality. *The Sociological Review*, 59, 140-159.

Yonker, L.M., Zan, S., Scirica, C.V., Jethwani, K., Kinane, T.B., 2015. "Friending" teens: systematic review of social media in adolescent and young adult health care. *Journal of medical Internet research* 17, e4.

14. SLUTNOTER

- ⁱ Shitposting er et begreb, som i vores data dækker adfærd på digitale grupper, som unge primært bruger til at udbrede og udveksle negative vurderinger af andre og hinanden.
- ⁱⁱ DDoS er en forkortelse for Distributed Denial of Service. Et DDoS-angreb indebærer altså en distribueret servicenægtelse og overbelaster så at sige internetserveren, så en hjemmeside eller en blog lukkes ned.
- ⁱⁱⁱ Reddit er en online side, som dækker over en lang række forskellige diskussionsfora og tråde, hvor der diskuteres alt fra politik over tilfældige videoer til ny teknologi (Bay 2014; Reddit.com).
- ^{iv} Tinder er en gratis, dating-app, hvor brugerne kan mødes virtuelt ved at se hinandens billeder. Giver man et billede et 'like' og får tilsvarende et, får man mulighed for at chatte med hinanden.
- ^v Wickr er en app-baseret personlig kommunikationstjeneste, hvor der er en høj grad af kryptering, således at det vil være vanskeligt for myndighederne at aflæse kommunikationen eller etablere spor, såfremt de måtte beslaglægge en åben telefon.
- ^{vi} En vola er en krydsning mellem et chatrum og et fildelingsrum, som adskiller sig fra traditionelle websider. En vola kan oprettes af hvem som helst og den selvdestruerer 48 timer efter, den er blevet oprettet, hvilket gør det meget vanskeligt at spore brugerne af en vola. Det kræver et specifikt link at entrere en vola (Kulager 2016). En discord er en platform med forskellige chat-tråde. Det kræver en invitation og en adgangskode at entrere en discord. Invitationen har en udløbstid på få timer (Lauritzen & Dreyer 2017).
- ^{viii} At cracke vil sige at bryde datasikkerheden fx en virksomhed eller en institution.
- ^{ix} Kryptomarkeder kendes også under navne som mørkenettet eller darknet, og dækker over websider, som eksisterer på et krypteret netværk, som ikke kan tilgås via søgninger på almindelige søgemaskiner som fx google og som ikke kan tilgås fra almindelige browsere som safari og chrome (<https://www.techadvisor.co.uk/how-to/internet/dark-web-3593569/>). Begrebet kryptomarked er oprindeligt formuleret af James Martin (2014) og er et relativt bredt begreb. I denne rapport beskæftiger vi os med kryptomarkeder i forhold til salget af narkotika (markederne tilbyder også en række andre varer, der dog er meget marginale i forhold til narkotika). For at tilgå et kryptomarkedet kræves det, at du anvender en særlig krypteret internetbrowser, TOR. Desuden kræves der forståelse for brug af andre krypteringsværktøjer, herunder PGP kryptering, samt kryptovaluta, fx Bitcoins eller Monero, for at kunne handle på sådanne markeder. Se mere

her: Rapport. Sociologisk Institut: København. http://justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Forskning/Forskningspuljen/2017/kryptomarke-der_i_en_dansk_og_skandinavisk_kontekst.pdf

^x Bitcoins er en decentraliseret, digital valuta, som udveksles elektronisk og ikke eksisterer i fysisk form. Bitcoins kan benyttes til betaling eller til at opbevare værdi (Den Europæiske Centralbank, 2018). Bitcoins er én af efterhånden mange kryptovalutaer. Monero er en af de nyere valutaer der i større omfang erstatter Bitcoins på kryptomarkederne.

^{xi} Tor er en software, som er udviklet for at beskytte brugere mod overvågning og med formålet om at sikre anonymitet. Når man benytter en TOR-browser i stedet for fx Safari eller Firefox, er det næsten umuligt at spore den IP-adresse, hvorfra aktiviteten finder sted (Tor, 2018).

^{xii} En VPN er en tjeneste, som kan benyttes til at manipulere en computers IP-adresse, så den ikke kan spores.